

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Godina XV Broj 142 Veljača 2017. ISSN 1800-5179

*Više nego
tisućljetna
tradicija*

Sadržaj:

- 3** Više nego tisućljetna tradicija
- 14** Tradicionalni Tripundanski bal
- 26** Otok Hvar u Zaljevu svetaca
- 30** Izložba „Dodir vatre“
- 34** Razgovor s Borom Cicovićem: Obiteljska glazbena vertikala
- 38** Vječno vraćanje Boki kao pamćenje srca
- 41** Intervju s Silvijom Tomaševićem, novinarom iz Vatikana
- 47** 50. hercegovski zimski salon
- 51** Aktualnosti
- 65** Kronika Društva
- 69** Novosti iz HNV-a
- 71** Antiki fagot: Bobovac i vanzemaljci
- 73** Kotorski muzički „fagot“ – od prošlosti do sadašnjosti!
- 77** Vijek vaterpola u Kotoru
- 84** Prvi fotografi u Kotoru
- 92** Prčanjski jedrenjaci u zbirci slika župne crkve
Rođenja Blažene Djevice Marije u Prčanju: Bark Columbus
- 95** Povijest brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj: SALSETTE
- 98** „Regent“ u čeljustima neprijatelja
- 102** Grbovi kotorske vlastele XIV vijeka
- 104** In memoriam: Srećko Šutić

Poštovani čitatelji!

Za nama je najkraći mjesec u godini, koji je bio pravi zimski, hladan, ali ipak prepun lijepih boja, zanimljivih manifestacija i svečanosti.

Ove godine proslavljen je 1208. put blagdan svetoga Tripuna, zaštitnika grada i Kotorske biskupije. Za Hrvatski glasnik don Anton Belan prisjetio se geneze obnove tripundanskih svečanosti nakon Drugoga svjetskog rata.

U prekrasnome ambijentu hotela „Splendid“, uz vrhunsku uslugu, raznovrstan program, bogatu trpezu i čak 300 uzvanika, u organizaciji Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore održan je petnaesti Tripundanski bal. U čast Tripundanskog blagdana, ova iznimna večer, koja se tradicionalno održavala tridesetih godina prošloga stoljeća u kavani „Dojmi“, obnovljena je 2002. godine.

Ugostili smo drage Hvarane, imali zanimljive sugovornike s bogatim životnim iskustvom, pratili aktualne kulturne događaje i tradicionalne manifestacije, a kao i uvijek u redovitim serijalima prikazali smo i našu iznimno bogatu povijest.

Kotorski bazen odavno je „zreo“ za renoviranje. Godinama se o tome govori, a sada je konačno i to došlo na red. Zanimljivu povijest ovoga iznimno važnog objekta za Kotorane u temi *Vijek vaterpola u Kotoru* donio je naš dragi suradnik, zaljubljenik u vaterpolo, gospodin Dragan Đurčić.

S početkom renoviranja bazena svi „podstanari“ u ovom objektu, među kojima i HGD CG, moraju se iseliti. Iskreno se nadam da ćemo do idućega broja uspjeti pronaći adekvatan prostor za rad našeg Društva, u kojemu ćemo se moći i okupljati, družiti, stvarati...

Do tada, srdačno vas pozdravljam!

Vaša urednica
Tijana Petrović

Naslovnica: Foto Parteli

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Adresa: **Zimski bazen “Nikša Bućin“, Škaljari, 85330 Kotor**
Telefon: +382 (0)32 304 232 · Faks: +382 (0)32 304 233
E-mail: hgd-kotor@t-com.me · WEB: www.hrvaticg.com
Žiro-računi: **520-361700-17** · **510-4741-76**
Osnivač i nakladnik: **Hrvatsko građansko društvo
Crne Gore – Kotor**

Naslovnica: **Foto Parteli**

Urednica: **Tijana Petrović**
Uređivački odbor: **Marija Mihaliček, Tripo Schubert, Vivijan Vuksanović, Danijela Vulović, Joško Katelan** · Lektorica: **Sandra Čudina** · Fotografije: **Foto Parteli, Radoje Milić, Željko Tutnjević, Danijela Vulović, Radio Dux, arhiva HGD CG, Boka News**
Grafička priprema i tisak: **Biro Konto, Igalo**
Naklada: 500 primjeraka

**BLAGDAN SVETOGA TRIPUNA, ZAŠTITNIKA GRADA I KOTORSKE
BISKUPIJE, PROSLAVLJEN JE 1208. PUT**

Više nego tisućljetna tradicija

Priredio:
Tripo Schubert

Karike

Tradicionalno svetom misom u bazilici-katedrali svetoga Tripuna proslavljene su 13. siječnja Karike. Jedrenjak s moćima svetoga Tripuna do Kotora je dopratio opat svetog Jurja. Upravo zbog toga u prvoj knjizi biskupskog arhiva, iz 1431. godine, navodi se kao stari običaj da svakog 13. siječnja u godini sv. misu služi opat sv. Jurja.

Ta tradicija je obnovljena i očuvana do danas. Svetu misu predvodio je peraški župnik-opat **mons. Srećko Majić**, koji

Svake godine svečanosti svetoga Tripuna počinju 13. siječnja, u spomen na dolazak moći iz Carigrada u Kotor davne 809. godine, a ove godine završavaju 12. veljače spuštanjem zastave s lođe katedrale.

je propovijedao o današnjem junaštvu i heroizmu.

„Svakom vjerniku-laiku nameće se junaštvo i heroizam na svakom koraku. Ne traži Krist od njih da podijele svoja imanja i pođu živjeti u pustinju kao sveti Makarije, pustinjač ili da se poput Blažene

Ozane zazidaju u ćeliju ili poput svetog Tripuna podnesu mučeništvo. Ali? Zar nije junaštvo sačuvati kršćansku atmosferu u obitelji usred laiciziranog i sekulariziranog suvremenog javnog života?! Zar nije heroizam živjeti bračnim moralom i kršćanski regulirati

rađanje?! Nije li heroizam držati se i vršiti Božje zapovijedi, boriti se protiv siromaštva, nepravde. Dići svoj glas”, rekao je uz ostalo don Srećko Majić.

U narodu se za ovaj dan udomaćio naziv **Karike**, koji potječe od talijanske riječi „**incaricare**”, što znači zadužiti. Od XV. stoljeća na Dan karike bira se mali admiral, koji izgovara **Lode** – pohvale sv. Tripunu 27. siječnja. To su jedine pohvale koje su do danas sačuvane na istočnoj obali Jadrana, a imao ih je gotovo svaki značajniji grad.

Ovogodišnji Mali admiral je Antonio Grandis iz Tivta.

Lode

Po drevnom običaju 27. siječnja u Kotoru se održavaju Lode, koje predstavljaju pohvale Bogu, Bogorodici i svecu zaštitniku. Toga dana pravoslavni u Kotoru proslavljaju Savin dan. Oni vjernici koji to žele sudjeluju, svatko na svoj način, na obje proslave. Lode se u Kotoru, u historiografiji, spominju 1420. godine, premda su one, sasvim sigurno, starije. Izgovara ih Mali admiral, dječak od 10 do 12 godina odjeven u tradicionalnu Bokeljsku narodnu nošnju s oružjem. Nakon izgovorenih pohvala, koje počinju točno u 12 sati, uza zvuke Gradske glazbe na lođi katedrale uzdiže se slavni Tripunov stijeg, koji zapravo predstavlja gradsku zastavu.

Prije pojave gradskih glazbi zastava se podizala uza zvuke tambura i pištaljki ne samo na trgu pred katedralom, nego i na trgu pred crkvom sv. Marije od Rijeke. Ostali su sačuvani tekstovi Loda-pohvala svecima zaštitnicima u Zadru, Splitu, Dubrovniku, Trogiru i Kotoru. Danas se Lode izgovaraju samo u Kotoru.

” Po kazivanju kap. Ilije Radovića, viceadmirala Bokeljske mornarice, iz Tivta je do ove godine Lode govorilo 13 dječaka i to: Josip Sindik 1924. godine, Boris Mudrić 1934., Šime Bergam 1970., Vinko Bergam 1977., Andrija Roko Nikolić 1993., Vjekoslav Pasković 1996., Igor Sindik 1998., Ivan Božinović 2002., Vjekoslav Vučinović 2004., Gracija Počanić 2006., Marko Luković 2008., Josip Petković 2012., Petar Tripa Sindik 2015.

Ove godine izabran je Mali admiral iz Tivta - Antonio Grandis, učenik sedmog razreda Osnovne škole „Drago Milović“ u Tivtu. Antonio pripada starim bokeljskim obiteljima Bergam i Grandis. Grandisi su došli u Boku davne 1853. godine. U istom stoljeću u Boku su preko Dalmacije došli i Bergami. Prema podacima iz obiteljskog stabla, njegovi preci Augusto i Pjero bili su 1904. godine članovi Bokeljske mornarice. Djed Niko Bergam bio je dugogodišnji član Bokeljske mornarice.

„Zahvalan sam Bokeljskoj mornarici što mi je iskazala veliku čast da budem Mali admiral i uvjeren sam da ću dostojno predstavljati svoje obitelji i da se neću obrukati“, rekao je prije nastupa mali Antonio.

“

Mali admiral ljubi Slavnu glavu

Mali admiral izgovara lode

Svečana večernja i kađenje svetih moći

Dana 2. veljače proslavljen je blagdan prikazanja Gospodinovoga u hramu (Svijećnica - Kandelora). Ujutro u 10 sati održana je svečana sveta misa, blagoslov svijeća i grličanje. Na večer u 18 sati bio je svečani prijenos relikvijara koji su obavili svećenici i članovi Bokeljske mornarice, večernja i kađenje svetih moći. Ove godine svete moći su kadili: (katalici) Petar Petrović, Ivan Blažević, Tomislav Cenerić, Dalibor Petrović, Vinko Vujović, Damir Sabljčić, (pravoslavni) Sava Roganović, Dragan Đurčić, Jovo Mršulja, Dabiša Barbić, Stevan Kordić, Nikola Mršulja.

Prema obredniku, večernja je u osnovi iz XVI. stoljeća, a kađenje svetih moći obavlja se za vrijeme pjevanja jednog dijela životopisa svetoga Tripuna. Za vrijeme ovog obreda mornari Bokeljske mornarice uz moći svetoga Tripuna drže počasnu stražu, a svećenici i zbor naizmjenično pjevaju psalme.

Budući da je kotorski biskup mons. Ilija Janjić bio u službenome posjetu Svetoj Stolici i papi Franji, ovogodišnju večernju predvodio je generalni vikar mons. Anton Belan, koji se na kraju obratio prisutnima: **„Zahvaljujem kadiocima svetih moći, katolicima i pravoslavcima, koji su nam večeras, kao i proteklih godina, pružili primjer kršćanskog zajedništva koje se prvi put kao kršćansko manifestiralo u Antiohiji. Ovaj primjer zajedništva nadilazi značajem naše lokalne granice Kotora i Crne Gore... Ja ga uvijek emotivno doživljam, ali jedno žalim, žalim što takav primjer kršćanskog zajedništva nismo mi svećenici i sveštenici prije pružili vama.“** Ovo obraćanje bilo je popraćeno pljeskom.

Kadionici svetih moći, katolici i pravoslavni, s don Antonom Belanom

Svečana večernja i kađenje

Tripundan

U Kotoru je 3. veljače proslavljen blagdan Sv. Tripuna. Svečanu jutarnju koncelebriranu svetu misu i propovijed održao je generalni vikar Kotorke biskupije don Anton Belan, a popodnevnu koncelebriranu svečanu svetu misu i propovijed održao je don Robert Tonsati, župnik na Mulu. Pjevao je prigodni župni zbor. Blagdanu je prethodila trodnevna duhovna obnova.

Sveti Tripun rođen je u maloj Aziji, gdje je stradao mučeničkom smrću u Niceji oko 250. godine. U Niceji se održao i prvi sabor 325. godine i zadnji zajednički sabor zapadne i istočne Crkve 787. godine, na kome je sudjelovao i kotorski biskup Ivan, koji je primio moći sv. Tripuna kada su 809. godine donesene u Kotor.

Uoči vanjske proslave 4. veljače u 18 sati renomirana klapa HRM „Sveti Juraj“ održala je cjelovečernji koncert. Na početku je sve prisutne, među kojima su bili: veleposlanik Svete Stolice u Crnoj Gori nadbiskup Luigi Pezzuto, vojni ordinarij u BiH mons.

Tomo Vukšić, kotorski biskup mons. Ilija Janjić, admiral Bodeljske Mornarice prof. dr. Antun Sbutega, kao i konzul RH u Kotoru Hrvoje Vuković, pozdravio župnik don Anton Belan. Prije nastupa klape, zbor kotorske katedrale pod ravnanjem Andree Orlando Tripović

otpjevao je himnu u čast sv. Tripuna koju su prisutni odslušali na nogama.

Pjevajući sakralne i domoljubne pjesme klapa „Sveti Juraj“ oduševila je sve prisutne. Vojnici su koji ne nose oružje, već osvajaju i brane se pjesmom. Takav je svaki njihov nastup.

Vanjska proslava svetoga Tripuna

Centralna vanjska proslava svetoga Tripuna, zaštitnika Biskupije i grada Kotora, održana je u nedjelju 5. veljače, uz prisutnost velikog broja građana i vjernika Boke, kao i mnogobrojnih hodočasnika.

Ceremonijom ispred glavnih gradskih vrata, raportom i predajom zastave dočekani su odredi Bokeljske mornarice iz Tivta i Herceg Novog, a zatim je formiran odred Bokeljske mornarice koji se u pratnji Gradske muzike Kotora i Tivta uputio pred sjedište Bokeljske mornarice. Nakon formiranja svečanog odreda mornarica se uputila pred katedralu sv. Tripuna.

Admiralu Bokeljske mornarice prof. dr. Antunu Sbutegi predan je raport, izvršena je smotra mornara, ispaljen počasni plotun, nakon čega je Bokeljska mornarica otplesala

Klapa „Sveti Juraj“

srednjovjekovno kolo sv. Tripuna.

Sveto euharistijsko slavlje predvodio je mons. Luigi Pezzuto, apostolski nuncij u Crnoj Gori. Pjevali su mješoviti zbor katedrale i klapa HRM „Sveti Juraj“.

Kotorski biskup mons. Ilija Janjić pozdravio je mnogobrojne vjernike, kao i visoke uzvanike: splitsko-makarskog nadbiskupa mons. Marina Barišića, dubrovačkog biskupa mons. Matu Uzinića, šibenskog biskupa mons. Tomislava Rogića, vojnog biskupa BiH mons. Toma Vukšića, barskog nadbiskupa mons. Roka Đonlešaja, barskog nadbiskupa u miru mons. Zefa Gašija, šibenskog biskupa u miru mons. Antuna Ivasa, admirala Bokeljske mornarice prof. dr. Antuna Sbutegu, mnogobrojne ministre (Janko Ljumović, Andrija Pejović, Srđan Darmanović, Marija Vučinović) iz Vlade Crne Gore, kao i mnogobrojne

članove diplomatskoga kora, među kojima i Veselka Grubišića, veleposlanika Republike Hrvatske u Crnoj Gori, te kotorskoga gradonačelnika dr. Aleksandra Stjepčevića.

Mons. Pezzuto je u izvrsnoj homiliji govorio o povezanosti kršćanskog identiteta sa svjedočenjem vjere: „Mi smo naviknuti živjeti svoje kršćanske i katoličke stvarnosti, smatrajući kao sigurno svoje ‘biti kršćani’, a da ne primjećujemo ono što je Krist morao platiti, da bi nas učinio svojim učenicima. Rođeni smo u kršćanskim okruženjima i čini nam se posvema prirodnim ‘biti kršćani’, do te mjere da mislimo kako je ‘biti kršćanin’ jednostavan naslov ‘honoris causa’. Posljedica ovog krivog mentaliteta je nezauzimanje i slaba snaga u svjedočenju. Danas ne samo vi laici, nego također mi svećenici, ponešto smo rastopljeni, ponešto mlađi u svom svjedočenju. Mis-

Katedralni zbor sv. Tripuna

Kolo sv. Tripuna

limo: svećenik sam, redovnik, redovnica, kršten sam, dakle sve je već učinjeno. Osjećamo se kao 'prvi' koji imaju pravo na nasljedstvo. No Isus nam preporuča da pazimo, jer upravo 'prvi' mogu na kraju biti 'posljednji'. Smisao evanđeoskog poziva 'odreći se sama sebe' nije u odricanju 'od nečega' nego 'od nekoga', kako je pojasnio nuncij: „Ovaj netko smo mi sami. Ja se moram odreći sebe samoga; ti se moraš odreći sebe samoga, svog egoizma, svoje žeđi za moći i bogatstvom, gdje tvoj 'ja' nalazi svoje zadovoljstvo.“ Kršćansko se odricanje može prepoznati u stavu obraćenja koje ima Uskrs kao cilj i orijentir našega života, naglasio je nuncij, te homiliju zaključio molitvom za snagu i spoznaju posvemašnjeg nasljedovanja Krista.

Nakon mise ulicama grada prošla je procesija u kojoj su

moći svetoga Tripuna nosili svećenici i mornari Bokeljske mornarice. U procesiji je sudjelovalo mnoštvo vjernika, redovnica, redovnika, mnogobrojnih hodočasnika iz regije, Šibenika, Jelse sa Hvara, Dubrovnika, Velike Gorice pokraj Zagreba, građana Kotora i Boke koji su došli proslaviti zaštitnika grada i Biskupije.

Sveti Tripun, koji se slavi 3. veljače, odlukom Kotorske biskupije od 2000. godine slavi se vanjskom proslavom, procesijom ulicama grada prve nedjelje nakon trećeg veljače jer je to neradni dan.

Tripundanske svečanosti završile su se u nedjelju 12. veljače spuštanjem zastave s lođe katedrale.

” Za Hrvatski glasnik don Anton Belan prisjetio se geneze obnove tripundanskih svečanosti nakon Drugoga svjetskog rata.

Nakon Drugoga svjetskog rata Tripundan je uobičajeno proslavljen 1945. i 1946. godine, uz sudjelovanje Bokeljske mornarice, civilnih i vojnih vlasti. Nakon toga vanjska proslava bila je zabranjena. Ona se od tada održavala samo u prostoru katedrale. Lode se nisu izgovarale, ali se u podne podizala zastava. Procesija s moćima kretala se lijevim, desnim i glavnim brodom katedrale. Moći su nosili svećenici i vjernici. Kađenje moći katolika i pravoslavnih zadržalo se do 1949. godine.

Na inicijativu biskupa mons. Iva Gugića obnovljene su Lode 1985. godine koje sam ja čitao u liturgijskom odijelu do 1989., a jedan dječak iz obitelji Mirošević, na žalost ne sjećam se imena, stajao je uz potporu svoje majke, odjeven u bokeljsku narodnu nošnju, na ogradi lođe katedrale. Zastavu je dizao župnik franjevac, uza zvonjavu zvona. Nešto mi je nedostajalo te sam 1987. ili 1988. godine pošao u sjedište Gradske muzike zamolvši ih da, uz novčanu nadoknadu, za vrijeme podizanja zastave sviraju kolo sv. Tripuna. Bili su prisutni odvjetnik Boško Grgurević i gospodin Pero Veselinović. Odgovor nisam baš odmah dobio. U drugom susretu gospodin Veselinović je predložio da bi muzika toga dana mogla zasvirati ispred crkve sv. Nikole jer je tada Savin dan, a nakon toga ispred katedrale. Uz to je dodao da u tom slučaju, ako se slažemo, ne treba plaćati. To sam rado prihvatio.

Krajem siječnja 1989. novinar Telivzije Titograd i Radio Kotora, gospodin Dušan Davidović, na radiju je u izravnom prijenosu pokrenuo pitanje vraćanja mornarice tripundanskim svečanostima. Javljali su se mnogi građani s vrlo pozitivnim komentarima. Pozivao je i članove mornarice, poneki su bili zbunjeni, što je razumljivo s obzirom na vrijeme i klimu koja je vladala u odnosu na crkvu. Sasvim sigurno znam da je presudan utjecaj u odluci nastupanja mornarice za Tripundan imao gospodin Daro Petković iza kojega je stajala njegova politička karijera. U tome je imao i potporu dr. Miloša Miloševića tako da je 1990. godine, prvi put nakon 1946., Lode izgovorio Mali admiral Frano Milošević. Od tada se proslava sv. Tripuna održavala 3. veljače uz sudjelovanje Gradske muzike i Bokeljske mornarice i to u popodnevnim satima, bez procesije. Ona je obnovljena 2001. godine. Tada je obnovljeno i kađenje svetih moći u formi kako se danas obavlja.

Još kao bogoslov razgovarao sam s apostolskim administratorom mons. Gracijom Ivanovićem i s don Brankom Sbutegom o obnovi Loda. Mons. Ivanović u načelu je bio protivan tome – ili vratiti sve ili ništa. Govorio je: „Bokeljska mornarica bez Tripundana ostaje najobičnije folklorno društvo. Nitko je nije tjerao i treba sama da se vrati.“ Na žalost, on to nije dočekao.

Proslava sv. Tripuna danas predstavlja najstariju i jedinu ransrednjovjekovnu vjersku gradsku tradiciju sveca zaštitnika, koja se sačuvala na tlu današnje Crne Gore iako samo uz manji dio izvornog sjaja.

“

Tradicionalni

PUT ORGANIZIRALO JE 4. VELJAČE TRIPUNDANSKI BAL

Tripundanski bal

*Ivan Brajović, Janko Ljumović, Antun Sbutega,
Vesna Brguljan, Veselko Grubišić, Marijo Brguljan*

Priredila:

Tijana Petrović

Učast Tripundanskog blagdana 2002. godine obnovljena je Tripundanska večer, koja se tradicionalno održavala tridesetih godina prošloga stoljeća u kavani „Dojmi“. Večer se održala u restoranu ELLAS u Dobroti, uz pokroviteljstvo Hrvatske gospodarske komore i Hrvatske radiotelevizije. Prisutne je zabavljala klapa „Vela Luka“ s otoka Korčule.

Ove godine u prekrasnom ambijentu hotela „Splendid“, uz vrhunsku uslugu, raznovrstan program, bogatu trpezu i prisutnost 300 posjetilaca, održan je petnaesti Tripundanski bal.

Među mnogobrojnim nazočnima bili su: Ivan Brajović, predsjednik Skupštine Crne Gore, Veselko Grubišić, veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori, Marija Vučinović, ministrica u Vladi Crne Gore, Janko Ljumović, ministar kulture Crne Gore, Brane Đurović, predsjednik Općine Danilovgrad, Adrijan Vuksonović, i Andrija Popović, poslanici u Parlamentu Crne Gore, Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, Antun Sbutega, admiral Bokeljske mornarice, Hrvoje Vuković, konzul Republike Hrvatske u Kotoru, izaslanici gradonačelnika Zagreba i Dubrovačko-neretvanske županije, predsjednici hrvatskih udruga, direktori javnih ustanova, državnih institucija, škola, mnogobrojnih sponzora, kao i mnogi drugi.

Dobrodošlicu gostima upriličila je ženska klapa „Biserni-

ce Boke“ poznatim evergreen kompozicijama.

Goste su zabavljali vokalno-instrumentalni sastav „Tri kvarta“ iz Kotora i izvrsna klapa „Kumpanji“ s Korčule, koja je nastupila na ovoj proslavi

i prethodne godine. Večer je scenskim prikazom iz života nekadašnje Jelse pod nazivom „Cvate mi roza na prozoru“ upotpunio i KUD „Jelsa“ s otoka Hvara.

Kao iznenađenje večeri prisutne je svojim nastupom počastila klapa Hrvatske ratne mornarice „Sveti Juraj“, koja je 2005. godine uveličala proslavu našeg Društva u sklopu

Klapa „Bisernice Boke“

„Tri kvarta“

projekta „Hrvatska priča u Zaljehu svetaca“.

U ime organizatora, nazočnima se obratio predsjednik Hrvatskoga građanskog društva, Marijo Brguljan, koji je izrazio zahvalnost svima koji su omogućili da se ova večer održi. Upravni odbor Hrvatskoga građanskog društva prije šest godina utemeljio je dodjelu Povelje zaslužnim pojedincima iz Crne Gore i Hrvatske za potporu Društvu, kao i razvoju prijateljskih odnosa između tih dviju država. Povelja za 2016. godinu dodijeljena je

Dobitnici povelje za 2016., Miše Galjuf i Miodrag Mijo Adžić

KUD „Jelsa“

Klapa HRM „Sveti Juraj“

Klapa „Kumpanji“

bivšem dožupanu Dubrovačko-neretvanske županije Mišu Galjufu i Miodragu Miju Adžiću, akademskom scenografu i slikaru, umirovljeniku s Cetinja.

Kao i svake godine održan je i nagradni ples. Ples, uz akorde valcera, otvorio je prošlogodišnji pobjednički par Slađana i Miloš Marić iz Tivta. Ove večeri pobijedio je plesni par iz Kotora Miloš Dževerdanović sa suprugom Natašom. Hotel Splendid dodijelio im je „Romantični vikend u hotelu Splendid“, a konoba „Gušti“ s Prčanja „vicešampione“ Zoranu i Iliju Milošević nagradila je svečanim ručkom.

Mijo Adžić, Marijo Brguljan i Miše Galjuf

Pobjednički plesni par, Nataša i Miloš Dževerdanović

”

**KABINET HRVATSKE
PREDSJEDNICE KOLINDE
GRABAR KITAROVIĆ**

„Poštovani gospodine Brguljan,

zahvaljujemo Vam na pozivu upućenom predsjednici Republike Hrvatske te Vas ovim putem obavještavamo kako predsjednica Republike, na žalost, zbog već unaprijed dogovorenih državnih obveza nije u mogućnosti odazvati se Vašem ljubaznom pozivu.

U ime predsjednice Republike Hrvatske Vama i Hrvatskome građanskom druš-

tvu Crne Gore želimo najbolje želje za uspješno održavanje spomenutog događaja, kao i Vašem radu kojim pridonosi očuvanju hrvatskog identiteta u Crnoj Gori. Predsjednica Republike od početka svojeg mandata ističe potrebu jačanja veza domovinske i iseljene Hrvatske kao jedan od prioriteta njezinog cjelokupnog djelovanja te drži kako održavanje ovakvih i sličnih događaja tome uvelike pridonosi.

*S poštovanjem,
predstojnica Anamarija Kirinić*

“

”

Gospodin Miše Galjuf prilikom uručjenja **Povelje** u zahvalnici je rekao:

Dragi prijatelji, pošteno priznajem, iznenadila me obavijest o dodjeli Povelje... Davno je prošlo vrijeme našega mandata, kad smo uspjeli odgovoriti na tadašnji izazov vremena i pokrenuti proces poratne obnove odnosa i pomirenja, izgradnjom dobrosusjedskih odnosa između naših regija, Dubrovnika i Boke kotorske, u duhu najbolje europske prakse.

Na inicijativu i uz potporu uglednih dubrovačkih branitelja, zajedničkim snagama – Udruga dragovoljaca Hrvatske ratne mornarice Dubrovnik, Hrvatsko građansko društvo Crne Gore i Dubrovačko-neretvanska županija – unatoč bremenitim poratnim prilikama, izborili smo se da i javnost pravilno razumije onu starorimsku ‘Historia est magi-

stra vitae’. Na temelju novih geopolitičkih okolnosti da smo susjedi u vlastitim neovisnim državama, trebalo je trajno zapriječiti da naša budućnost ikad više krene stramputicama iz prošlosti.

Nasuprot uobičajenom u politici, sve što smo radili držali smo svojom ljudskom dužnošću i postupali smo isključivo po savjesti, ne bježeći ni od riskantnih poteza i aktivnosti, prepuštajući vremenu da vrednuje učinjeno. Prošlo je otad već desetak godina i danas je svakome dobronamjernom jasno da se taj trud isplatio. A nama je ostalo trajno prijateljstvo; ni zajedničke aktivnosti nisu zamrle, i kao obični građani nastavljamo pridonositi tad pokrenutoj misiji.

Poštovani prijatelji, o desetoj obljetnici održavanja *Bokelejske priče* u Dubrovniku, kad se i zastava neovisne Crne Gore zavijorila na Stradunu, slobodan sam predložiti da Društvo u suradnji sa

Županijom pokrene trajno sudjelovanje svojim prilogom u proslavi njezina dana i zaštitnika, sv. Leopolda Bogdana Mandića, kao i s Gradom Dubrovnikom, koga s Kotorom povezuje i isti dan proslave njihovih nebeskih zaštitnika, svetih Vlaha i Tripuna, a ideja i mogućnosti za to ima dosta.

Zahvaljujući Vam na suradnji i doprinosu, kako u očuvanju identiteta hrvatske zajednice u Crnoj Gori, tako i obnovi hrvatsko-crnogorskih odnosa, ovo priznanje posvećujem dvojici velikih i zaslužnih ljudi – s hrvatske strane neumornom gospodaru Dariju Musiću, koji nas je na žalost nedavno napustio, te s crnogorske strane gospodaru Nikoli Bukilici, ljudima koji su uložili svu svoju dobrotu i golemi trud u prevladavanju ratnih trauma i u izgradnji dobrosusjedskih odnosa, na čemu im dugujemo trajnu zahvalnost.

Hvala vam! “

” MIŠE GALJUF

Rođen je 23. srpnja 1954. u Dubrovniku, otac dvoje djece (28 i 25 g.), osnovno obrazovanje stekao je u osnovnoj školi u Župi dubrovačkoj, a Gimnaziju u Dubrovniku. Završio je Fa-

kultet za turizam i vanjsku trgovinu u Dubrovniku.

Radio je u HTP Mlini u službi za automatiziranu obradu podataka i kao pomoćnik direktora u hotelu Srebreno d.d., a kasnije u Studijskome centru za obnovu i razvoj kao pomoćnik direktora. Prije funkcije za-

mjenika župana u Dubrovačko-neretvanskoj županiji u razdoblju 2006. - 2009. godine, kao i nakon završetka političke funkcije radi na Sveučilištu u Dubrovniku kao voditelj Službe za investicije.

“

” Gospodin Mijo Adžić prilikom uručjenja Povelje u zahvalnici je rekao:

„Uz mnogobrojne nagrade, priznanja i državna odlikovanja koja su mi dodijeljena u mojoj drugoj izabranoj domovini Hrvatskoj, tijekom 50-godišnjega profesionalnog rada, ovo priznanje, Povelja domicilnih Hrvata HGD CG, iz mog i njihovog zavičaja, spada u red najdražih. Ovo priznanje će imati počasno mjesto u mom domu, u riznici mojih priznanja i odlikovanja zato što dolazi od mojih domicilnih Hrvata Crne Gore s kojima imamo **vjekovnu suradnju i prijateljstvo koje traje, trajat će dok postoji Crne Gore i Hrvatske.** Saradnja je za-

počela još od bana Jelačića s Njegošem, zatim od Josipa Jurja Strossmayera s kraljem Nikolom, bana Ivana Mažuranića, Baldasara Bogišića, Josipa Slade, Vlaha Bukovca, Ferda Kikereca, Tina Ujevića, Ivana Meštrovića i mnogih drugih hrvatskih velikana gledano u historijskim događajima.

Tu svijetlu tradiciju danas nastavlja HGD CG s njihovim neumornim i agilnim članovima na ponos naših dvaju naroda: gospodin Tripo Schubert (dugogodišnji predsjednik), pok. Darijo Musić, pok. Miloš Milošević, doktor Ivan Ilić, monsijor biskup Ilija Janjić, današnji predsjednik Društva gospodin Mario Brguljan te legen-

darni pok. don Branko Sbutega itd...

Hvala Društvu na ovoj, za mene velikoj počasti, **jer ste** njome po tko zna koji put počastili cijelu našu zajedničku domicilnu domovinu - (zavičaj) u kojoj prijateljski živimo. Nadam se skorajšnjem **životu u europskoj zajednici** kojoj već odavno pripadamo svojim kulturnim djelima, koja su još u srednjem vijeku našla svoje mjesto u sazviježđu europske kulture i civilizacije.

Hvala na ovoj nezaboravnoj večeri, dragi moji prijatelji iz HGD CG!

Vi ste ponos Crne Gore!“

“

” MIODRAG MIJO ADŽIĆ

Rođen je 25. lipnja 1938. godine u Danilovgradu. Osnovnu školu završio je u Cetinju. Srednju umjetničku u Herceg Novom i Splitu. Diplomirao je na Akademiji u Beogradu 1967. godine. Nakon završetka studija, u sklopu međunarodne razmjene studenata kao hrvatski stipendist u Parizu je obavio specijalizaciju kazališne, TV i filmske scenografije. Radni vijek proveo je u

stalnome radnom odnosu u Splitskom kazalištu kao stalni scenograf Opere, Drame i Baleta. Kao član Udruženja likovnih umjetnika Hrvatske imao je 12 samostalnih izložbi u zemlji i inozemstvu.

Dobitnik je mnogih nagrada, priznanja i odlikovanja u području stvaralaštva: Nagrada Međunarodnog osječkog anala Opere i Baleta za najbolju scenografiju, Medalju grada Splita, Medalju Reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića, Nagra-

du Vatikana za projekt Oltara u povodu 1.700 godina grada Splita od Svetoga Oca, Nagradu „Vladimir Nazor“. Tijekom svoje umjetničke karijere na scenama Hrvatske i bivšega jugoslavenskog prostora postavio je više od 250 scenografskih i kostimografskih projekata, raznih plakatnih rješenja, mnogobrojna arhitektonsko-projektna rešenja te veliki broj slikarskih ostvarenja. Danas živi i radi na Cetinju uz povremeni boravak u Splitu

“

” Tradicionalna Bokeljska večer u Zagrebu

U organizaciji Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809 Zagreb, u subotu, 25. veljače, u hotelu Sheraton održana je 93. Bokeljska večer, završna manifestacija ovogodišnjih Tripundanskih svečanosti, zaštićenoga kulturnog dobra Republike Hrvatske.

Večer je započela tradicionalno, izgovaranjem Loda koje je ove godine izgovorio Mali admiral Andrija Vidović, potomak kotorske obitelji Čiko. Uslijedila je

RH, kontraadmiral Robert Hranj, pomoćnica ministrice kulture Iva Hraste Sočo - u ime Ministarstva kulture RH, gosp. Milan Bandić - gradonačelnik grada Zagreba, sa suradnicima, gosp. Zvonimir Deković iz Tivta -

Družbe braće Hrvatskoga zmaja, Olga i Elica - kćeri poznatoga i priznatoga španjolskoga i hrvatskoga novinara, publicista i intelektualca, rođenog Kotorinina Luke Brajnovića, gosp. Miklenić - glavni urednik

veličanstvena izvedba kola Bokeljske mornarice, kao i bogat kulturno-umjetnički program večeri.

Na večeri je bilo prisutno više od 260 gostiju, koje je na početku večeri pozdravio predsjednik Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809 Zagreb Ivo Škanata, a završetak Tripundanskih svečanosti u Zagrebu svojom prisutnošću uveličali su i gosp. Mate Granić - izaslanik predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar Kitarović, gosp. Davor Božinović - izaslanik predsjednika Vlade

predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća CG, gosp. Adrijan Vuksanović iz Tivta - zastupnik hrvatske zajednice u crnogorske Parlamentu, gosp. Slavko Dabinović - član predsjedništva Hrvatskoga građanskog društva iz Kotora, gosp. Andrija Krstović - povjerenik HGD-a iz Tivta, gosp. Aleksandar Dender - predsjednik Bokeljske mornarice Kotor, gđa Milanka Bulatović - predsjednica društva Montenegro, gđa Milleva Pejaković Vujošević - direktorica Pomorskoga muzeja u Kotoru, predstavnici

Glasa Koncila i mnogi drugi uzvanici.

Gospođa Dragica Krpan i gospodin Josip Degl'ivellio, predstavnici Družbe braće Hrvatskog zmaja, zamolili su gospodina Škanatu, predsjednika Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809 Zagreb, da prisutnima priopći odluku Družbe braće Hrvatskog zmaja da 30.000 eura doniraju za modernizaciju tehničke opreme jedinoga hrvatskog radija u Crnoj Gori, Dux radija. Ovo će biti prvi put da će Dux radio dobiti prijeko potrebnu opremu za svoje funkcioniranje i rad tijekom svoga sedmogodišnjeg rada.

Večer je obogaćena intermezzom klasične glazbe u izvedbi tenora Nikše Radovanovića, solista HNK u Zagrebu, kao i u zabavnome dijelu plesnom glazbom kotorskoga sastava Poly Gjurgjević & Lungomare.

Radio Dux

“

U PRVIM DANIMA MJESECA VELJAČE HRVATSKO GRAĐANSKO DRUŠTVO CRNE GORE BILO JE DOMAĆIN KULTURNIH DRUŠTAVA S OTOKA HVARA

Otok Hvar u Zaljevu svetaca

Priredila:
Dijana Milošević

KUD Jelsa u Kotoru

Poema o Boki i njezinoj bogatoj kulturnoj tradiciji opjevana je u srcu otoka Hvara, u starom gradiću Jel-si, glazbeno-poetskim programom „Krajevi kao i bića imaju dušu“.

Pronijeli su mladi duh i ljepotu Boke otokom Hvarom, glazbom i stihovima, a ovogodišnji ponovni susret s članovima KUD-a Jelsa u Kotoru donio je igrom i pjesmom dio Hvara u naše krajeve.

Da je duh naših krajeva ujedno i duh naroda pokazali

U sklopu predstavljanja bogate kulturne tradicije Boke i upoznavanja kulture i tradicije gradova diljem Republike Hrvatske realizira se program kulturne suradnje i poticanja očuvanja kulturnog naslijeđa kod mladih izvedbama poetsko-glazbenih programa i prezentiranjem bogatstva naslijeđa i tradicije.

su članovi Kulturno-umjetničkog društva Jelsa povijesnom pričom Hvara tijekom njihova dvodnevnog boravka u Kotoru.

Priču hvarskih običaja i tradicije donijeli su hvarski umjetnici KUD-a Jelsa scen-skim nastupom na velikoj sve-

čanosti Tripundanskog bala priređenog u organizaciji Hrvatskoga građanskog društva u povodu Tripundanskih svečanosti.

Poput rijeke tekla je priča negdašnjih vremena i života otočana, priča predaka i običaja obavijena glazbenim i folklornim prikazima KUD-a Jelsa.

Gosti iz Jelse odjenuli su tu večer, uz prikaz tradicionalnih dalmatinskih plesova i pjesama, sjajne narodne i umjetničke nošnje ovoga otočnog kraja prikazujući tradiciju, raskoš i ljepotu povijesne kulturne baštine Hvara, Jelse i drugih otočnih mjesta.

Nakon večeri pjesme i plesa članovi KUD-a Jelsa nazočili su svečanoj ceremoniji proslave patrona grada Kotora - svetog Tripuna, koju je grad sa svojim stanovnicima i mnogobrojnim hodočasnici iz Hrvatske proslavio po 1208. put.

Boku, jednu od kolijevki hrvatske kulture, upoznali su naši gosti i šetnjom kotorskim pločnicima i posjetima crkva, spoznajući još jednu stranu bogate knjige duha i povijesti Boke, uz slikovite priče Ivice Biskupovića.

Kako pjesma i igra spaja ljude i gradove, tako su i članovi KUD-a Jelsa, u večernjim satima, posjetili Folklorni ansambl „Nikola Đurković“ u prostorijama gdje su se održavale probe ansambla.

Barjak župe Jelsa

Ponovni i dugo očekivani susret mladih folklorša ispunio je srca i dvoranu uspomena i prisjećanjima na prošlogodišnji susret na otoku Hvaru.

Riječ folklorša je igra te su se razgovori nastavili u ritmu i pokretu, zajedničkim izvedbama plesova i igara.

Zvucima gitare i vječne dalmatinske pjesme pozdravili su se, sada već stari, prijatelji koje dijeli samo malo kopna i mora, ali zajedništvo i prijateljstvo ostaju i dalje do nekog novog susreta.

Na povratku za Hvar, poput vječnoga vjernog stražara koji dočekuje i otpozdravlja putnike, čekao ih je otok Gospe od Škrpjela i još jedno ushićenje u bljesku riznice kulture kroz koju ih je proveo don Srećko Majić.

Dojmovi nisu izbledjeli ni dolaskom u rodni kraj te su ih prenosili na svoje sugrađane i prijatelje.

Potaknuti dojmovima KUD-a Jelsa članovi zbora „Stella Maris Hvar“ iz Hvara odlučili su se okusiti to čarobno putovanje i darovati Kotoru djelić svoje glazbe.

” KUD „Jelsa“

KUD „Jelsa“, s otoka Hvara, djeluje od 2011. godine, a svoje djelovanje temelji na ostavštini KUD-a „Čiro Gamulin“ koje je prestalo s radom 90-ih godina, neposredno pred rat.

Nakon 20 godina „siromaštva“, nekolicina zaljubljenika u folklornu baštinu, napose otoka Hvara, okupila je popriličan broj istomišljenika

pa KUD „Jelsa“ danas ima 70-ak članova.

Već prve godine djelovanja pokreće manifestaciju – „Jelšonske užonice - da se ne zaboravidi“ i Susrete otočnog folklor.

Rad KUD-a provodi se sekcijom folklor i ženskom vokalnom grupom „Frecija“.

Folklor djeluje u tri grupe, a cilj im je očuvati tradicionalne igre, pjesme i plesove otoka i Dalmacije. Starija

grupa izvodi stare plesove otoka Hvara - Forski tonci - koje je s njima uvježbala i na scenu postavila voditeljica Perica Mileta.

Ženska vokalna grupa „Frecija“ (ime je dala Perica Mileta po starinskom brošu koji je bio obvezan dio nakita starih Jelšanki, otočanki općenito), pod vodstvom prof. Vojane Salamunić, djeluje nepunu godinu dana.

“

Dopredsjednica HGD Dijana Milošević s zborom „Stella Maris“

Zbor „Stella Maris Hvar“ u Kotoru

Hrvatsko građansko društvo upriličilo je program pod nazivom „Muzičko druženje“ u Kotoru, u sklopu gostovanja pjevačkog zbora „Stella Maris Hvar“ iz Hvara.

Ispred katedrale svetog Tripuna, u subotu, 11. veljače,

u 12 sati nastupili su pjevački zbor „Stella Maris“ i kotorski mladi glazbenici i zborovi: Dječji zbor Hrvatskoga kulturnog društva „Tomislav“ - „Lep-tirići“, zbor Osnovne škole „Narodni heroj Savo Ilić“, zbor muzičke škole „Vida Matjan“ iz Kotora i mandolinski orkestar Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore „Tripo Tomas“.

U inspirativnom ambijentu, ispred katedrale svetog Tripuna, posjetitelji su imali priliku uživati u glazbi zborova iz Kotora i Hvara, kao i mandolinskog orkestra iz Kotora, koji su se predstavili uz dio svoga bogatog opusa.

Mladi pjevači zbora Osnovne škole „Narodni heroj Savo Ilić“ iz Dobrote, s voditeljicom Ve-

snom Ivanović i korepetitoricom Dušicom Četković, svojim izvedbama darivali su gostima iz Hvara djelić čarobne Boke i poruku jednakosti, zajedništva i ljubavi.

Pjesmu naših krajeva donijeli su i članovi zbora muzičke škole „Vida Matjan“, iz Kotora, s dirigenticom Ksenijom Đuričković.

U duhu bokeljske glazbene tradicije goste iz Hvara i prisutne pozdravili su i članovi mandolinskog orkestra Hrvatskoga građanskog društva „Tripo Tomas“, pod ravnateljstvom Iva Brajaka.

Dječji zbor Hrvatskoga kulturnog društva Tomislav – „Leptirići“, s voditeljicom Nadom Baldić, izvedbom jednog dijela iz svoga bogatog repertoara upotpunili su sliku stoljetne kulture i tradicije Boke i grada Kotora.

Nakon glazbene dojmljive slike grada Kotora i Boke kojom su talentirani mladi kotorski glazbenici ispunili trg, nastavljena je šetnja u duhu hvarske pjesme sa zborom „Stella Maris“.

Ljepote glazbene baštine otoka i zemlje iz koje nam dolaze otkrivali su članovi zbora mozaikom svoga repertoarskog koncepta, notama i pjesmama.

Nakon završetka koncerta prigodnu riječ zahvale uputila je voditeljica zbora Vinka Šurlin, koja nije skrivala oduševljenje nastupom i susretljivošću domaćina.

Nakon glazbenog darivanja članovi zbora su, u znak zahvale i želje da svojim dolaskom donesu i djelić tradicije i autentičnosti otoka Hvara, okuse otočnih vina i domaćih proizvoda, mirise lavande, ružmarina i kadulje, uručili domaće proizvode otoka Hvara Hrvatskom građanskom društvu.

Prigodom razmjene poklona, u ime organizatora Hrvatskoga građanskog društva Crne

Zbor Osnovne škole „Narodni heroj Savo Ilić“

Gore, dopredsjednica Dijana Milošević zahvalila je svim sudionicima na muzičkom ugođaju i uručila prigodne poklone zboru, u znak još jedne započete suradnje Hrvatskoga građanskog društva s hvarskim kulturnim i glazbenim udrugama.

Posjetom i gostovanjem pjevačkog zbora „Stella Maris Hvar“ doživjeli su Kotorani otok Hvar i otočane u svijetlu bogate duhovne tradicije, glazbe i kulturnog naslijeđa otočnih tradicionalnih proizvoda te uz veseli mediteranski duh otočana.

Nakon darivanja grada pjesmom i duhom hvarske glazbe, grad je darivao i svoje goste bogatom škrinjom, svjedodžbom minulih stoljeća, stopljenom u toplom subotnjem poslijepodnevu.

Upoznavanje mističnog svijeta čarobne Boke nastavili su s peraškim župnikom don Srećkom Majićem koji ih je odvezao do otoka Gospe od Škrpjela, otvorivši im još jedna vrata sjaja i raskoši povijesti Zaljeva hrvatskih svetaca.

Obasuti čarobnim prahom Boke kotorske članovi zbora „Stella Maris“, poput svih koji zakorače u Boku, napustili su je s uzdahom oduševljenja, zahvale i riječima mnogih put-

nika - Vratit ćemo se ponovno predivnoj Boki i domaćinima!

” O Zboru

Zbor „Stella Maris Hvar“ dio je većeg Glazbeno-scenskog udruženja „STELLA MARIS HVAR“ pri kojem djeluje još i dječji zbor „Stellice“ i nekoliko dramskih skupina.

Udruženje je službeno registrirano 2004., ali neslužbeno djeluje skoro već 20 godina.

Zbor od osnutka vodi maestra Vinka Šurlin, koja često uglazbljuje pjesme otočnih pjesnika u dijalektu i aranžira ih upravo za ovaj zbor, koji djeluje osam godina gostujući po otoku Hvaru, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Češkoj i Italiji.

Zbor ima 20 članova, a izvodi raznolik repertoar: duhovnu, klasičnu, crnačku duhovnu, zabavnu glazbu, gospel, razne obrade popularne glazbe te autorske skladbe na dijalektu.

“

Izložba „Dodir“ vatre

Uvodna riječ

Osvijestiti vrijednosti - umjetničke i kulturološke, sveukupne crnogorske kulturne baštine i upoznavanje kroz sve njezine segmente jedan je od puteva koji dovodi do njezine afirmacije i očuvanja.

Izložba ima upravo taj cilj pa su se autori, koncipirajući ovu priču o umjetničkoj obradi stakla, rukovodili željom da otkriju, podsjetu, educiraju najširu publiku, a istodobno i afirmiraju arheološku i konzervatorsku struku i pokažu ljepotu i značaj bavljenja njome.

Autori su sažeto obradili kompleksnu historiju staklarstva, od antike do novog vijeka, i to prikazujući tehniku izrade, alate, radionice i staklarske centre, trgovinu i trgovačke puteve stakla, materijala od kojeg su se u antici i srednjem vijeku izrađivali skupocjeni obredni predmeti do onih novovjekovnih upo-

U Galeriji solidarnosti nedavno je otvorena dokumentarno-tematska izložba o staklu, čiji su autori arheolozi Dragan Radović i Miloš Živanović, a u organizaciji JU Muzeji - galerije Podgorice i OJU Muzeji - Kotor.

trebnih i luksuznih. Izrada stakla jedno je od najimpresivnijih ljudskih ostvarenja u prošlosti, zahtjevne zanatske vještine i kreativnosti, s visokim umjetničkim i estetskim vrijednostima. Mnogobrojni arheološki nalazi na području Crne Gore na lokalitetima Duklje, Budve, Bara, Ulcinja, Risna, Kotora... nalaze se u postavkama i depoima muzeja Crne Gore, predstavljeni su ovdje dobrim fotografijama i stručnim objašnjenjima na dvadeset panoa.

Na izložbi je predstavljen izniman dio crnogorske kulturne i umjetničke baštine odabirom najrepresentativni-

jih primjeraka u komparaciji s predmetima istog vremena iz najznačajnijih svjetskih muzeja. A to nas uvjerava da naše naslijeđe i u ovome mediju specifične ljepote, čvrstoće i krhosti kao što je staklo pripada samome vrhu ovoga umjetničkog umijeća.

Izložba *Dodir vatre*, nakon Podgorice i Budve, došla je u Kotor, grad koji je uz svoje bogatstvo i raznolikost kulturnog naslijeđa nezaobilazan i na temu umjetnosti stakla, zahvaljujući senzacionalnom otkriću prilikom obnove katedrale.

Marija Mihaliček

Kolekcija stakla iz katedrale sv. Tripuna na izložbi *Dodir vatre* priča o staklu iz muzejskih zbirki Crne Gore u Galeriji solidarnosti u Kotoru

Piše:
Zorica Čubrović

Već prvi pogled na izložbu pod nazivom „Dodir vatre“ priča o staklu iz muzejskih zbirki Crne Gore u Galeriji solidarnosti u Kotoru te otkriva da je njezina tema proizašla iz izražene svijesti o značaju i vrijednosti predmeta od stakla iznesenih na svjetlost dana zahvaljujući pomno izvršenim arheološkim istraživanjima antičkih, srednjovjekovnih i novovjekovnih lokaliteta u Crnoj Gori. Među njima su istraživanja Duklje, Pljevalja, Budve i Risna, Lušca pokraj Berana, Šipkove glavice pokraj Danilovgrada, zatim

starog Bara, Ulcinja, Kotora, Herceg Novog i drugih lokaliteta.

Bogatstvo vrsta i kvaliteta izrade najvećeg broja ovih predmeta upućuje na oblike života u prošlosti prostora koji predstavlja današnja Crna Gora. Već proučavanje predmeta od stakla pokazalo bi mnogostruke i snažne historijske veze prostora Crne Gore s mnogim centrima proizvodnje stakla, kao i na njezinu pripadnost prostoru cijeloga Sredozemlja. Svakako, osnovu za takvu povezanost činila je razvijena pomorska privreda.

Mnogobrojni fragmenti predmeta od stakla nađeni su na prostoru katedrale sv. Tripuna

tijekom arheoloških istraživanja obavljenih 1987. - 1989. godine čiji su reprezentativni primjerci izloženi u vitrinama ove izložbe zajedno s nekim od publikacija koje se na njih odnose.

Arheološka istraživanja u katedrali sv. Tripuna pokazala su vrlo značajna otkrića od kojih je sigurno najznačajnija prvobitna crkva sv. Tripuna iz 809. godine čiji su niski ostaci zidova otkriveni na prostoru današnje sakristije i u ulici prema Biskupiji. U unutrašnjosti romaničke crkve iz 1166. godine, čiji prostor je sistematski istražen, otkriven je sistem zidova koji se kronološki mogu vezati uz stariju cr-

kvu sv. Tripuna. U sklopu tog prostora nastala je trobrodna bazilika s tri apside na istočnoj strani i dvije kule - zvonika na zapadnoj strani. Crkva čija je originalna i jedinstvena arhitektura iz sredine XII. stoljeća otkrivena i prezentirana u najnovijim radovima poduzetim nakon potresa od 1979. godine, krila je u svojoj temeljnoj zoni mnogobrojne fragmente arhitektonske plastike, stakla, keramičke i metalne nalaze. U bunaru koji se nalazi uz jugoistočni dio crkve, koji već od 15. stoljeća nije bio

u funkciji, nađeni su prilikom arheoloških istraživanja ulomci stakla od kojih je izdvojeno 163 posude. Najbrojnije su boce od kojih je izdvojeno sedam tipova, a datirane su od XII./XIII. do XVI. stoljeća. Čaše se javljaju u tri varijante, a datiraju se od XIII./XIV. do XIV./XV. stoljeća. Od predmeta za osvjetljavanje crkve nađena su dva tipa kandila: zvonolika - koja su se umetala u polikandelone i kandila bikoničnog tipa s tri drškice - kroz koje se provlačio lanac o koji su ova kandila bila okačena.

Predmeti su izrađivani od plavog, purpurnog, mliječnobijelog, crnog, zelenog neprozirnog i prozirnog, tirkiznog, žutog i bezbojnog stakla. Ukrasi su također raznovrsni: u vidu perja, slikanja emajlnim bojama, pozlate, apliciranih kapi i niti, zatim reljefnih ukrasa u vidu rebara i faseta. Predmeti potječu iz bizantskih odnosno levantinskih i muranskih radionica.

Od prozorskih stakala nađeni su fragmenti okulusa i ravnog stakla, izrađivani od zelenkastog, žučkastog, svjetlo smeđeg i bezbojnog stakla.

Ulomci stakla nađeni izvan bunara na prostoru nekropole katedrale i u sondama uz njezine fasadne zidove datirani su u razdoblje od XV./XVI. do XVII. stoljeća. Najvećim dijelom potječu iz muranskih radionica, ali i iz onih sjeverno od Alpa. Predstavljaju dijelove boca, čaša, bokala, prozorskih okulusa, svjetiljki...

Povoljni uvjeti stvoreni za brižljivo provedena arheološka istraživanja u katedrali sv. Tripuna potjecali su od spremnosti, osposobljenosti i opremljenosti Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture Kotor da uz iznimnu pažnju

pristupi ovim istraživanjima. Nalaz stakla je nakon prosijavanja kroz sita i ispiranja mlazom vode muljevitog tla stajao na površini stola u obliku impresivne hrpe najraznovrsnijih ulomaka od kojih su se izdvajala dna posuda, grla, drške, fragmenti oboda posudica, zdjela, čaša i kandila.

Arheolog Milica Todorović-Križanac je osim praćenja samih istraživanja izradila crteže i opise svih nalaza. Uviđajući da nalaz stakla predstavlja izvor novih spoznaja o srednjovjekovnom razdoblju Kotora Naučno-stručna komisija za praćenje radova na katedrali, kojoj je nalaz stakla prezentiran, uputio je Milicu Križanac na konzultacije s Verenom Han, najboljim poznavateljem srednjovjekovnog stakla, posebno dubrovačkog. Uz smjernice Vere Han slijedilo je proučavanje nalaza

magistarski rad, izdao je 2001. godine Centar za arheološka istraživanja tog fakulteta.

Nakon toga pristupilo se konzervaciji i restauraciji najznačajnijih nalaza od stakla, u Narodnom muzeju u Beogra-

zentirani najstariji predmeti. Oni su danas izloženi zajedno s mramornim relikvijarom s početka IX. stoljeća, enkolpionom iz XII. stoljeća i dugim dragocjenim svjedočanstvima iz prošlosti najznačajnijeg spo-

uz studije literature, a zatim i verifikacija spoznaja uz izradu i obranu magistarskog rada Milice Križanac 1996. godine, na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Knjigu pod nazivom *Srednjovjekovno staklo iz katedralne crkve svetog Tripuna u Kotoru*, koja predstavlja njezin

du. Poslovi su povjereni centru *Diana* kojim je rukovodila Mila Živančević-Popović, uz tijesnu suradnju s arheologom Milicom Križanac.

U trenutku formiranja riznice katedrale, 2010. godine, ovi predmeti našli su se na policama odjeljenja u kojem su pre-

menika kulture grada Kotora.

Nalazi iz katedrale dio su ove izložbe čija vrijednost podrazumijeva studioznost onih koji su se obradom staklenih predmeta bavili tijekom cijelog procesa - od njihovog otkrivanja, preko dokumentiranja, proučavanja, stručno-znanstvene verifikacije mnogostrukih spoznaja, do prezentacije u muzejskim prostorima.

Cijeneci njihov rad upućujemo im najiskreniju zahvalnost. Mnogi koji se u tom procesu podrazumijevaju i koji su bili neophodni da bi do ovog stupnja obrade nalaza došlo, ostali su ovom prilikom anonimni, ali su oni koji su vodili brigu od početka do kraja spomenuti na panoima i u katalogu. Produbljenija i šira studija teme iznijela bi zasigurno i vrlo precizne podatke o svima zaslužnima za otkrivanje i prezentaciju ovoga iznimnoga kulturnog blaga.

Obiteljska glazbena vertikala

Dondo Pero Čobanović

Vraćajući se u daleku prošlost, evociram uspomene na svoju porodicu i zapravo shvaćam da je muzika bila, ali je i dalje prisutna kao sastavni dio života mnogih njezinih članova.

Možete li zamisliti nezamislivo: da u Vama, u svima nama, odjednom nestane svaka sposobnost reproduciranja zvuka? Da nestane sviranja, pjevanja, nestanu melodije, sazvučja, ritmovi... Kakva bi strahotna tišina i pustoš duha to bila!

Razgovor vodio:
Tripo Schubert

Vaša obitelj ostavila je dubokog traga u glazbenome životu grada Kotora. Dokle dosežu Vaša sjećanja?

Prvi meni poznati podaci da se netko u našoj porodici bavio muzikom datiraju iz vremena života mog djeda Bogdana Cicovića i babe Marije (Mare) Cicović, rođene Pravilović (poznata Mare iz pjesme Tripa Tomasa „Šjora Mare štramacea“).

Njihov sin, Marko Cicović, rođen u Kotoru, bio je najstariji muzičar amater. Svirao je prvi bas u kotorskoj Gradskoj muzici. Budući da je Dubrovnik već tada imao razvijenu kulturnu svijest, po nagovoru Dubrovčana prelazi u dubrovačku glazbu, tamo dobiva stan i zaposlenje te u Dubrovniku ostaje do kraja života.

Moj drugi stric, Pero Čobanović (nakon prerane smrti mog djeda, baba Mare se preudala za Nika Čobanovića), također je bio vrstan muzičar. Svirao je veliki broj instrumenata: denis (horna), trombon, bombardina, bas, pjate i bateriju. Uz puhačke instrumente, svirao je i žičane instrumente. Bio je član Gradske muzike i Seoske glazbe Škaljari. Osim bavljenja muzikom, tijekom cijelog života vodio je „Hrvatski dom“ koji je kasnije preimenovan u „Hrvatsko radničko kulturno društvo Napredak Kotor“.

Tko je Vas uveo u svijet glazbe?

Upravo je dondo Pero zaslužan što sam i ja kao dijete imao prilike često slušati i biti prisutan na raznim probama i nastupima Gradske muzike, zatim nastupima tamburaškog orkestra, kao i

Vesna Cicović

zboru u „Hrvatskom društvu Napredak“. Na taj način muzika je zauzela značajno mjesto u mom životu i ja sam počeo učiti prve osnove muzičke teorije kod Erminija Bagatele (De Sarnov učenik), dirigenta kotorske muzike, a instrument kod Anta Matkovića.

Svirao sam đenis-korno i u Gradskoj muzici sam počeo svirati s nepunih dvanaest godina. Prvi moj službeni izlazak s gradskom muzikom bio je 27. siječnja 1932. god. na dan svetoga Save i Loda. U to vrijeme kapelnik Gradske muzike je bio Tripo Tomas, sve do 1934. kada prelazi u novoosnovanu Seosku muziku Škaljari. S njim je tamo prešlo i dosta drugih muzičara, kao i ja. Seoska muzika je prvi put imala nastup 12. 10. 1934. na komemoraciji poginulom kralju Aleksandru I.

Iako do tada nitko iz moje porodice nije imao klasično muzičko obrazovanje, ljubavlju i željom zašli smo u svijet muzike na poseban način, a u tome su nam pomogli muzičari (privatne satove muzike odr-

žavali su zborovođe, kapelnici i obrazovaniji članovi orkestra) koji su u to vrijeme djelovali u Kotoru i na taj način snažno utjecali na razvoj muzičkog života Kotora. Oni su sustavno radili na reorganizaciji i osposobljavanju muzičara.

Plakat za koncert u Dubrovniku 1974.

To se sve događalo do rata, a zatim?

Intenzivniji muzički život u Crnoj Gori nastaje tek nakon Drugoga svjetskog rata, prije svega otvaranjem muzičkih škola u nekoliko crnogorskih gradova. Tako je moja kćerka Vesna imala mogućnosti steći osnovno muzičko obrazovanje u svome rodnom gradu. Nakon završetka niže muzičke škole, instrument klavir, opredijelila se za životni poziv i nastavila Srednju muzičku školu „Luka Sorkočević“ u

Danijela Keržić

Damjan Filipović

Dubrovniku u klasi profesora Iva Brandolice, a zatim upisuje i diplomira studij klavira na Fakultetu muzičke umjetnosti u Beogradu, u klasi profesorice Mirjane Vukdragović. Tijekom školovanja nastupala je na mnogobrojnim koncertima kao solist i kao član komornih sastava. Na zadnjoj godini fakulteta opredjeljuje se za pedagoški rad i zapošljava se u Muzičkoj školi „Davorin Jenko“ u Beogradu. Poslije petnaest godina vraća se u Kotor i nastavlja podučavati učenike u Školi za osnovno i srednje muzičko obrazovanje, gdje i danas radi. Tijekom svoje pedagoške karijere postigla je zapažene rezultate sa svojim učenicima i osvojila mnogobrojne nagrade na republičkim, saveznim i međunarodnim natjecanjima klavirista.

Tu se ne završava Vaša obiteljska vertikala. Glazbeni život se nastavlja i na unuke!

Da! Istim stopama je krenula i moja unuka Danijela Keržić Filipović. Nižu i srednju muzičku školu završava u Kotoru, u klasi profesorice Olge Borzenko. Zatim upisuje i diplomira na Muzičkoj akademiji u Sarajevu na dva odsje-

ka: Opća muzička pedagogija - predmet Harmonija s harmonskom analizom i klavirski odsjek u klasi profesora Borisa Kraljevića. Tijekom školovanja nastupala je na raznim republičkim i međunarodnim natjecanjima i koncertima kao solist i kao član komornog sastava. Na proljetnom festivalu komorne muzike u Beogradu 2006. god., kao član klavirskog dua dobiva nagradu Laureata festivala. Kao aktivni polaznik usavršavala se na mnogobrojnim majstorskim tečajevima kod renomiranih profesora kao što su: Jurij Kot, Hinko Has, Aleksandra Romanic, Boris Kraljević, Karl Ponten. Nakon završetka studija zapošljava se 2008. godine kao profesor klavira u ŠOSMO „Vida Matjan“ u Kotoru, gdje i danas radi. U ovome kratkom razdoblju (nepunih sedam godina) osvojila je zavidan broj nagrada sa svojim učenicima na republičkim i međunarodnim natjecanjima (28 nagrada).

Moja druga unuka, Sanja Keržić Vujisić, završila je osnovnu muzičku školu. Klavir je pohađala u klasi profesorice Vesne Cicović. Tijekom svoga šestogodišnjega muzičkog školovanja osvojila je sedam nagrada, od kojih pet prvih nagrada na republičkim i saveznim natjecanjima. Iako je pokazala izvanredan talenat, nije nastavila muzičko školovanje. Kasnije diplomira, a zatim i završava Specijalističke studije na Fakultetu

Diploma Damjana Filipovića

tetu za turizam i hotelijerstvo u Kotoru.

Ta glazbena nit nastavlja se i dalje na praunuke!

Da, nit se nastavlja! Naime, imam tu sreću da sam doživio prve muzičke uspjehe i mog praunuka Damjana Filipovića. Već s pet godina počinje učiti klavir u klasi profesorice Vesne Cicović. Od početka pokazuje muzikalnost i afinitet prema muzici, što rezultira uspješnim nastupima na školskim koncertima. Već nakon četiri mjeseca učenja instrumenta javno nastupa u koncertnoj dvorani svetog Duha. Sa šest godina priprema se za nastup na Međunarodnom natjecanju u Tivtu, no na žalost nije došlo do realizacije jer je deset dana prije natjecanja slomio ruku. Nakon oporavka počinje i nova školska godina, temeljit rad i nove pripreme.

Tako je u prosincu 2016. nastupio na Međunarodnom natjecanju „Slavenski“ u Beogradu. Ovo je njegovo prvo natjecanje. Vratio se iz Beograda s osvojenih 99 bodova (od mogućih 100), kao pobjednik u svojoj kategoriji i samim tim ovaj uspjeh za njega je jako značajan.

Trenutno najmlađi član naše porodice koji pohađa muzičku školu je moja praunuka, petogodišnja Mia Filipović. Školske godine 2014./2015. pravi svoje prve muzičke korake u sklopu radionice za najmlađe „Muzička bašta“, koju vodi profesorica Dušica Četković, a ove školske godine upisuje pripremni razred.

Vi ste, Boro, sretan otac, djed, predjed i želim Vam da s djecom, uz glazbu, proslavite stoti rođendan.

Hvala Vam na lijepim željama i ovom ugodnom razgovoru. Na kraju, što reći? Vjerujem da će se muzički vremeplov moje porodice nastaviti i na buduće generacije. Bez obzira na odabir njihovoga

Boro Cicović prima zahvalnicu Gradske muzike Kotor

životnog opredjeljenja, nadam se da će bar jedan dio njihovog postojanja biti usmjeren k pravim vrijednostima i životu u kojem će muzika imati poseban status. Jer, možete li zamisliti nezamislivo: da u

Vama, u svima nama, odjednom nestane svaka sposobnost reproduciranja zvuka? Da nestane sviranja, pjevanja, da nestanu melodije, sazvučja, ritmovi... Kakva bi strahotna tišina i pustoš duha to bila!

Boro Cicović kod skalinade „Šjora Mare“

*PREDSTAVLJANJE KNJIGE „KULTURALNO PAMĆENJE -
OGLEDI O HRVATSKOJ KULTURI I KNJIŽEVNOSTI BOKE“
PROF. DR. SC. VANDE BABIĆ*

Vječno vraćanje Boki kao pamćenje srca

Kulturalno pamćenje jasno pokazuje mjesta spajanja i razdvajanja, preplitanja i mimoilaženja i konačno smo bokokotorsku književnost i kulturu usustavili kao hrvatsku, ali i kao književnost i kulturu Crne Gore. Ona je dijamant hrvatske kulture općenito, ali i dragulj kulture Crne Gore, Mediterana i Europe.

Piše:
Nenad Vertovšek

U Kulturnom centru Hrvatskoga kulturnog društva „Napredak“ u Zagrebu u četvrtak 23. veljače na večer predstavljena je knjiga „Kulturalno pamćenje - ogledi o hrvatskoj kulturi i književnosti Boke“, autrice prof. dr. sc. Vande Babić s Odjela za kroatistiku i slavistiku Sveučilišta u Zadru. Nakladnik ove zanimljive i poticajne knjige je Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore, a sama promocija organizirana je u suradnji Hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809“ iz Zagreba, Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Kulturnog centra Hrvatskoga kulturnog društva „Napredak“. Predstavljajući knji-

ge bili su akademik Josip Bratulić, jezikoslovac prof. dr.sc. Josip Lisac i autorica knjige prof. dr. sc. Vanda Babić, dok je predavljanje moderirao doc. dr. sc. Nenad Vertovšek.

Ova nova knjiga autorice Vande Babić još je jedan vrijedan nastavak njezinih dugogodišnjih istraživanja i rezultat dvaju desetljeća bavljenja Bokom, proizišla i iz širih kulturnih i kulturoloških izričaja, poezije, priča, legendi, ali i kao doprinos dubljem razumijevanju bokokotorske književnosti i posebnosti u odnosu na crnogorsku književnost i međupovezanost dviju kultura i književnosti. Nije stoga neobično da je prostor Kulturnog centra „Napretka“ u Bogovićevoj ulici bio ispunjen velikim brojem značajnih osoba i zainteresiranih sudionika u jednome ovakvom druženju, spojenih duhom kulturne i duhovne povezanosti.

Stoga vrijedi i spomenuti da su predstavljajući knjige, među ostalim, nazočili: Njegova Ekselencija veleposlanik Crne Gore u RH Boro Vučinić, Hrvoje Vuković, konzul u Generalnom konzulatu RH u Kotoru, Mladen Andrić, ravnatelj Diplomatske akademije, Ivan Zeba, tajnik u Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan RH, Tatjana Perić, ravnateljica nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, Vesna Vuković, bivša otpravnica poslova u Veleposlanstvu RH u Podgorici, Adrijan Vuksanović, parlamentarni zastupnik Hrvata u Skupštini Crne Gore, Danilo Ivezić, predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca u RH, Dušan Mišković, predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, Đuro Vidmarović, predsjednik Hrvatskoga kulturnog vijeća, Dimitrije Popović, akademski slikar, Vanja Gavran, tajnik Paneuropske unije Bosne i Hercegovine, generali Slaven

Zdilar i Zdravko Klanac i mnogi drugi kolege i prijatelji Hrvatske i Crne Gore.

U ime jednog od organizatora biranim riječima o samoj knjizi, trenutku njezinog pojavljivanja, ali i značenju Hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809“ iz Zagreba govorio je njezin predsjednik Ivo Škanata, koji je sažeto razložio povijest Bratovštine i njezin zavjet da očuva i stalno svjedoči o potrebi kulturnih vrijednosti i bokeljskih običaja tijekom stoljeća. Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, u ime nakladnika, zahvalio je svima koji su pomogli u izlasku knjige, naglasivši kako je to još jedna prigoda da se istakne hrvatsko biće hrvatskog naroda u Boki kotorskoj i Crnoj Gori te naglasi vrijednost bokeljske književnosti i kulturne baštine dijela hrvatskog naroda u Boki kotorskoj koji u Crnoj Gori oplemenjuje i obogaćuje ukupnu kulturu i književnost. Ovakav svojevrstan uvod u večer za pamćenje koja je bila ne samo predavljanje knjige kao pisanog djela obogatili su i glazbom „Poly & Lungo mare“, glazbeni sastav iz Boke kotorske.

Boka kotorska, istaknuo je u svojem predavljanju knjige

„Kulturalno pamćenje - ogleđi o hrvatskoj kulturi i književnosti Boke“ akademik Josip Bratulić, u svojoj je kulturnoj i društvenoj povijesti te književnim, umjetničkim i duhovnim djelima neizostavno povezana s cijelom istočnom obalom Jadrana, što tu kulturu i čini sastavnim dijelom jedinstvene i cjelovite hrvatske kulture. Po njegovim riječima, vrijednost knjige jest i u tome što sadrži temeljita dva poglavlja - kulturalno pamćenje i (p)ogleđi o hrvatskoj kulturi i književnosti Boke te poglavlje o pasionskoj baštini Boke kotorske, a koji se prožimaju i daju dublje značenje analizi hrvatske kulture i književnosti tog područja te odrazima i utjecajima i hrvatske kulture i crnogorske kulture.

Drugi predavljač, prof. dr. sc. Josip Lisac, govorio je najprije o ovisnosti hrvatske književnosti u Boki o hrvatskoj književnosti u Dubrovniku, naglasivši kako je autorica Vanda Babić zavičajno sljubljena s Bokom, a u istraživanju polazi od bokeljske baštine, ne zanemarujući veliku dubrovačku i ostalu hrvatsku baštinu od srednjeg vijeka do danas, rekao je Lisac i dodao kako autorica nastoji potvrditi svojim iznimnim znanstvenim

i istraživačkim radom u cilju značaj hrvatske dionice bokokotorske književnosti te kako ona tu hrvatsku dionicu nastoji usustaviti u sklopu književnosti i kulture Crne Gore. U svemu tome, kako je rekao, koristi se svim dosadašnjim analizama tematike, tradicionalnim filološkim metodama i zaokruživanjem u teoriji kulturalnog pamćenja koji zajedno daju širu i dublju sliku vrijednosti bokokotorske književnosti i običaja, pasionske baštine i općenito bitnih odlika kulturalnog, književnog i narodnog pamćenja.

Zahvalivši najprije svima koji su o knjizi govorili i predstavili je te je inspirirali i usmjeravali poput akademika Nikice Kolumbića, akademika Milorada Nikčevića, prof. dr. sc. Miloša Miloševića, Dimitrija Popovića, Slobodana Prosperova Novaka, prof. dr. sc. Vanda Babić istaknula je njezinu duboku povezanost s rodnim krajem, Bokom, koja je umnogome odredila i pravac njezinog znanstveno-književnog rada.

„Nikada se nisam potpuno odvojila od prostora koji me

je iznjedrio, prostora u kojem sam izgovorila svoje prve riječi i učinila prve korake. Možda se čini da prve tri godine života u Boki i ne ostavljaju brojna sjećanja u životu odrasle osobe, no u mom slučaju niti poveznice su jačale i postale uže koje se samo više rastezalo i postajalo sve čvršće i jače. Istina je da me je Split oblikovao, a od početka studija do danas Zadar je grad u kojemu živim, djelujem i stvaram. Ako povežemo prostor, vidjet ćemo da je u stvari nedjeljiv, jedinstven i cjelovit: Dalmacija! S druge strane, sasvim naravna je bliskost s crnogorskom kulturom, blizu koje i uz koju sam rasla i odrastala. U tom smjeru ide moj književni i znanstveni doprinos, posebno stoga što na neki način pripadam crnogorskoj dijaspori i hrvatskom autohtonom puku u Boki. Te dvije činjenice odredile su moj odnos prema matičnoj domovini Hrvatskoj, rodnoj Boki i Crnoj Gori“, rekla je profesorica Vanda Babić.

Prema njezinim riječima i sama je knjiga doprinos daljnjoj zaštiti hrvatskih nemate-

rijalnih dobara u Crnoj Gori. Popis je duži, a o tome se skrbe Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809 u Zagrebu, Rijeci i drugdje, kao i Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore koja je krovna organizacija Hrvata Crne Gore. Zajedničkim radom i rezultatima, od kojih je samo jedna nit ova knjiga, radi se na promicanju vlastite kulture, ali i na povezivanju, dijeljenju, množenju i stvaranju kulture dobra koja počiva na zdravim temeljima. Zdrav temelj, rekla je prof. Babić, upravo je to: zaštićena nematerijalna hrvatska baština u Boki kao baština dviju država koje se o njoj skrbe. Kulturalno pamćenje jasno pokazuje mjesta spajanja i razdvajanja, preplitanja i mimoilaženja i konačno smo bokokotorsku književnost i kulturu usustavili kao hrvatsku, ali i kao književnost i kulturu Crne Gore. Ona je dijelant hrvatske kulture općenito, ali i dragulj kulture Crne Gore, Mediterana i Europe.

„Boka je izvor u koju bi svaki Hrvat trebao hodočastiti s posebnim pijetetom prema baštini koju taj Zaljev čuva i to je naprosto kulturno blago kojim se trebamo ponositi“, rekla je autorica knjige. Kako je također rečeno na predstavljanju knjige, pamćenje, pa i kulturno, uvijek je i odraz srca. I premda srce može govoriti i bez riječi, prave riječi, pisane i izgovorene ne mogu biti bez srca.

Strah od Boga

Akreditirani dopisnik pri Svetoj Stolici, kojega su kolege više puta izabrali da bude njihove oči i uši, odnosno da kao jedini novinar uz papu bude na mjestima na kojima nisu mogli biti ostali novinari, da bude uz Ivana Pavla II., Benedikta XVI. i Franju, čija su izvješća postala informacija za cijeli svijet, za sve novinske agencije i medije.

Razgovor vodio:
Nikola Šimić Tonin

N.Š.T. Iznimno je zadovoljstvo i čast imati Vas za sugovornika. Toliko se tema nameće: hrvatsko novinarstvo, Crkva u Hrvata i Vatikan, pogled na Hrvatsku s one druge strane Jadrana.

S.T. Mislim da je hrvatsko novinarstvo previše ideološki navijačko. Zatim, greška novinara je, to nije slučaj samo u Hrvatskoj, već i drugdje u svijetu, vidjelo se to i tijekom američke predizborne kampanje ili oko Brexita, što slabo poznaju pravo društveno stanje. Novinari su,

kao i političari, zatvoreni u nekom svom oblaku. Nadalje, mnogi mediji, posebno TV, nastavili su s praksom izvještavanja o nekim blagdanima kao u vrijeme Jugoslavije, samo što su sada partiju zamijenili s Crkvom. Nekada su partijski ljudi, na primjer na Dan borca, go-

Ivan Pavao II.

vorili na raznim mitinzima, a mediji su prenosili njihove govore gotovo doslovce. Sada se, na primjer za Božić, izvještava što je neki biskup u nekom od gradova rekao. U Italiji se prenese samo kratko što je rekao Papa, a ne što je rekao neki kardinal ili biskup u nekom gradu tijekom polnoćne propovijedi. Istodobno ne vidim reportaže o tome što Crkva radi, kako pomaže siromašnima, što radi Caritas... Ne prati se dovoljno, kao što se ne prate ni društvena kretanja, odnosno potrebe građana, crkveno djelovanje u društvu, već se samo citiraju nečiji govori. Vatikan na Hrvatsku gleda kao na europsku državu čvrstih kršćanskih korijena. No, ne zaboravimo da ni kršćanski, kao ni bilo koji fundamentalizam, nije pozitivan. Benedikt XVI. u Londonu je održao divan govor o razumu i vjeri te kako i kršćanski fundamentalizam može biti uzrok 'ozbiljnih društvenih problema'. Taj govor održan je 17. rujna 2010. u Westminster Hallu, ali nije imao velikog odjeka u javnosti premda je bio jedan od najboljih u njegovu pontifikatu jer su mediji više pažnje posvetili prosvjedima protiv Vatikana i posjetu Benedikta XVI. A i ti prosvjedi, bio sam prisutan pa mogu svjedočiti, nisu bili ni izdaleka snažni i brojni u odno-

su na to kako su preneseni u svjetskim medijima. Italija gleda na Hrvatsku kao na zemlju koja u nedovoljnoj mjeri koristi svoja bogatstva.

N.Š.T. Štovatelj sam lika i djela Ivana Pavla II., po čemu ga Vi pamтите, imali ste prigodu osobno ga upoznati?

S.T. Ivan Pavao II. bio je prvi papa koji je posjetio udruženje stranih novinara u Rimu, dakle ne onih akreditiranih pri Svetoj Stolici, već dopisnika iz Italije. Bilo je to krajem osamdesetih godina. Nakon što nam se obratio rekavši, uz ostalo, kako je novinarstvo poziv gotovo kao i svećenstvo, čime je potvrdio koliku važnost pridaje našem radu, mogli smo mu postavljati pitanja. Na pitanje hoće li doći vrijeme kada će pape odlaziti u mirovinu, Ivan Pavao II. spremno je odgovorio kako se samo trebamo dogovoriti kome bi pape trebali slati molbu za umirovljenje. Pokazao je više puta i svoju duhovitost. A, njegov nasljednik Benedikt XVI. pronasao je način odlaska u mirovinu. Pošto na taj susret nismo mogli doći s obiteljima jer je prostor bio premalen, predsjednica stranih novinara pitala ga je da nas primi u Vatikanu. Pozvao nas je u papinski ljetnikovac u Castelgandolfo. Kada sam mu predstavljen kao jugoslavenski novinar, odmah me pitao dolazim li iz Zagreba ili iz Beograda. Kada sam rekao da dolazim iz Zagreba, zadržao se sa mnom tako dugo u razgovoru o stanju u tadašnjoj Jugoslaviji da su me kasnije kolege iz svih agencija zapitkivali za detalje jer je razgovor bio 'sumnjivo' dug. I tada sam ga pitao kada će doći u Zagreb, na što mi je odgovorio kako to ovisi o Božijoj volji. Kasnije sam više puta

imao prilike postaviti to isto pitanje. Govorio sam Ivanu Pavlu II. kako sam onaj isti hrvatski novinar koji ga uvijek pita kada će pohoditi Hrvatsku. I, svaki put mi je Papa odgovarao: „Kada Bog da!“ Tako je bilo sve do proljeća 1994. kada sam ga pitao, nakon što je primio tadašnjega hrvatskog ministra vanjskih poslova Matu Granića, kada će pohoditi Hrvatsku, na što mi je odgovorio: „Pitajte svog ministra“. Znao sam da je pohod dogovoren. To mi je potvrdio i Granić, ali još datum nije bio određen. Iz mojih izvora sam doznao kako će Ivan Pavao II. doći u Zagreb početkom rujna te godine. Tadašnji veleposlanik u Italiji, Davorin Rudolf, rekao mi je kako je iz moga teksta, tada sam pisao za Slobodnu Dalmaciju, doznao kada će Papa pohoditi Hrvatsku. Lijepo priznanje za novinarski rad. Putovao sam u zrakoplovu s Ivanom Pavlom II. tijekom sva tri njegova posjeta Hrvatskoj (dakako, bio sam i na drugim putovanjima u zrakoplovu s njime, u Belgiji, Češkoj, Slovačkoj, Sloveniji...). Na povratku iz Zagreba u Rim 1994. sjedio sam u zrakoplovu nakratko pokraj Ivana Pavla II. i pokazao mu svoju prvu knjigu o njemu. Na susretu Ivana Pavla II. i predsjednika Franje Tuđmana na Pantovčaku, 1998. poslije proglašenja Stepinca blaženim, bio sam kao predstavnik kolega koji smo bili u papinskom zrakoplovu. Tada se dogodio jedan detalj o kojem nije nitko ništa napisao u hrvatskim medijima dok su to objavili strani mediji jer sam im prenio događaj. Naime, prilikom susreta papa sa šefovima država, to je tzv. kurtoazni posjet u sjedištu domaćina, ne održavaju se govori. No, ispred dva stolca na koje su

S papom Benediktom XVI.

S papom Franjom

trebali sjesti papa Wojtyła i predsjednik Tuđman, bili su mikrofoni. Ljudi iz predsjednikova ureda rekli su mi kako je Tuđman pripremio govor. Dali su mi i uvid u njega, ali mi ga još nisu mogli predati sve dok, kako su mi rekli, ne bude započeo govoriti. Prema protokolu nije bio predviđen govor pa sam pitao vatikanskog šefa ureda za tisak Navarra-Vallsa je li se što promijenilo u protokolu. Odgovorio mi je kako se ništa nije promijenilo, na što sam mu rekao kako je Tuđman pripremio govor... Odmah me je prekinuo rekavši kako se trebam pridržavati protokola i kako sam tamo u svojstvu predstavnika vatikanskih novinara. Ivan Pavao II. nije stizao na susret s Tuđmanom i ta pauza je trajala dosta dugo. Tek kada su ispred sjedalice otklonjeni mikrofoni, Ivan Pavao II. stigao je na Pantovčak. Taj detalj sam prenio kolegama koji su me izabrali da budem njihovo oko i uho te su ga strane agencije i novine prenijele. Tijekom pohoda 2003. bio sam više puta nasamo s Ivanom Pavlom II. (u katamaranu, na pr.), a na neka mjesta sam išao kao jedini novinar zajedno sa snimateljem vatikanske TV. I na putovanjima s Benediktom XVI. bio sam na nekim mjestima jedini novinar. Na primjer tijekom putovanja u

Poljskoj bio sam zajedno s Benediktom XVI. jedini novinar koji je pratio njegovu kratku molitvu u kapelici u kojoj se molio papa Wojtyła. To je bio stvarno emocionalno izvrstan događaj. Na povratku iz Zagreba u Rim također sam nakratko sjedio pokraj Benedikta XVI. te mu dao svoju knjigu 'Tito u Vatikanu' i, uz ostalo, preveo mu podnaslov - Stepinčev progonitelj kod pape Pavla VI. Papa Ratzinger mi je rekao kako je ponekad potrebna i ironija. Ah, mogu se pohvaliti i da sam jedini novinar koga je intervjuirao jedan papa. U zrakoplovu na povratku pape Franje iz Sarajeva vatikanski kolege su me izabrali da mu prvi postavim pitanje. U jedno pitanje zakamouflirao

sam zapravo dva. U zrakoplovu se pitanja postavljaju preko mikrofona kako bi svi mogli čuti, ali prije svega kako bi svi TV-snimatelji mogli jasno snimiti i ton. Nakon što sam postavio pitanje, mikrofon je uzeo Papa i odgovorio, ali samo na prvi dio. Ja sam onda počeo govoriti kako čekam odgovor i na drugi dio pitanja. U tom trenutku Papa je mikrofon pružio prema meni. Fotoreporter vatikanskoga glasila 'Osservatore Romano', Francesco Sforza (to je onaj koga vidimo uvijek uz papu), čučio je pokraj mene i snimio taj trenutak. Tako na slici izgleda da me papa Franjo intervjuira.

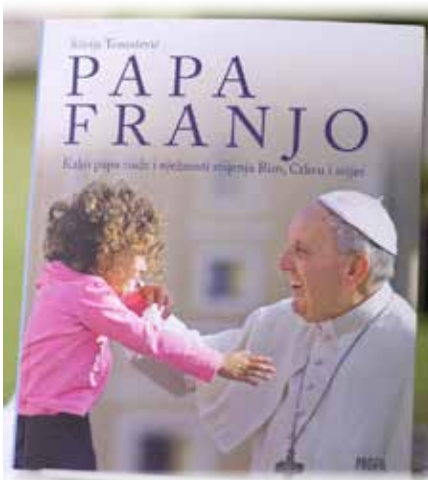
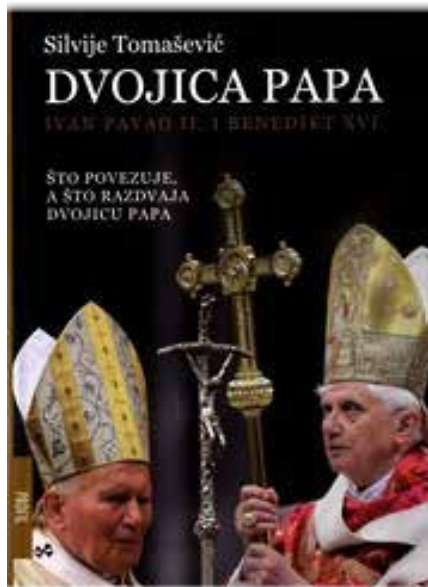
N.Š.T. Papa Franjo. Kreće li s papa Franjom novo poglav-

lje u životu crkve, koliko je ovaj papa drukčiji od drugih? Nevjerojatnom zvuči njegova izjava - Neka crkva zadrži samo imovinu potrebnu za milosrđe.

S.T. Papa Franjo samo vraća Crkvu na njezino izvorište. Ponavlja Isusove riječi. Želi siromašnu Crkvu među siromašnima. Koliko je različit od svojih prethodnika možda se može shvatiti i iz sljedećeg primjera. Bivši šef vatikanske banke, IOR, Paul Marcinkus je govorio kako Crkva ne može živjeti samo od 'Ave Marije', a Franjo drži kako se molitvama mogu riješiti mnogi problemi. Molitva da se omekšaju srca tvojih proganjatelja, da se ljubi neprijatelja, da se ljubi bližnjega... su izvorne kršćanske zapovijedi. Druga stvar koja, po meni, zapravo znači preokret jest njegova stalna upozorenja kako Bog voli sve nas bez obzira na to kakvi smo jer smo njegovi sinovi te kako će nam uvijek oprostiti. Bog se nikad ne umara praštati, govori Franjo. Mi smo ti koji ne tražimo oprost. Nakon stoljeća prijetnji kako se trebamo plašiti Božijeg suda dolazi papa koji ti kaže kako Bog uvijek prašta. Evo, to je, po meni, prava revolucija, koja na određeni način izbija moć iz ruku biskupa koji su nas plašili Božjim sudom. Zbog toga neki biskupi misle kako se takvim tumačenjem, učenjem, slabi uloga Crkve. Čovjek današnjice živi u mnogim strahovima i nije mu potreban strah od Boga. Dapače, potrebna mu je utjeha, a to propovijeda Franjo.

N.Š.T. Alojzije Stepinac. Vatikan. Pravoslavna crkva. Papa Franjo. Crkva u Hrvata. Što se po Vama krije iza svega? Zašto se oteže s proglašenjem blaženog Alojzija - svetim?

S.T. Iznijet ću jedan primjer na osnovi kojeg će se, nadam se, vidjeti kakvi su pogledi na kršćanstvo. Tijekom rata u BiH u jednom komentaru prve stranice Vjesnika oštro se napadao talijanski Caritas jer je dijelio hranu i srpskom pučanstvu. Takav komentar umnogome govori o duhu koji vlada u dijelu hrvatskog društva. Kršćanski je podijeliti kruh sa svima, pa i s neprijateljem. A, osim toga i pravoslavac je kršćanin. Mislim da mnogi u Hrvatskoj to zaboravljaju, dapače pravoslavce drže neprijateljima. Papa Franjo jednostavno želi ta stoljetna neprijateljstva prevladati. Zato je i otišao na sastanak s patrijarhom Ruske pravoslavne crkve Ki-

rilom na Kubu. Franjo kaže kako će se kršćani ujediniti u molitvi, a ne preko teoloških rasprava. Ali ne bi samo Franji trebalo biti važnije od datuma Stepinčeve kanonizacije smirivanje situacije na Balkanu, pa i preko pravoslavno-katoličke komisije o Stepincu, nego i hrvatskim katolicima. Zašto kanonizacijom Stepinca dolijevati ulje na vatru u odnos između katolika i pravoslavaca? Zašto unaprijed misliti kako će SPC odbaciti Stepinčevu kanonizaciju. Englez Thomas More (1478. – 1535.) je svetac za Katoličku crkvu (kanoniziran je 1935.), ali od 1980. ga i anglikanci slave kao svoga mučenika. Što ne bi bilo bolje da i SCP Stepincu prizna mučeništvo? Ne znam hoće li se to dogoditi, ali treba pokušati pravoslavcima barem izbiti strogo protivljenje njegovoj kanonizaciji. Evo, to su Franjine namjere.

N.Š.T. Imam dojam da naši odnosi u ovome trenutku s Vatikanom i nisu takvi kakvi nam se predstavljaju, osjećam određenu nepravdu prema hrvatskome katoličkome puku.

S.T. S vatikanske strane ne vidim nikakvu nepravdu prema hrvatskome katoličkom puku. Možda u Hrvatskoj ima onih koji pušu u smjeru zahlađivanja odnosa s Vatikanom. Mislim da papa Franjo s velikom naklonošću gleda prema hrvatskim katolicima i općenito građanima. Dokaz tome je što čim to traže hrvatski premijeri ili predsjednici bivaju primljeni kod pape Franje. Za vrijeme posjeta predsjednice Kolinde Grabar Kitarović Vatikanu, papa Franjo ju je iz prve ruke upoznao s namjerom osnivanja mješovite komisije o Stepincu. Rekao bih i kako su s papom Franjom i Vatikanom odnosi odlični. Da ne

ulazim sada u detalje oko pitanja Dajle i procesa oko vlasništva nad samostanom i terenom, rekao bih samo da je Vatikan naredio benediktincima iz Praglie da odustanu od daljnjih žalbi i tužbi. A to je pitanje bilo zahladilo hrvatsko-vatikanske odnose. Dolaskom Franje prestalo se s tužbama benediktinaca, koji su se mogli žaliti i na odluku suda u Puli, ali nisu, zašutjeli su.

N.Š.T. Približavanje katoličanstva i pravoslavlja, i drugih crkva, novi pomaci u crkvenom naukovanju, koliko su moguće realne promjene?

S.T. Kada bismo prepustili teozozima da dogovaraju ujedinjenje kršćanskih crkvi, onda od ujedinjena neće doći. Papa Franjo je skeptičan prema tome da će teolozi uskoro moći objaviti da je došlo do prijelomnog trenutka u dijalogu. Uvjeren je da kršćani moraju svaki dan moliti, raditi i učiti zajedno. Kaže kako nitko nije odredio rok za ujedinjenje Istočnog i Zapadnog kršćanstva. Izjava koju su u Jeruzalemu 2014. potpisali papa Franjo i patrijarh Konstantinopolija Bartolomej novi je korak prema ujedinjenju kršćana. Moramo otkloniti prepreke koje se postavljaju među kršćanima

kao što je otklonjen kamen postavljen na Isusovu grobu, rekao je Franjo. Franjo i patrijarh Bartolomej zagrlili su se na mjestu na kojem su se prije točno 50 godina zagrlili tadašnji papa Pavao VI. i tadašnji patrijarh Atenagora. Podsjetimo da su Pavao VI. i Atenagora tada otklonili međusobna izopćenja katolika i pravoslavaca proglašena 1054. godine nakon podjele Crkve. Put je dugačak, ali mnogo se učinilo. Svojedobno mi je kardinal Silvio Oddi (1910. – 2001.), koji je bio posljednji nuncij u Beogradu prije proglašenja Stepinca kardinalom, rekao kako su pravoslavci i katolici kao dvije paralelne crte koje se u beskonačnosti spajaju. Jednom će doći i do toga.

N.Š.T. Radikalni islamizam je prijetnja Europi, njezinom načinu življenja? Na burku i nikab može se gledati kao na izraz vjere, ali i kao određeno nasilje nad ženama, ističete u jednome svome članku.

S.T. Ja se nadam da će muslimanke shvatiti kako burka i nikab nisu vjerska obilježja, već nasilje nad ženama. Tada će same skinuti ta pokrivala. To je proces koji će potrajati. U međuvremenu muslimani i muslimanke u

europskim državama moraju poštovati zakone država koje ih ugošćuju. Ako postoji, kao u Italiji od 1975., kada još nije bilo ni jednog muslimanskog izbjeglice, zakon po kojem nitko na javnome mjestu ne smije biti pokrivena lica, onda se i muslimanke trebaju pridržavati toga zakona donesenog zbog terorista Crvenih brigada. Ako je sakaćenje ženskog spolovila kažnjivo, onda muslimani u Europi ne smiju provoditi takve svoje običaje. Jednostavno se treba pridržavati postojećih zakona. Ne smije se dopustiti ni zbog vjerskih razloga nekome da krši građanski zakon. Jer dopuštanje nošenja burke ili sakaćenja žena nije zaštita vjerskih prava, već gaženje sloboda.

N.Š.T. U jednome svome članku navodite da je oko 10.000 osoba iz 57 zemalja OESS-a pristupilo teroristima ISIL-a i uništavaju sve pred sobom.

S.T. U svijetu ima dosta nasilnika koji ne znaju kako provesti svoje nagone. Koliko samo pucnjave ima i u SAD-u, a čiji autori nisu muslimani ni teroristi tzv. ISIS-a. Mnogi takvi nasilnici odlaze na razna ratna žarišta iskaljivati svoj bijes. Tako sada odlaze u redove tzv. ISIS-a

Curriculum vitae Silvija Tomaševića

Silvije Tomašević (1949.) dugogodišnji je novinar. Od 1970. godine dopisnik je Večernjeg lista iz Rijeke, zatim iz Slavenskoga Broda. Od 1975. je u redakciji Vjesnika u Zagrebu, novinar je u unutarnjoj politici, urednik više rubrika. S položaja urednika vanjske politike kao dopisnik Vjesnika i Večernjeg lista iz Italije i Vatikana odlazi 1984. u Rim, gdje živi i danas. Od 1990. dopisnik je Slobodne Dalmacije iz Rima i Vatikana, kasnijih godina javljao se za Hrvatski radio i televiziju (HRT), zatim za

HINA-u, Novu TV, za britanski radio BBC i njemački radio Deutsche Welle. U Rimu je radio od 1992. do 2006. godine na radiju RAI International te se javljao za Radio Vatikan. Putovao je u Papinu zrakoplovu na putovanjima Ivana Pavla II., Benedikta XVI. i Franje u više zemalja svijeta. Sada je dopisnik iz Rima i Vatikana za Večernji list i HRT. Objavio je više knjiga: „Ivan Pavao II.“ (1994.), „Pape kroz povijest“ (2003.), suautor je knjige „Papa Ivan Pavao II.“ (2005.), „Dvojica papa“ iz 2009., „Tito u Vatikanu“ iz 2011., „Papa Franjo“ iz 2014., kao i knjiga o kardinalima za Vatikansku biblioteku.

O Nikoli Šimiću Toninu

Rođen je 8. 1. 1962. godine u Crkvicama, pokraj Zenice. On je poznati pjesnik, pripovjedač, romanopisac, dramski pisac, pisac za djecu, pisac udžbenika, esejist, književni, likovni i dramski kritičar. Objavio je veliki broj romana, pjesama, poema, likovnih monografija, domoljubne poezije, slikovnica za djecu... Dobitnik je mnogih priznanja, nagrada. Dragovoljac je Domo- vinskog rata. Živi i stvara u selu Plavnome blizu Knina i u primorskome mjestu Dragama blizu Pakošтана.

vio je veliki broj romana, pjesama, poema, likovnih monografija, domoljubne poezije, slikovnica za djecu... Dobitnik je mnogih priznanja, nagrada. Dragovoljac je Domo- vinskog rata. Živi i stvara u selu Plavnome blizu Knina i u primorskome mjestu Dragama blizu Pakošтана.

koji im omogućuje ostvarenje toga njihova nagona. Zato uništavaju sve pred sobom. Kada još iza sebe imaju kao alibi neko vjerovanje, onda su zadovoljniji. Ali, riječ je o bolesnicima. Pogledajte tko su bili atentatori u Parizu, Bruxellesu, Berlinu, Nici. Sve osobe koje nemaju nikakve veze s vjerom, već s kriminalom, kojekakvim frustracijama itd. Mislim da kada bi se na taj način gledalo na terorističke napade, onda ih se ne bi povezivalo s muslimanskom vjerom.

N.Š.T.: Izbjeglička kriza. Problem Italije. Naslov jedne Vaše kolumne: Italija ne zna gdje protjerati migrante.

S.T. Najlakše je reći protjerajmo imigrante ili ne dopustimo im dolazak. Ali kada se postavi pitanje kako to provesti, onda nitko nema odgovora. Da, ima i onih koji kažu kako ljude treba potopiti, kako treba podignuti zid itd. Drugi predlažu da se svi imigranti vrate u državu iz koje su pobjegli. Ali ako ih ta država ne želi, kao što na primjer Tunis nije htio primiti kriminalca Anisa Amrija, koji je izvršio atentat u Berlinu, a prethodno je bio kažnjavan u Tunisu zbog dilažanja droge, ona ih ne možeš nigdje iskrcati. Ne možeš doći u drugu državu sa zrakoplovom bez dozvole slijetanja i izbaciti imigrante iz njega. Oni koji predlažu izbacivanja ili gradnju zidova, trebali bi prije razmisliti.

N.Š.T. U tijeku ste događaja u RH. Trebamo li rafinerije?

U Europi ih je u osam godina zatvoreno jedanaest.

S.T. Nije pitanje trebamo li rafinerije, već na koji će pogon ići automobili za deset, dvadeset godina. Isto tako nije pitanje treba li bušiti Jadran i hoće li biti zaštićen od izlivanja nafte, već hoće li za 15 godina, koliko bi prošlo od bušenja do iskorištavanja naftnih bušotina, automobili, vlakovi, autobusi ići na naftu ili na struju. U Nizozemskoj je upravo pušten u promet prvi vlak isključivo na pogon sa strujom dobivenom iz alternativnih izvora, odnosno od vjetrenjača. U nordijskim zemljama donesen je zakon o zabrani kupovine automobila na benzin i naftu od 2025. Dakle, pitanje je kakva će biti budućnost, a ne kakva je prošlost, odnosno što bi bilo da su rafinerije naše. Mi bismo, kao što ima Švedska, trebali imati Ministarstvo budućnosti koje bi usmjerilo razmišljanja što će se dogoditi. Mi sada gubimo vrijeme oko toga hoćemo li ili ne vratiti Inu. To mi nalikuje na rasprave o radnom vremenu benzinskih postaja, koje je trebalo završiti u 22 sata kako ljudi ne bi radili noću. Ali, zar se zaboravlja da postoje automati za ubicavanje novca ili kreditnih kartica preko kojih se može kupiti benzin 24 sata na dan. Sve te rasprave izgledaju mi kao da netko predlaže da se u škole vrati pisanje perom i tintom, a postoji tablet. Zašto se u svim školama ne uvede tablet, na primjer. To bi bila prava promjena.

N.Š.T. Europska previranja. Izlazak Engleske. Vodi li Italija blok protiv Merkel?

S.T. Kada govorimo kako Brexit nije donio nikakvu promijenu, onda lažemo. Jer, Velika Britanija još nije izašla iz EU-a i ne znamo kakve će posljedice imati taj potez kada do njega dođe za dvije do tri godine. Njemačka ima jedan kompleks, a to je inflacija. Proživjela je, prije Drugoga svjetskog rata, golemu inflaciju i sada u genima Nijemaca je antidot za sve što bi do nje moglo dovesti, odnosno za strogo pridržavanje regulativama bez obzira na okolnosti. Tu crtu drži i kancelarka Merkel, ali samo strogom štednjom nema napretka. Ali Njemačka napreduje. Nije baš tako. Njemačka napreduje jer se također ne pridržava pravila EU-a vezana uz uvoz i izvoz. Nadalje, živi i na račun Čeha, Slovaka, Poljaka..., a posebno na račun Grka preko kredita i banaka. Da se razumijemo, ja sam kritizirao politiku Grčke s Varufakisom i smatram ga zlom za Grke, ali nije u redu ni da njemačke banke toliko zarađuju s grčkim dugom. Osim toga, u Njemačkoj se ne živi tako dobro kako se prikazuje pokazateljima o rastu. Treba, isto kao u Velikoj Britaniji, vidjeti stanje na periferiji, na selima, u gradićima...

N.Š.T. Učinili ste mi iznimnu čast ovim razgovorom. Ima li nešto što Vas nisam pitao, a rado biste odgovorili na to?

S.T. Pitali ste me i previše, odnosno odgovori su predugački...

50. HERCEGNOVSKI ZIMSKI SALON

„Ars longa – Vita brevis“

Razgovor vodila:
Marina Dulović, prof.

Pola stoljeća HercegNovskog zimskog salona, koji je otvoren 2. veljače u Galeriji „Josip Bepo Benković“, svakako je jubilej koji zaslužuje pažnju i poštovanje. Na ovogodišnjoj manifestaciji posjetitelji su mogli vidjeti radove 75 crnogorskih umjetnika koji su bili nagrađivani na prethodnih 49 salona. U katalogu koji je pratio ovaj jedinstveni kulturni događaj objedinjeno je čak 118 laureata, a zbog nedostatka prostora ove godine je izloženo 75 djela. Dakle, događaj je to u formi retrospektive koji potvrđuje činjenicu da je Crna Gora zemlja slikara, a grad Herceg Novi doajen likovne kulture u pedeset godina trajanja Salona. Posjetitelji su mogli vidjeti djela Voja Stanića, Luke Berberovića, Aleksandra Aca Prijića, Nikole Gvozda Gvozdenovića, Đorđa Angelovskog, Vaska Lipovca, Đorđija Bata Pravilovića, Mikija Radulovića, Slobodana Slovinića, Anke Burić, Dragana Karadžića, Noda Zorića, Bogdana Musovi-

Događaj u formi retrospektive koji potvrđuje činjenicu da je Crna Gora zemlja slikara, a grad Herceg Novi doajen likovne kulture u pedeset godina trajanja Salona.

ća, Nikole Vujoševića i mnogih drugih istaknutih stvaralaca. Tijekom pola stoljeća kontinuteta na Salonu je izlagalo 1.500 umjetnika, što najbolje

govori o kulturološkom kontekstu crnogorskoga i nekada jugoslovenskoga likovnog stvaralaštva. U godini nekoliko jubileja, 110 godina od ro-

đenja velikana Petra Lubarde, 70 godina od osnivanja Umjetničke škole u Herceg Novom i pedeset godina Salona - dovoljno je razloga za ponos.

„Jubilarni 50. hercegnovski zimski salon je prilika da se sagledaju njegovi dometi, ali i da se dođe do odgovora kako ga pozicionirati u budućnosti. Pet decenija Hercegnovskog zimskog salona jeste šansa da se sagleda njegov životni ciklus, kroz iskustva i ostvarene domete, ali je jedno sigurno, da je manifestacija bila važna referenca za umjetnike koji su u polju vizuelnih umjetnosti stvarali i koji i dalje stvaraju na različitim meridijanima“, rekao je ministar kulture Janako Ljumović otvarajući manifestaciju. Također je istaknuo da se današnja Europa konstituira i izvan administrativnih granica zaključivši „...od hercegnovskog i crnogorskog do evropskog Salona, svakako bi bila izazovna ambicija, ali i odgovornost da on to zaista i bude“.

Historičarka umjetnosti Anastazija Miranović na otvorenju je istaknula: „Počeci Salona se vezuju za lokalni kulturološki ambijent, ali on očekivano prerasta hercegnovski, pa i crnogorski kontekst...“ Također, u katalogu koji je pratio izložbu svojim autorstvom dala je značajan pečat samoj manifestaciji zabilježivši: „Na početku 21. vijeka, kao i početkom prethodnog, ponovo su u žiži stvarnosti ekonomske i krize identiteta, nasilna previranja, secesionističke politike, humanitarne katastrofe, izbjegličke migracije... Nemir, neizvjesnost i nesigurnost opšta su mjesta savremenog ambijenta/života. U konstelaciji aktuelnog svjetskog poretka umjetnost treba da nam pomogne da dešifrujemo/razumijemo, artikulišemo trenutne nemire našeg doba.“

U povodu ovoga značajnoga kulturnog događaja svojevrstan osvrt i promišljanja dao je direktor Galerije „Josip Bepo Benković“, poznati crnogorski umjetnik Đuro Beli Prijić.

Otvarajući Prvi hercegnovski likovni salon, 15. prosinca 1968. godine, Vaš otac Aleksandar Prijić rekao je „da će likovna manifestacija, prva te vrste u Herceg Novom, a treća u Crnoj Gori, postati tradicionalna likovna smotra hercegnovskih umjetnika i njihovih najnovijih djela“. Iako je koncept proširen s hercegnovske na crnogorsku i jugoslavensku likovnu scenu, istina je da je on postao tradicionalan i ove godine doživio pedeset godina kontinuiteta. Vjerujem da u ovom trenutku proslave jubileja osjećate ponos, ali i odgovornost za budućnost ove značajne likovne manifestacije?

- Naravno, pedeset godina trajanja, uz uspone i padove, lakša i neka drukčija vremena, ali ipak kvalitetnog trajanja ove manifestacije, sve nas mora činiti iznimno ponosnim. Ovaj zlatni jubilej od velikog je značaja kako za Herceg Novi, državu Crnu Goru, tako i za regiju kao simbol dugog trajanja i umjetnosti kao univerzalne vrijednosti. Posebnu odgovornost moramo snositi svi mi koji u ovom vremenu sudjelujemo u organizaciji i osmišlja-

vanju koncepta, kao i samoj realizaciji Salona – zaposleni u Galeriji „Josip Bepo Benković“, budući selektori, žiri...

Hercegnovski zimski likovni salon bio je vrlo važna referenca za umjetnike koji su tijekom godina izlagali na njemu. Također, nije gubio kontinuitet iako je mijenjao lice i svoju koncepciju. Što treba učiniti u budućnosti i je li moguće da manifestacija preraste samu sebe i dobije karakter Međunarodnog salona?

- Hercegnovski zimski salon počeo je kao lokalni projekt. Međutim, u samo nekoliko godina proširio se na čitavu našu regiju. Umjetnici koji su ga stvarali, svojom ozbiljnošću i posvećenošću slali su poruku svojim kolegama iz Crne Gore i regije da se radi o ozbiljnoj manifestaciji. U godinama koje su slijedile postala je velika čast biti selektiran za sudjelovanje na Salonu. Osim značajnih likovnih stvaralaca veliki doprinos ugledu Salona dali su književnici (Lalić, Džumhur, Koneski...), historičari umjetnosti i likovni kritičari (Perović, Marović, Lompar, Vučinić...). Već odavno na Salonu sudjeluju stvaratelji iz inozemstva. Međutim, čini mi se da način na koji se ta suradnja do sada odvijala traži ozbiljnu analizu. Formalno, „međunarodni salon“ nije bilo teško organizirati. Pozovu se

umjetnici iz regije i ispunili ste zadatak. Ali to nije to. Ne može se sve svesti na osobne kontakte selektora i umjetnika iz regije – inozemstva. Organizacija međunarodnog salona zahtijeva ozbiljnu suradnju s institucijama, organizacijama, udruženjima, galerijama i pojedincima iz okruženja, ali i šire. Na žalost, kao vječiti problem postavlja se pitanje ozbiljnije financijske potpore ovoj manifestaciji jer izlazak iz republičkih granica nosi osjetno povećanje troškova organizacije. Tu je, osim potpore lokalne samouprave, neophodna i pomoć Ministarstva kulture. Nadam se da ćemo suradnju s Ministarstvom u budućem razdoblju podići na viši nivo.

Hercegovska kulturna i intelektualna elita je gradila pet desetljeća Salon i pretvorila ga u ono što on danas jest – instituciju. Postavlja se pitanje jesu li imali viziju, u prvome redu mislim na Iliju Pušića koji je dao ideju da se prostor u kojem je i danas Galerija „Josip Bepo Benković“ upotrijebi za kulturne namjene, zatim

Petra Lubardu i Mila Milunovića, koji su osnovali slavnu Umjetničku školu 1946. na Cetinju, te mnogobrojne velikane umjetnike koje je iznjedrila „zemlja slikara“, da će značaj umjetnosti opstati i pobijediti i njihova i naša vremena optrećena drugim tehnikama različitim od duhovnog i umjetničkog?

- Neposredno nakon Drugog svjetskog rata doslovno je došlo do eksplozije entuzijazma u mnogim područjima, pa i u kulturi. Plejada velikih umjetnika na čelu s Lubardom,

Milunovićem, Vuškovićem i drugima, na Cetinju je 1946. osnovala Umjetničku školu koja je 1948. godine preseljena u Herceg Novi. Boje Mediterana bile su magnet za veliki broj darovitih mladih ljudi koji su završili ovu školu (zatvorena je 1968.) i ostavio vrlo ozbiljan trag u likovnoj umjetnosti ne samo Crne Gore, već i mnogo šire. Svjedoci smo da društva, pa tako i naše, prolaze kroz razne faze razvoja, uspjeha, padova, pa čak i razaranja, a jedino što uvijek preživi i nadživi sve to je umjetnost. Obveza intelektualne elite, ma

Đuro Beli Prijić

što to značilo, posebno u turbulentnim vremenima je da stalno skreće pažnju na važnost i misiju koju ima umjetnost za jedno društvo. Osobno mislim da smo pali na tom ispitu. Na žalost, svjedoci smo da je osobno i materijalno potpuno bacilo u zapećak opće i duhovno. Ali, moramo biti optimisti. Društva se kreću svojom sinusoidom pa se nadam da ćemo u dogledno vrijeme krenuti uzlaznom putanjom.

Na otvaranju Salona zaobilježena je velika posjećenost. Kada su likovne izlož-

be u pitanju u Herceg Novom to nije nikakva novost. Smatrate li da Vaš grad ima publiku i posjetitelje koji su zahvaljujući Salonu izgradili svoj ukus, kao i kulturne navike sredine koja vrednuje i baštini umjetničko stvaralaštvo?

- Hercegovska publika je naklonjena likovnoj umjetnosti, ali i iznimno zahtjevna. Svoj ukus je gradila na djelima velikih stvaralaca, kako u likovnoj umjetnosti, tako i u književnosti, muzici... U Novom su živjeli i stvarali jedan Kiš, Andrić, Lalić, Kostić,

Džumhur, Raičković, Tomanović, Pravilović, Prijić, danas Stanić i mnogi drugi. Sve to je stvaralo atmosferu stalne prisutnosti umjetnosti u svakoj porijeci grada. I na sve to - SALON! Grad je bio prepoznatljiv po tome pa je i nazvan „gradom umjetnika“. Posljednjih dvadesetak godina „demokratizacija umjetnika“ dovela je do određenih lutanja i improvizacija koje kultura jednostavno

ne trpi. Likovnost je bačena u stranu, biti moderan značilo je obožavati instalacije i sve nerazumljivo bez obzira na kvalitetu. Eksploatacija ove matrice rastjerala je publiku kojoj se u kontinuitetu slala poruka da je nedorasla „savremenim trendovima u umjetnosti“ i da je jednostavno ne razumije. Likovni kritičari postali su zvijezde objašnjavajući nam često nerazumljivim rječnikom neobjašnjivo. Sve je postalo umjetnost. Međutim, je li baš tako? U našu galeriju polako vraćamo sliku, skulpturu,

grafiku, naravno ne zapostavljajući sve novo i publika nam je uzvratila velikom posjećenošću. To je vrlo topla, ugodna publika, izgrađenog ukusa. S tim se ne igra. Poštujte je i ona će znati to cijeliti. Nedopustivo je da se poziv na izložbu upućuje isključivo SMS-om. Morate poštovati publiku kako bi ona poštovala autora izložbe. Tako smo svi na dobitku.

Kakav efekt kod posjetilaca izazivaju ovako velike i značajne izložbe?

- Ovakve izložbe su spektakl u pravom smislu te riječi. Uz ozbiljnu postavku to je iznimna prilika da se na jednom mjestu nađe veliki broj poklonika likovne umjetnosti. Vrlo je zanimljivo, i na to smo jako ponosni, da se na otvorenju vidi ukusna doza glamura koju Novljani imaju. Ljudi na ovakve izložbe ne dolaze usput, već se posebno pripremaju za događaj. To je najteže postići i zato smo vrlo ponosni kada nam to uspije.

S obzirom na to da ste i Vi umjetnik, smatrate li da institucije kulture u Crnoj Gori u dovoljnoj mjeri štite i podržavaju slobodu i autentičnost umjetnika, posebice mladih? Ima li zanimanja za prepoznavanje, predstavljanje i afirmaciju?

- Slobodu i autentičnost ne osigurava vam država, za nju se borite. Mladi ljudi ulazeći u svijet umjetnosti vide samo lijepu stranu, onu razigranu, punu mašte i neobveznosti. Onda dolazi susret s realnim životom i tu često nastaju problemi. Uvijek je san svakog umjetnika bio status „slobodnog umjetnika“, što znači moći živjeti od svog stvaralaštva. U našoj sredini to je jako teško, a najveći su to uspijevali tek u zrelim godinama kada su od publike i stručne javnosti bili prepoznati kao kvalitetni. U današnje vrijeme mladost je nestrpljiva, što je normalno,

ali uspjeha preko noći nema. Potreban je ozbiljan i kontinuiran rad. Holivud je san. Realni život je nešto sasvim drugo.

Uz navedeno, dugogodišnja praksa ustanova kulture je zatvaranje i autizam. Mladim stvarateljima moraju se otvoriti vrata galerija. Nitko, ni jedan rukovodilac, nema pravo na subjektivnost u odlučivanju što je kvaliteta i što zaslužuje da bude izloženo u galerijskim prostorima. Zašto sve galerije nemaju umjetničke savjete? Kao rukovodilac galerije smatram da nemam pravo da svoj ukus namećem kao jedini ispravan. Umjetnost mora rušiti, a ne postavljati barijere. Zato smo u Galeriji „Josip Bepo Benković“ odmah formirali umjetnički savjet sastavljen od pet kompetentnih umjetnika i historičara umjetnosti i od tada s navedenim nema više nikakvih problema. Sada nam predstoji napor da pošaljemo poruku mladim i

svim drugim stvarateljima da je galerijski prostor dostupan svima. Jedini kriterij je kvaliteta i ništa više.

Što je trenutno u fokusu Vašeg umjetničkog djelovanja? Imate li uz mnogobrojne obveze vremena za individualni umjetnički rad i stvaralaštvo?

- Obveze oko vođenja složene javne ustanove kao što je naša, koja u svom sastavu osim galerije ima i gradski muzej, zaista su velike. Ali, vremena ima, dug je dan, ono što radite iz ljubavi ne zamara vas. Trenutno sam u slobodno vrijeme potpuno posvećen pripremi radova za samostalnu izložbu koju namjeravam organizirati sredinom proljeća. Izlagat ću slike i skulpture. Volim se susreći s publikom i to radim s velikim zadovoljstvom.

U postavci 50. jubilarnog Salona posjetitelji mogu uživati do 3. ožujka.

Potpura Bokeljskoj mornarici iz crnogorskoga državnog vrha

Predsjednik Crne Gore Filip Vujanović primio je u petak, 10. veljače, prof. dr. Antuna Sbutegu, admirala Bokeljske mornarice sa suradnicima, Iliju Radovića, viceadmirala i Aleksandra Dendera, predsjednika Upravnog odbora.

Antun Sbutega izvijestio je predsjednika o programskim aktivnostima Bokeljske mornarice ističući da je upis na listu nematerijalne baštine UNESCO-a jedan od prioriteta organizacije, kao i promjena njezinoga formalno-pravnog statusa.

Predsjednik Vujanović iskazao je poštovanje za Bokeljsku mornaricu koja već 1.200 godina, unatoč mnogobrojnim historijskim iskušenjima kroz koje su prolazili Kotor, Boka i Crna Gora, čuva vrijednosti solidarnosti, sloge, zajedništva, tolerancije i

suživotu. On je istaknuo značaj svestrane afirmacije Bokeljske mornarice i njezine daljnje institucionalne potpore u cilju očuvanja tradicija na kojima počiva ova vrijedna organizacija.

Predsjednik Vujanović naglasio je da Povelju počasnog admirala Bokeljske mornarice, koja mu je ovom prilikom uručena, doživljava kao iskaz razumijevanja ovakvog stajališta prema ovoj uglednoj organizaciji.

Predstavnike Bokeljske mornarice istoga dana primio je i ministar kulture, prof. mr. Janko Ljućmović.

Istaknuto je da je Bokeljska mornarica jedno od najkompleksnijih i najreprezentativnijih nematerijalnih dobara Crne Gore, zbog čega će biti predmet izrade prvoga nominacijskog dosjea za upis kulturnog dobra na Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. Proces upisa otpočet će radionicom s UNESCO-vim ekspertima, koja će biti održana na Cetinju od 7. do 11. ožujka, a pomoć od UNESCO-a očekuje se i za specifične segemen-

te očuvanja Bokeljske mornarice, poput radionica posvećenih očuvanja tradicionalnih tehnika ukrašavanja nošnje i oružja.

Sastanak, na kojem su bili prisutni i generalni direktor Direktorata za kulturnu baštinu mr. Aleksandar Dajković i generalna tajnica Crnogorske nacionalne komisije za UNESCO Milica Nikolić, bio je prilika da se procijene modeli unapređenja suradnje između Ministarstva kulture i Bokeljske mornarice, i to različitim aspektima njezinog djelovanja, a u cilju postizanja njezine adekvatne valorizacije.

Izvor: gov.me

Svečano obilježena 175. obljetnica Matice hrvatske

Prigodnim programom Matica hrvatska obilježila je u prostorijama Muzičke akademije u Zagrebu 175. obljetnicu utemeljenja, a svečanosti je nazočio i predsjednik Vlade Andrej Plenković.

Matica hrvatska je dio povijesti hrvatskoga naroda i hrvatske kulture, a osobito u njegovom najvažnijem razdoblju, od javljanja nacionalne svijesti i narodnog preporoda, do ostvarenja samostalne i neovisne suverene hrvatske države, rekao je dodavši kako joj je cilj bio izdavanje knjiga na hrvatskome jeziku, nužnih za promicanje preporodnih ideja i književnih tekstova.

Podsjetio je kako je u Matici 1967. potpisana Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika i kako se Matica 1971. odrekla Novosadskog sporazuma o jeziku pa su njezini potpisnici osuđeni, a rad Matice hrvatske je 1972. onemogućen i zabranjen.

Predsjednik Matice hrvatske akademik Stjepan Damjanović podsjetio je kako je Matica jedna od najstarijih hrvatskih kulturnih ustanova, utemeljena je 10. veljače 1842. godine pod imenom Matica ilirska na prijedlog grofa Janka Draškovića, koji je bio i prvi njezin predsjednik. Po Damjanovićevim riječima, svrha Matice hrvatske je promicanje nacionalnoga i kulturnog identiteta u područjima umjetničkoga, znanstvenog i duhovnoga stvaralaštva te poticanje razvitka javnoga i društvenog života.

Predsjednik Matice slovačke Marian Tkač podsjetio je na čvrste hrvatsko-slovačke kulturne i političke veze preko pojedinih kulturnih i vjerskih djelatnika Slovaka, koji su se poput zagrebačkoga nadbiskupa Jurja Haulika odlikovali hrvatskim domoljubljem.

175
mh
matica hrvatska
1842-2017.

Predsjednik Društva hrvatskih književnika Božidar Petrač ustvrdio je kako Matica hrvatska nije samo tiskala vrijedne knjige, nego je svojim radom izgrađivala hrvatski nacionalni identitet. Petrač je podsjetio i kako je zalaganjem i potporom Matice osnovano i Društvo hrvatskih književnika.

Predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU) akademik Zvonko Kusić podsjetio na bliske veze između Matice i Akademije što se ogleda i u tome da su od 24 dosadašnja Matičina predsjednika njih 15 bili članovi Akademije, uključujući i sadašnjeg predsjednika akademika Stjepana Damjanovića.

Matica hrvatska jedna je od temeljnih institucija hrvatskog naroda, ona je gradila i čuvala hrvatski identitet te simbolizira povijest borbe hrvatskog naroda za svoju slobodu, rekao je Kusić dodavši kako ona od samih početaka spaja hrvatski sjever i jug.

Svečanom obilježavanju 175. obljetnice Matice hrvatske nazočili i zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić, predsjednik HBK i zadarski nadbiskup mons. Želimir Puljić, predsjednik mešihata Islamske zajednice u Hrvatskoj Aziz efendija Hasanović, više ministara te saborski zastupnici i predstavnici vlasti grada Zagreba.

HRT

Papa Franjo sastao se s biskupima Crne Gore, Srbije, Makedonije i Kosova

U ponedjeljak, 30. siječnja 2017. godine, papa Franjo primio je u službeni posjet *ad limina apostolorum* biskupe Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda (MBK). Kako se navodi u izvješću Vatikanskog radija, ključne teme ovog posjeta bile su priljev migranata, pomirenje i crkvena situacija u balkanskim zemljama.

Upitan o značaju ovog posjeta *ad limina*, mons. László Németh, predsjednik MBK, u razgovoru za Vatikanski radio rekao je da je ovo prigoda za jačanje vjere i crkvenog zajedništva, osobito zajedništva s Rimokatoličkom crkvom i biskupom Rima, Svetim Ocem Franjom. Mons. Németh govorio je i o različitim modelima suradnje s većinskom Crkvom u zemljama u kojima su katolici manjina, ustvrdivši da oni variraju od države do države. Tako je u Srbiji suradnja i ekumenski odnos s Pravoslavnom crkvom jako dobar, dok je situacija u Makedoniji i Crnoj Gori nešto drukčija. Na Kosovu je važan međureligijski dijalog s obzirom na to da katolici žive među muslimanima.

Jedan od nedavnih prijedloga upućenih Svetoj Stolici bila je i podjela MBK Sv. Ćirila i Metoda na nacionalne biskupske konferencije. O tome je mons. Németh rekao da su motiv takvog prijedloga goleme razlike među tim zemljama. «Nisu samo vezane za jezik. Imamo četiri zemlje s različitim zakonodavstvima: samo u Srbiji imamo pravo za poučavanje

vjeronauka u osnovnim i srednjim školama. Također, u Srbiji živi 90% katolika cjelokupne MBK Sv. Ćirila i Metoda. Što se Crne Gore tiče, Vlada je potpisala Temeljni ugovor sa Svetom Stolicom. U ostalim trima zemljama nema sličnih sporazuma. Također je i ovo jedna velika razlika.»

Unatoč spomenutim razlikama, biskupi su spremni nastaviti suradnju, što im je prema mons. Némethu prvi zajednički izazov: «Očuvati duh suradnje između četiri zemlje: neovisno o činjenici da smo tražili od Svete Stolice podjelu Konferencije, radit ćemo zajedno sve dok Sveta Stolica ne bude dala odgovor u tom smislu. Drugi prioritet je osnažiti našu prisutnost u ta četiri različita društva. Pomirenje između Srba i Hrvata, Albanaca i Srba još je uvijek veoma daleko... Postoje veliki problemi i veliki izazovi, i možemo dati doista veoma pozitivan doprinos, također u skladu s nakanama Sv. Oca, koji toliko čini za mir u svijetu.» MBK Sv. Ćirila i Metoda obuhvaća biskupije koje se danas nalaze u četiri različite zemlje: Crnoj Gori, Srbiji, Makedoniji i Kosovu. U ovoj papinskoj audijenciji bili su primljeni biskupi: mons. Stanislav Hočevar, S.D.B., beogradski nadbiskup, mons. János Pénzes, subotički biskup, mons. László Németh, S.V.D., zrenjaninski biskup, mons. Đuro Gašparović, srijemski biskup, mons. Đuro Džudžar, naslovni biskup Acrassa, apostolski egzarch za vjernike istočnog obreda u Srbiji, mons. Rrok Gjonlleshaj, barski nadbiskup, mons. Ilija Janjić, kotorski biskup, mons. Dodë Gjergji, apostolski administrator Prizrena, mons. Kiro Stojanov, skopski biskup, apostolski egzarch za vjernike istočnog obreda u Makedoniji.

Kotorska biskupija

„Ljudi od željeza na brodovima od drva“

U prostorijama Riječkoga državnog arhiva postavljena je početkom veljače izložba *Ljudi od željeza na brodovima od drva*, posvećena slavnoj Viškoj bitki iz srpnja 1866. godine. U tom sukobu austrougarske i talijanske mornarice obranjen je otok Vis.

Nakon Visa i Splita, gdje je izložena lani na 150. obljetnicu bitke, izložba će poslije Rijeke biti postavljena u Kotoru.

Bitka je trajala tri dana i spriječila je pripajanje otoka Kraljevini Italiji. Vis je Italiji trebao poslužiti kako zalog za kasnije mirovne pregovore s Austro-Ugarskom, s kojom je bila u ratu. Kontrola plovidbe Jadranom te aktivnosti kojima bi se Italiji pripojila cijela Dalmacija bili su dodatni ciljevi.

Taj završni boj bio je 20. jula. Iako s boljim brodom, mnogobrojnijim, s više ljudi i opremljenijim brodom, talijanska flota izašla je iz tog boja kao potpuni gubitnik, rekao je autor izložbe **Boris Čargo**.

Ljudi od željeza na brodovima o drva pobijedili su ljude od drva na brodovima od željeza, rekao je nakon bitke slavni admiral **Tegetthoff**. U sukobu brodova na austougarskim jedrenjacima, pokretani i parnim strojem, plovili su mogli Hrvati iz Dalmacije, Istre i Boke.

Ta bitka je imala izvanredno značenje za nas jer je to bio preporodni period. U Dalmaciji i Istri odrazilo se na taj način da je dizala nacionalnu svijest, istaknuo je direktor Državnog arhiva u Rijeci **Doran Crnković**.

Uz niz insitucija koje su sudjelovale u njezinu kreiranju, istaknimo glavne organizatore – Arheološki muzej u Splitu i Hrvatski pomorski muzej Split.

Boka news

SPLITSKE SEDAMDESETE Spontani trenuci u objektivu Feđe Klarića

U Galeriji umjetnina u Splitu, krajem veljače, otvorena je izložba **Feđe Klarića** "Splitske 70-e". Feđa Klarić jedan je od naših najvećih živućih fotoreportera, njegov opus potvrđen je brojnim nagradama, među kojima i prošlogodišnjom za životno djelo Hrvatskog novinarskog društva, a četiri je desetljeća bio fotograf u Slobodnoj Dalmaciji, počevši karijeru uz **Miljenka Smoju**, koji je u doba kada je Klarić počinjao bio na čelu gradske rubrike.

Među ostalim je izlagao fotografije navijača Hajduka od 70-ih do danas ("Dvanaesti navijač") te je

izdao i monografiju o Rivi. U svim je tim radovima zamjetno kako ne postoji Klarićeva fotografija, bilo službena, bilo nastala izvan službe, koju ne nosi čovjek. Ostali su motivi izvan njegova interesa.

Fotografija je na izložbi 130, crno-bijele su, odabrao ih je kustos izložbe, ravnatelj Galerije umjetnina **Branko Franceschi**. Iz osobnog, Klarićevog kuta gledanja, desetljeće pokazano na izložbi ono je u kojemu započinje svoju karijeru, u biti ono po čemu je prepoznatljiv do današnjeg dana. Iz gledišta grada Splita koji je protagonist svih fotografija, to je doba kada Hajduk igra izvrsno, kao i Jugoplastika, a Split se priprema za Mediteranske igre.

Snima Split, no znamenitosti grada su poput kulisa na kojima se odvija život. Ono što povezuje Klarića i Smoju, senzibilitet je za ljudske sudbine, sudbine onih

Feđa Klarić

koji u Splitu žive svoju svakodnevnicu, koje kao da su fizički opipljive s njegovih fotografija: tri bake udovice koje na klupi zajedno tuguju, troje djece u oronuloj odjeći s kantom boje na jednoj od zidina u Varoši ispisuju "Sretna 1974" (fotografija s naslovnice kataloga), čovjek u čamcu i pas s njim

na kormilu, žena koja pere veš na ruke pred stanom...

Ipak, treba napomenuti da nabrojene sjetne fotografije ne odra-

žavaju ton čitave izložbe: većina fotografija svjedočit će, valja se složiti s Brankom Franceschijem, grad u kojemu se unatoč svim pretpostavljivim problemima, živi neopterećeno.

Dobar dio fotografija nastao je spontano, u pravilu izvan novinskog zadatka, no ima i izuzetaka, primjer su dvije fotografije na kojima mu poziraju ljepotice, na jednoj uz sredozemnu medvjedicu Adrianu, maskotu Mediteranskih igara, na drugoj uz Citroën spaček. Prepoznat će se na njegovim fotografijama i poznato lice, no uvijek je riječ o spontanim trenucima, **Oliver Dragojević** pomaže iskrcati gospođu s čamca, **Mišo Kovač** na plaži...

Teško je pobjeći od osjećaja nostalgije kada se gleda život u Splitu sedamdesetih kroz oko Feđe Klarića. Međutim, promatrati fotografije isključivo

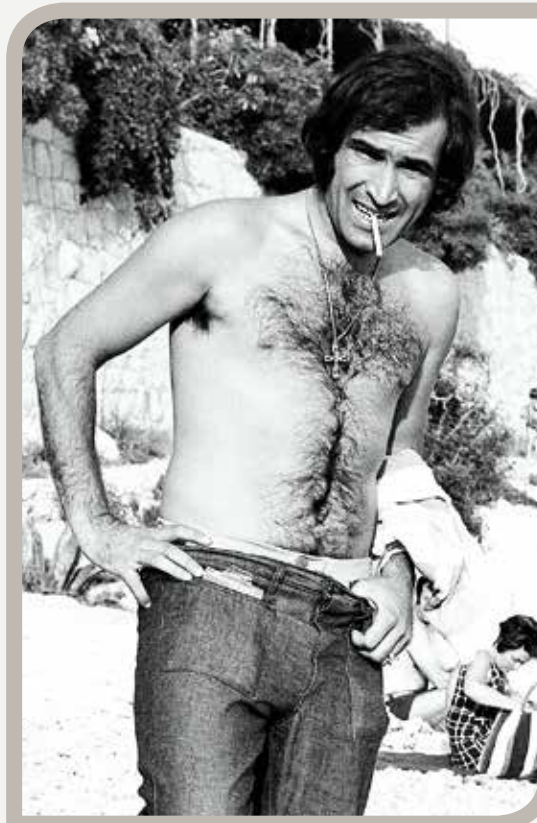
kroz ovu prizmu bila bi medvjeda usluga fotografu njegova kalibra. Fotografije ovog nesuđe-

nog pravника i samoukog fotografa ukazuju na rođenog pripovjedača.

One su objektivne, no istodobno i suosjećajne, pune su smisla za detalje - Klarić je fotograf koji promatra detalje onako kako samo inteligentni ljudi umiju. Svojim je rukopisom, uostalom, vidljivo utjecao na mnoge fotoreportere, koji danas djeluju.

Izložba će biti otvorena mjesec dana.

Jutarnji.hr

Vladimir Jokić novi predsjednik Općine Kotor

Diplomirani pravnik Vladimir Jokić s liste „Mr. Aleksa Bečić Demokrate - Pobjede, a ne podjele“, novi je predsjednik Općine Kotor, odlučeno je tajnim glasovanjem na drugoj sjednici Skupštine općine Kotor, koja je održana 21. veljače.

Za Jokića je glasovalo 17, a za njegovoga protukandidata iz Demokratske partije socijalista dr. Aleksandra Sašu Stjepčevića 16 odbornika.

“Situaciju u gradu sagledat ćemo bez uljepšavanja i floskula, sve probleme, ali i prednosti iznijet ćemo pred sud javnosti kao ogoljenu istinu, koliko god ona bolna ili neprijatna bila jer samo na taj način možemo, bez samoobmanjivanja, utvrditi načine i rokove rješavanja onih problema koji pritiskaju grad. Samo na taj način ćemo pokazati ljubav prema Kotoru“, poručio je Jokić u svom obraćanju istaknuvši da smo došli na nivo provincije po mjeri mediokriteta zadovoljnih slikom sebe i grada svedenog na njihovu mjeru. “Tome je, danas i ovdje, kraj”, priopćio je Jokić.

Buduća uprava će, kako navodi, imati nultu toleranciju na korupciju i zloupotrebu općinske imovine. “Ukoliko na bilo kome mjestu u okviru lokalne samouprave naiđete na problem korupcije, pozivam svakog pojedinačno da me o tome bez odlaganja obavijeste. Držite me za riječ da, bez obzira ko danas čini ili ko će sutra činiti vlast na državnom nivou, kotorska uprava će se oštro suprotstaviti svakom pokušaju ugrožavanja onoga što oni vide kao interes Kotora. Na mene, moj tim i novu kotorsku upravu se neće uticati ni iz formalnih, ni iz neformalnih

centara moći. Jedini uticaj i jedini okvir koji ćemo priznavati je uticaj zakonskog okvira Crne Gore jer ćemo svakim danom raditi na tome da u okviru Kotora zakon bude jednak za sve i svi jednaki pred zakonom. Svi oni koji su spremni da rade po ovim pravilima, da investiraju u Kotor, po ovim pravilima i da uživaju zaštitu zakona, koji su spremni da investiraju i posluju bez ugrožavanja javnog interesa u novoj kotorskoj upravi pronaći će kredibilnog i ozbiljnog partnera. Pozivam vas da nam pomognete tako što ćete iznijeti svoj problem, sugestiju i videenje, kako bismo zajedno gradili Kotor. Moja vrata će za sve biti širom otvorena. Umjesto zaključka citirat ću moju koleginicu Dragicu Perović i njene riječi od 2. februara ‘A sad, ajmo radi’”, priopćio je Jokić.

Kao jedan od najvećih problema Jokić ističe brisanje Kotora s UNESCO-ve liste svjetske kulturne baštine koji, kaže on, visi nad svima nama kao Damoklov mač i posljedica je višedesetljetnog sustavnog zanemarivanja Kotora od državne vlasti, neangažiranja lokalne uprave i planske devastacije prostora. “Ekipiranje stručnih ljudi, spremnih da se uhvate u koštac s ovim problemom na način koji neće značiti zaustavljanje života u gradu i provođenje svih potrebnih mjera kako bismo sačuvali ovaj status koji nas čini svjetski prepoznatljivom destinacijom bit će mi prioritet u budućem radu”, riječi su Jokića.

Vladimir Jokić rođen je u Kotoru 1988. godine. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Kotoru s odličnim uspjehom. Diplomirao je na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Nagrađivan je na matematičkim natjecanjima, višestruki je pobjednik na regionalnim informatičkim natjecanjima, nagrađivan na europskim natjecanjima. Govori engleski, služi se talijanskim jezikom. Sudjelovao je na više seminara, konferencija i stručnih skupova. Praktiku i stručnu obuku obavljao je u “Ernst/Young” u Beogradu 2012. na poslovima vezanim uz radno, privredno i porezno pravo. U razdoblju od 2010. do 2014. godine obavljao je poslove odvjetničkog pomoćnika u odvjetničkom uredu Petković u Beogradu gdje se posebno specijalizirao u području privrednog i sportskog prava. Od 2014. godine obavlja pravne poslove u knjigovodstvenoj agenciji “Jokić 4V” d.o.o iz Kotora. Od 2012. godine suvlasnik je privrednog društva “ABPM Sport Agency” d.o.o. iz Beograda, koje pruža konzalting usluge u području sporta, prava i privrede i razvija internetske start-up projekte. Predsjednik je Općinskog odbora Demorata Kotor i član Glavnog odbora Demokratske Crne Gore.

Radio Kotor

U Herceg Novom spaljen Kolektorista Fekalista

U sklopu 48. Praznika mimoze održan je 19. veljače hercegnovski karneval. "Kolektoristi Fekalisti, od oca Stare vlasti i majke Nove vlasti, stalno nastanjeno po ulicama Herceg Novog, raskopanim i glibavim, po šetalištu, niz rivijeru, suđeno je jer je prevešao Staru vlast koja je preveslavalala grad 15 godina. Jer je nastavio s istom rabotom i kad je došla Nova vlast koja je trajala do Badnjeg dana, pa je sad već u odlasku. Taman su zaveslali nego im pukla krma, a kako stvari stoje, preveslat će i treće, poslije novih novskih izbora. To govori kakav je genijalni hohštapler i zato ga treba zapaliti dok još ima vremena..."

„presudio je Sud Mimoze na središnjem gradskom trgu.

šaku radosti, šaku veselja, nekog kontrapunkta ledenim vremenima i to jeste idejni plan i namjera Grada, sve u kontekstu turističke ponude, a sa civilizacijskog aspekta nudi jednu dozu plemenitosti, radosti, kao odgovor svemu onome što se dešava oko nas“, istaknuo je Koprivica.

Boka news

Nakon spaljivanja karnevala koncert je održao Željko Samarđić, regionalna zvijezda.

Ukupnim programom 48. Praznika mimoze zadovoljan je i direktor JUK Herceg Fest Stevan Koprivica.

„Večeras je zaista bilo spektakularno, sa učešćem karnevalskih grupa koje jesu prava inovacija od prošle godine i s ovim ritualnim

suđenjem je okončano nešto što je rađeno zaista dugo i što je realizovano ovih dvadesetak i nešto dana. Čini mi se da je ovo pravi kraj ovakve manifestacije, sve što smo htjeli je ostvareno. Postavljene su neke konture za razvoj Mimoze. Vidjet ćemo šta ostaje kao konstanta, nešto će se morati mijenjati, ali ono što jeste naša ideja bila i što se večeras vidjelo, mi živimo u nekim ledenim vremenima, ne samo meteorološkim, a Herceg Novi je u ovom periodu ponudio jednu

Manjabalin Tikventus kriv za sve nedaće Kotorana

Spaljivanjem ovogodišnjeg krivca za sve nedaće Kotorana u protekloj godini, Manjabalina Tikventusa na Maceu, a zatim proglašenjem najuspješnijih karnevalskih grupa te koncertom Tomislava Bralića i klape „Intrade” na glavnome gradskom trgu, 26. veljače završene su zimske karnevalske svečanosti.

Kako se čulo u optužbi, Tikventus je kriv što „pasanu godinu od bombardimenta u Kotor nismo mogli živjeti ni oka sklopiti”. „Posebno je kriv što je učinio da nam prijete da će Kotor eliminat s one karte Uneska. Što se oburdava bedem i kontrafor i bez teramota i što se još nisu našli meštiri da ih salizaju. Kriv je jado što četiri mjeseca

auto i da ga daruju u montanju. Tužilaštvo je sada fermalo optužnicu jerbo je nenadno glamni donio odluku koja je izazvala veliki konfužion, a niko se tome nije nadao”, stoji uz ostalo u optužbi koju je iznio tužitelj, profesor Škopacunio Kacavida Šporkaćun.

Branitelj, mr. Kagarela Umido, pak misli da kotorski krnevaio nije kriv ni po jednoj točki optužnice. „Nije kriv što na njega bacate balu, a drugi se čapaju oko timuna od bracere što se porat od Kotora zove. Nije kriv što smo Kotor sami surgali u kapošanto, a na kartoline i sve bjelosvjetske fojeve od turizma za Kotor zbore da je grad koji treba vižitat. Manjabalin nije kriv što svi oće u naš lijepi Kotor, a nema mjesta. Zato vas molim da barem bude svjedok saradnik ili oni da se nagodimo i da ga liberaimo od optužnice i da ga danas ne zaždimo. Ali ne vidite da je jado nešto krolao i da mu je deboleca. In fine, kako jado ima trojno državljanstvo, zahtijevam da mu se suđi u drugu državu i da se brani sa slobode”, rekao je branitelj.

Predsjednik Slamnoga suda, Paštroć Pašamontanja, nije prihvatio argumente obrane i „osudio je Tikventusa na smrt”. „A potla toga šempijani svijete kotorski, amo ča svi na pjacu od rive, đe nas čeka fešta da se divertimo, kantamo i balamo sa Bralom i klapašima iz Intrade. Adio vi dogodine”, poruka je predsjednika Slamnoga suda.

Mnogobrojni posjetitelji uživali su u koloritu originalnih kostima karnevalskih grupa, a uz ostale u programu su sudjelovale i mažoretkinje te gradske muzike Kotora i Đenovića. Nakon spaljivanja krnevala, posjetitelje i goste na glavnome gradskom trgu zabavljali su Tomislav Bralić i klapa „Intrade”.

Prvo su s iste bine proglašene najbolje maske. Prvu nagradu osvojila je karnevalska grupa „Karampana” za „Oli jedan đir”, druga je pripala mališanima iz Javne predškolske ustanove „Radost”, a treća djeci iz Resursnog centra „Dr. Peruta

traje đironda. Kriv je što kolone od auta na onu uždencu ljetiti ne pasaju, nego u mjesto po ure fermaju i gungula se učini da je ni policioti na svaka dva metra ne mogu priforcat da krene. Što se oko zimskog bazena ne zna okle se riba čisti, ali se zna okle smrdi. Kriv je što palme izdere surlaš i što nema kontra medijine za pelcovanje, ali se već u male zbori da su ovi novi našli šegune i to trinke nove iz Italije preko veze od nekijeh bivšijeh biznismena. Što pompierima oće da uzmu veliki

Ivanović". Kako je priopćeno, gostima iz Slovenije koji su također sudjelovali u karnevalskoj povorci uručena je zahvalnica. Manifestaciju je organizirala Javna ustanova Kulturni centar „Nikola Đurković“, suorganizator je bila Turistička organizacija Kotor, a pokrovitelj Općina Kotor. Generalni sponzor Tradicionalnoga zimskoga kotorskog karnevala je

LUKA KOTOR A.D. Manifestaciju je financijski pomoglo Ministarstvo održivog razvoja i turizma. Ostali sponzori su: Crnogorska komercijalna banka Lovćen osiguranje, JP „Vodovod i kanalizacija“ i Crnogorska plovidba. Medijski sponzor bio je Radio Kotor.

Radio Kotor

Šotokucu Lastovski spaljen u Donjoj Lastvi

„Slavni sud komunitadi lastovske“ osudio je Šotokucu Lastovskog za sve nedaće Tivčana u prošloj godini pa je zbog toga spaljen na mulu ispred crkve svetoga Roka u Donjoj Lastvi.

Karneval u Donjoj Lastvi trebao se održati u subotu, ali je zbog kiše održan u nedjelju 26. veljače, a u povorci, koja se kretala od VII. kvarta do rive, bilo je više stotina građana i gostiju iz čitave Crne Gore.

U povorci je bilo nekoliko desetina pojedinačnih i kolektivnih maski.

„Slavni sud komunitadi lastovske“ okrivio je Šotokucu „što nam u Komunitadu tivatsku radi više naroda nego što je dece u našim školama, što nam na Verige, umjesto našijeh lijepijeh seka, niču bunkeri. Kriv je što će nam UNESCO izbacit Kotor i po Boke sa svjetske liste jer smo mimo svijeta. Kriv je što nam se u zadnje vrijeme dešavaju razni udari pa mi se para da smo svi u nok-daunu. Kriv je što su nam direkturi od kulture pasali šoto, a Lastva ostala bez ljetnjoga kina, a na pozornicu opet palimo drače. Kriv je što kroz Krtole prolaze svi cjevovodi“, piše u ‘obrazloženju’.

Obrana odvjetnika koji je tvrdio da njegov klijent nije kriv i da nije „najgrđa beštija“, nije pomo-

gla Šotokucu, koji je ostavio testament u kome je uz ostalo poručio da Morskom dobru i ostalim nadležnim institucijama nema što ostaviti nego samo riječi hvale i potpore za dosadašnju ulogu u devastaciji priobalja.

cdm.me

Promovirana knjiga „Fortifikacijska arhitektura Boke kotorske venecijanskog perioda (od XV do XVIII vijeka)”

„Fortifikacijska arhitektura Boke kotorske venecijanskog perioda (od XV do XVIII vijeka)” naziv je knjige autora prof. dr. Ilije D. Laloševića – redovitog profesora Arhitektonskog fakulteta Univerziteta Crne Gore, koja je predstavljena 23. veljače u Pomorskom muzeju Crne Gore u Kotoru.

Predstavljajući knjigu, prof. dr. Nađa Kurtović Folić, redovita profesorica Fakulteta tehničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu, istaknula je da ovo izdanje bez obzira na to što govori o mletačkim fortifikacijskim utvrdama u Boki kotorskoj prevazilazi lokalnu temu i pripaja se čitavom lancu venecijanskih utvrda koja se protežu duž cijelog Sredozemlja.

„Mletačke fortifikacije u Boki kotorskoj su na jednom zavidnom arhitektonskom, strategijskom i društveno-historijskom nivou. Radi se o jednom promišljenom sistemu odbrane koji je na različite načine piradimalno stratifikovan od najjačih utvrđenja koja brane gradove do onih na periferiji. U knjizi je primijenjena dragocjena tipološka metoda koja se zasniva na prepoznavanju određenih tipova građevina kroz sve vremenske periode. Ova knjiga je veoma značajna jer predstavlja jednu od karika u dugovjekovnom nizu formiranja svijesti o fortifikacijskoj arhitekturi. Mletačka fortifikacija zauzima značajno mjesto u Evropi pa su vojni inženjeri i arhitekta bili veoma značajne ličnosti, kao na primjer u jednom kratkom periodu Leonardo da Vinči, a sve to je u knjizi kolege Laloševića dobilo jedan svoj redosljed, značaj i određivanje vrijednosti mletačkih

fortifikacija u Boki kotorskoj”, zaključila je prof. dr. Nađa Kurtović Folić.

Dekan Arhitektonskog fakulteta Univerziteta Crne Gore prof. dr. Svetislav G. Popović u svome

uvodnom izlaganju podsjetio je na bogatu radnu biografiju prof. dr. Ilije D. Laloševića i njegov znanstveni rad jer je on kao rođeni Kotoranin motiviran i inspiriran temama, temeljnim civilizacijskim vrijednostima Kotora, Boke, Jadrana i Mediterana...

„U ovoj monografiji imamo bogat izvor bibliografije gdje se prvi put pojavljuju neobjavljeni izvori iz fondova arhiva Venecije. Monografija sadrži 111 grafičkih priloga, topografske karte, planove utvrđenja. Ono što monografiju čini još impozantnijom je 190 fotografija. Istaživanja prof. Laloševića pokazala su izuzetni značaj fortifikacijske arhitekture Boke kotorske koji odlikava istorijski i strateški značaj, predstavlja svjedočanstvo kulturne baštine”, naglasio je Svetislav G. Popović, koji je podsjetio na misao indijskog državnika Gandija da „kultura jedne nacije leži u srcu ili duši jednog naroda”.

Fortifikacijska arhitektura nisu samo utvrđeni gradovi kao što su Kotor, Herceg Novi, već i gradovi koji su izdvojeni utvrđenima kao što su Perast i Risan, predstraže gradskih utvrđenja, jer je bilo važno neprijatelja što dalje držati, kao što su Trojica, Španjola i otok Sveti Đorđe.

Poznati trokut Verige, Perast i Sveti Đorđe bili su predstraža Kotoru, kao i fortifikacijski punktovi, otok Stradioti da u slučaju blokade Veriga gradu s druge strane može pristići pomoć od grčke konjice, kao i jedan manje poznat lokalitet tvrđave Vrbanj s kojeg se nadgledao Kumborski tjesnac. Tu spadaju i Turske verige koje ovih dana imaju drugu vrstu negativne popularizacije, kao i Lazarata u Meljnama čiji smo svjedoci, blago rečeno umanjivanja autentičnih vrijednosti najbolje očuvanog lazareta na Jadranu. Na žalost, on je danas pretvoren u kulisu, a prave vrijednosti autentične arhitekture su mu oduzete, istaknuo je autor prof. dr. Ilija D. Lalošević.

Također je istaknuo da se danas nalazimo u trenutku prekretnice kada moramo odlučiti želimo li sačuvati kulturnu baštinu koja od 1979. godine nije samo naša, već svjetska, te u tom smislu pronaći način da se negativni procesi zaustave.

„Kotorska tvrđava i njen sistem predstraža bili su u tolikoj mjeri značajni da su mletački stratezi tvr-

dili, vjerujem bez pretjerivanja s obzirom na to da je sjeverni dio Boke kotorske bio 200 godina pod vlašću Otomanske imperije, u slučaju da Boka u cjelini padne u njene ruke, ni jedan mletački brod ne bi mogao proći Jadran i otići dalje prema Levantu, što bi značilo pad Mletačke Republike, te iz toga razloga nisu žalili ni sredstva ni napor da bi održali sistem. Uložili su ogromna fina-

cijska sredstva i angažovali najbolje arhitekta vojne inženjere na ovim prostorima. Mletačka Republika je bila lider po pitanju razvoja fortifikacija u Evropi, a Kotor je bio prvi zbog pomenutog značaja”, zaključio je Lalošević.

Pozdravljajući uzvanike i goste direktorica Pomorskoga muzeja Mileva Pejaković Vujošević rekla je da je u ovoj ustanovi 2017. godina proglašena godinom „Pisane riječi” te najavila promociju knjiga Jovice Martinovića, Petra Palavršića, Antuna Sbutega, knjigu o 130 godina od rođenja don Nika Lukovića...

U glazbenom dijelu programa nastupio je Luka Brkanović, učenik Muzičke škole „Vida Matjan” iz Kotora.

Boka news

Veselo i raspjevano – Fešta na Škveru

Veselo, rasplesano, šaroliko i raspjevano bilo je 11. veljače u hercegnovskoj Gradskoj luci gdje je održana Fešta na Škveru.

Nekoliko tisuća Novljana i turista ispratili su mažoretkinje, trombonjere, klaunove, Gradsku muziku Herceg Novi i Mjesnu muziku Đenovići, koji su dali “šug” pravoj pučkoj svečanosti koja je or-

ganizirana u sklopu ovogodišnjega Praznika mimoze.

Dobrom raspoloženju pridonijelo je i tradicionalno čašćenje - podijeljeno je 150 litara vina, 30 litara rakije, 250 kilograma ribe i 30 kilograma suhih smokava, a atmosferu su podgrijali Boka bend i Duje te Kastelnuovo bend.

Boka news

Sastanak veleposlanika Grubišića i Vuksanovića

Predsjednik Odbora za europske integracije Adrijan Vuksanović sastao se 8. veljače s Nj. E. Veselkom Grubišićem, veleposlanikom Republike Hrvatske u Crnoj Gori.

Predmet razgovora bilo je osnaživanje parlamentarne suradnje Hrvatske i Crne Gore, u kontekstu pristupanja Crne Gore EU. Sugovornici su izrazili spremnost za intenziviranje komunikacije i zajedničke aktivnosti na razini parlamentarnih odbora za europske integracije/poslove, u cilju bolje pripreme za izazove koji Crnu Goru očekuju na putu ka EU.

Dogovoreno je uspostavljanje intenzivnije suradnje s Odborom za europske poslove Hrvatskoga sabora.

Skupština.me

Crna Gora i Republika Hrvatska: Prepoznata važnost poboljšanja položaja manjina

U cilju pripreme II. sjednice međuvladinoga Mješovitog odbora za provođenje Sporazuma između Crne Gore i Republike Hrvatske o zaštiti prava crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj i hrvatske manjine u Crnoj Gori, predstavnici Crne Gore Mersudin Gredić, tajnik Ministarstva za ljudska i manjinska prava, koji je i kopredsjedavajući crnogorskog dijela spomenutog odbora te Predrag Mitrović, direktor Uprave za dijasporu, koji je i tajnik crnogorskog dijela spomenutog odbora, boravili su u Republici Hrvatskoj – u Zagrebu od 27. do 28. siječnja 2017. godine.

Sporazum između Crne Gore i Republike Hrvatske o zaštiti prava crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj i hrvatske manjine u Crnoj Gori sastavili su i potpisali predstavnici Vlade Crne Gore i Vlade Republike Hrvatske, 14. siječnja 2009. godine, u Zagrebu. Nakon toga Skupština Crne Gore donijela je 5. travnja 2011. godine Zakon o potvrđivanju ovoga sporazuma.

Strane potpisnice obvezale su se ovim sporazumom da će, u skladu s domaćim zakonodavstvom i u okvirima svojih mogućnosti, razraditi modele odgoja i obrazovanja na jeziku manjina, posvetiti posebnu pažnju ostvarivanju kulturnih i obrazov-

nih potreba pripadnika/ca manjina, slobodnu upotrebu njihovog jezika i pisma, kao i da će poticati odgovarajuće sudjelovanje pripadnika/ca manjina u donošenju odluka na lokalnom, regionalnom i državnom nivou, a u vezi s pravima i položajem manjinskih naroda.

U cilju provođenja Sporazuma, stranke su formirale međuvladine Mješovite odbore (MMO), koji se sastaju najmanje jedanput godišnje, naizmjenično kod strana potpisnica Sporazuma.

Prva sjednica MMO-a, na kojoj je razmatran postignut stupanj provođenja Sporazuma te dane preporuke za daljnje unapređenje provođenja istog, održana je u Podgorici 28. travnja 2015. godine.

Gospodin Gredić i gospodin Mitrović u Zagrebu su održali sastanak s gospodinom Zvonkom Milasom, državnim tajnikom Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Na sastanku je istaknuto da su države Crna Gora i Republika Hrvatska oduvijek prepoznavale važnost unaprijeđenja položaja manjina, što su potvrdile potpisivanjem Sporazuma 2009. godine, kojim su ove dvije države dale punu potporu za ostvarivanje najviše pravne zaštite manjina, kao i za očuvanje i razvoj nacionalnih identiteta u skladu s domaćim zakonodavstvom i međunarodnim ugovorima te drugim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama. Predstavnici Crne Gore, Gredić i Mitrović, istaknuli su da će Vlada Crne Gore nastaviti s proaktivnom politikom poštovanja i zaštite položaja i prava manjinskih naroda te nastaviti uspješnu suradnju s Republikom Hrvatskom.

Na sastanku je dogovoreno da se II. sjednica međuvladinoga Mješovitog odbora za provođenje Sporazuma između Crne Gore i Republike Hrvatske o zaštiti prava crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj i hrvatske manjine u Crnoj Gori održi u Zagrebu krajem svibnja ove godine.

Izvor: Ministarstvo za ljudska i manjinska prava

Sastanak veleposlanika Grubišića i ministrice Vučinović

Ministrica u Vladi Crne Gore Marija Vučinović početkom veljače primila je u službeni posjet veleposlanika Republike Hrvatske Veselka Grubišića.

“Tom prilikom razgovarali su o položaju Hrvata u Crnoj Gori, kao i odnosima između dviju država. Ministrica Vučinović istaknula je da predstavnici hrvatske manjine participiraju u najvišim tijelima zakonodavne i izvršne vlasti, što omogućava još bolju i kvalitetniju afirmaciju hrvatske nacionalne zajednice u Crnoj Gori. Istodobno, kako je naglasila, zastupnici Hrvata u političkom djelovanju predstavljaju značajan most saradnje između Hrvatske i Crne Gore. Veleposlanik, Nj. E. Veselko Grubišić, rekao je tijekom posjeta da Hrvatska podržava put Crne Gore u euroatlanske integracije te da će, na tom putu, i dalje biti pouzdan i siguran partner kako bi Crna Gora u što skorije vrijeme postala punopravni član EU-a”, priopćeno je iz Vlade Crne Gore.

Radio Dux

Mjesec hrvatskoga jezika

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (IHJJ) i ove godine obilježava Mjesec hrvatskoga jezika. Organizirani su mnogobrojni događaji kako bi se o hrvatskome jeziku, jednoj od najvažnijih značajki hrvatskoga identiteta, govorilo što više i kako bi se širila svijest o vrednotama i ljepotama hrvatskoga jezika, priopćeno je iz IHJJ-a.

Obilježavanje Mjeseca hrvatskoga jezika počelo je 21. veljače, na Međunarodni dan materinskoga jezika, a završava 17. ožujka, na dan kad završavaju Dani hrvatskoga jezika. Institut će u Mjesecu hrvatskoga jezika predstaviti obnovljenu stranicu svojih jezičnih savjeta na adresi www.jezicni-savjetnik.hr, a predstaviti će i novi portal 'Hrvatski jezik u školi' na adresi www.hrvatski.hr te svoja izdanja u prošloj godini.

Među izdanjima koja će biti predstavljena su „Praktični vodič kroz mišljenje i značenje” Raya Jackendoffa,

„Prijedlozi u čakavskome ekavskom dijalektu - Uvod u značenje” Irene Miloš, „Etimološki rječnik hrvatskoga jezika, 1. svezak, A – Nj” skupine autora te „Lažni prijatelji” Kristiana Lewisa.

Bit će predstavljen i „Prvi školski pravopis hrvatskoga jezika” skupine autora, „555 jezičnih savjeta” skupine autora, „Voltičeva Ilirska gramatika” Marijane Horvat i Sanje Perić Gavrančić, „Besjede fra Matije Divkovića” skupine autora, „Libro od svetoga Vlaha” Ivane Lovrić Jović i Željka Jožića, „Osorsko-hvarska pjesmarica” Kristine Štrkalj Despot i 3.

godište znanstveno-popularnoga časopisa Hrvatski jezik.

Institutski znanstvenici održat će i nekoliko predavanja u vezi s obilježavanjem 50. obljetnice Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika, a tradicionalno će se održati i Dani otvorenih vrata Instituta od 11. do 17. ožujka, na kojima će ugostiti učenike osnovnih i srednjih škola i sve zainteresirane.

**Mjesec
hrvatskoga
jezika
21. 2. – 17. 3.**

www.matis.hr

Antiki fagot promoviran u Kotoru

Kotorska promocija zbirke priča "Antiki fagot" autora novinara i publicista Maše Miška Čekića održana je 10. veljače u Galeriji solidarnosti u Starome gradu.

O knjizi su govorili: prof. Blaženka Vučurović, direktor Radio Tivta Dragan Popadić, direktor Centra za kulturu Tivat Neven Staničić i autor, a odlomke je čitala novinarka Radio Tivta Sonja Štilet.

Prisutne je najprije pozdravila Marija Mihaliček, kustosica Galerije. "Ovo je prvi gostujući program u ovoj godini. Kulturne susrete u ovom prostoru obilježiti će, kao i do sad, raznovrsni gostujući programi. Prije svega likovne izložbe, ali i dokumentarne, one muzejskog tipa posvećene kulturnoj baštini. Promocije knjiga, književne večeri, koncerti – to je naš koncept. Nudimo niz događaja primjerenih ovom prostoru, svjedoku vremena i duha ljudi. Zato sam i radosna što večeras predstavljamo knjigu Maša Čekića, dugogodišnjeg urednika Radio Tivta, a nadasve čovjeka koji se mnogim aktivnostima dokazuje kao čuvar tradicije i promotor nematerijalne kulturne baštine Boke kotorske", istaknula je Marija Mihaliček.

"Šapat ovog zaliva treba znati slušati. Mi koji ovdje nismo rođeni prepoznajemo veličanstvenost Zaliva, i divimo mu se, kao što se divimo Mona Lizi ili Sikstinskoj kapeli. Ali, čini mi se da nismo u stanju da čujemo šapat Boke, da otkrijemo njene tajne i da ih prenesemo čitaocima. Mašo je to uspio. Svojom elokventnošću, obrazovanjem, talentom, svestranošću, ali i žuborom svoje krvi bokeljske. Krvi koja je nastala iz bokeljskog kamena, pijeska, morske soli. Tu prednost mnogi Bokelji ne znaju da iskoriste. Mašo je znao.

Uživajući u čitanju ove knjige ja poručujem – budimo dostojni sinovi majke Boke. Vratimo joj dug. Prepoznajmo njen šapat, dok se još može. Jer ako

ona jednom začuti, ostat ćemo sami u bokeljskoj pustopoljani, bilo da smo rođeni, bilo da smo se doselili u Boku", rekao je Dragan Popadić. To je zbirka priča već ispričanih i zapisanih. Ali, sada sakupljenih u istoj knjizi. Neki su ih već pročitali na portalu Radio Tivta, ali ovako sakupljene u jednu knjigu imaju svoju pravu vrijednost, jer će vam biti dostupne u svakom momentu kad poželite. A sigurna sam da ćete za ovom knjigom posegnuti više puta. Ova knjiga pleniće vašu pažnju jer posjeduje snažnu sentimentalnu intonaciju s elementima melodramske uvjerljivosti." Profinjena kombinacija epskog i lirskog, sentimentalnog i historijskog, probudit će u vama želju da ovu knjigu pročitate u jednom dahu. Ona je sastavljena od 57 priča, tematski nepovezanih. Svaka ima svoj sadržaj i svoju dušu. Napisao ju je čovjek od pera, novinar, publicist, čovjek koji je spreman da duboko zaroni u literarne vode. Ispričane su jednostavnim stilom za dosta riječi i elemenata koje karakterišu bokokotorsko jezičko područje", rekla je Blaženka Vučurović. "Mašo nam otkriva Boku sa svojim zaleđem, jer ona to upravo i jeste. Boka nije samo Kotor i Perast. I priče smješta u konkretno vrijeme, vrijeme kad su se događaji desili. Poput Cizile, koji je pisao u 17. vijeku, Mašo nam ostavlja knjigu koja će biti izvor piscima narednih 400 godina. Ovo je putopis, ali putopis kroz vrijeme, a ne mjesta. Dragocjeno, višeslojno književno štivo za generacije koje dolaze. Treba nešto i sačuvati iz Boke. Treba Boki nešto i darivati, a ne samo uzimati. Mašo je to uradio. Ubjeden sam da ćete uživati čitajući Antiki fagot. U početku, kad su na sajtu Radio Tivta izašle prve priče, mislio sam da je naslov pretenciozan. Drago mi je da sam se prevario", rekao je Neven Staničić. "Koautori ove knjige su brojni muzejski, arhivski i arheološki stručnjaci iz Boke koji su mi dali bogati materijal. Zahvalan sam i slušaocima Radio Tivta koji su ove priče slušali tridesetak godina, a kad se pojavio portal radija, i čitali. Priče je na sajtu pogledalo 250 hiljada posjetilaca. I još stotinjak hiljada na sajtovimu u regionu koji su priče preuzimali. Sve mi je to dalo snage da istrajem. To je jedinstven slučaj u crnogorskoj radio difuziji. I evo knjiga je pred vama. To je prva knjiga moje buduće trilogije. Sljedeća je o starim bokeljskim receptima, a treća je klasičan kuvar. Uživam dok pišem", naglasio je Mašo Čekić

Radio Kotor

3. 2. 2016. **Glasnik broj 141**

Izišao je iz tiska Hrvatski glasnik broj 141, pod nazivom „Ledeni val okovao Boku“, s posebnim priložima o Adventu, Božiću, Novoj godini, prigodnim koncertima, intervjuima, aktualnostima, serijalima, vaterpolu, ali i o spomenu na naše drage koji su nas napustili.

4. 2. 2017. **Tripundanski bal**

Ove godine u prekrasnom ambijentu hotela „Splendid“, uz vrhunsku uslugu, raznovrstan program, bogatu trpezu, uz prisutnost 300 posjetilaca, održana je petnaesti put Tripundanska večer pod nazivom „Tripundanski bal“.

Dobrodošlicu gostima upriličila je ženska klapa „Bisernice Boke“ poznatim evergreen kompozicijama.

Goste su zabavljali vokalno-instrumentalni sastav „Tri kvarta“ iz Kotora i poznata klapa „Kumpanji“ s Korčule, koja je nastupila tu i prijašnje godine. Večer je scenskim prikazom iz života nekadašnje Jelse pod nazivom „Cvate mi roza na prozoru“ upotunio i KUD „Jelsa“ s otoka Hvara.

Kao iznenađenje večeri, prisutne je počastila svojim nastupom klapa Hrvatske ratne mornarice „Sveti Juraj“, koja je 2005. godine uveličala proslavu našeg Društva u sklopu projekta „Hrvatska priča u Zaljevu svetaca“.

Gracija Marović-Gašo, rođen je 3. travnja 1949. godine, od oca Marija i majke Jane, rođene Maslovar. Rođen je u ritskoj bolnici zbog poprička kotorske bolnice, pa mu je prvo prevozno sredstvo do kuće bila barka i od tada je neraskidivo vezan za more. Stalno je nastanjen na Mulu. Osnovno obrazovanje je završio na Mulu i u Kotoru, gdje završava Višu pomorsku školu. U Kotoru polaže ispite vezane za plovidbu i dobiva zvanje kapetana duge plovidbe. Od 1972 do 2008. godine plovi u rangi svih pomorskih zvanja na brodovima duge plovidbe, od kadeta do zapovjednika. Ovo je prva njegova pjesmarica i misli da će ih biti još, jer je njegova inspiracija plavo beskrajno more i njegove prelijepe obale, život obitnog malog čovjeka i ljepote Boke kotorske, najljepšeg zaljeva na svijetu.

Gracija Marović-Gašo
ČUDESNA BOKA

*„Ko si ti, to beskrajno more,
Što još uvijek žudiš za mojim životom,
Ko si ti, velika vodo,
Što ne daš mi živjeti sa drugom ljepotom.“*

Buni li se to kapetan, protiv mora ili Bokelji u njemu ima potrebu, upravo moru hvala, da od njega otkrije i domu vrati obale i uspomene; svoje Boku koja stalno i iznova aločava počinima vremena, zabrinut da ne zaluta i ne zaboravi mlada, svoje stare ljubavi. Od čega bi onda on živio. Dakle, nije Bjor Gracija, ni prvi ni posljednji koji želi sačuvati uspomene, ali je među riječko hrabrima, spreman i stihom, javno da prizna sve „slabosti“ svoga trajanja. Tako su nastale pjesme, kako i priči pjesnika, da ih podijeli sa svijetom, rizikujući, zna kapetan, i svijetinu, koja neće imati ni želje, ni vremena da mu povjeruje. Medutim, teško je spasavati tađe dade. Čovjek može gubitovati jedino za svoju i položiti je. Citanjen, možda još poneko uspije da „probudi“ono Boke, što mu je sreću preostalo. Stihovima, se bogastvo čuva. Memori su za storiću. Ovo je zbirka pjesama, o Boki i Bokeljima. Ako u njoj tražite samo „time“, možda nećete dobiti potpunu satisfakciju. Ali, ako držite do sjećanje, jezika bokeškog i atmosfere u ovom Zalivu, ako ste malo odmaknuli od svakodnevnih ruine; barke, dardina, mandrača i malina ili ojećate zrcne nostalgije, za sopstvenim vremenom... ovo je dragocjeni poklon, koji znanst obogaćuje. Pred nama su tri opusa Čudesne Boke: „Od legende do stvarnosti“, „Protje rijeka života“ i „Život uz more“. Sve što Van se u pondi učini „poznatim“,razglati će, a ono sa čim se prvi put srećete, učinjeri da poželite, novi susret, novo „viđenje“ i još intinjajipriću.

Neven Staničić

7. 2. 2017.
Pjesmarica „Čudesna Boka“

Iz tiska je izišla pjesmarica „Čudesna Boka“, autora Gracije Gaša Marovića, pomorca iz Mula. Nakladnik pjesmarice je HGD CG, recenzent Neven Staničić, a tiskara „Biro konto“ iz Herceg Novog. Promocija će se obaviti 14. ožujka u Galeriji solidarnosti u Kotoru.

11. 2. 2017.
Posjet zbora „Stella Maris Hvar“

U povodu gostovanja pjevačkog zbora „Stella Maris Hvar“ iz Hvara, Hrvatsko građansko društvo upriličilo je program pod nazivom „Muzičko druženje“ u Kotoru. Ispred katedrale svetog Tripuna nastupi-

li su pjevački zbor „Stella Maris“ i kotorski mladi glazbenici i zborovi: Dječji zbor Hrvatskoga kulturnog društva Tomislav - „Leptirići“, zbor Osnovne škole „Narodni heroj Savo Ilić“, zbor muzičke škole „Vida Matjan“ iz Kotora i mandolinski orkestar Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore „Tripo Tomas“.

16. 2. 2017.
Sastanak Uređivačkog odbora

Uz pohvalne konstatacije za broj 141, koji je svojim sadržajem i izgledom oduševio mnoge čitatelje, dogovorene su teme za sljedeći broj Glasnika.

Na sastanku je razmatrano i pismo čitatelja Andra Saulačića iz Kotora i usuglašen tekst odgovora.

22. 2. 2017. Povelja o regionalnim i manjinskim jezicima

Naše Društvo pružilo je kompletnu logistiku u organiziranju sastanka s delegacijom odbora stručnjaka Savjeta Europe vezano

uz pitanje izrade IV. izvještaja Crne Gore o provođenju Povelje o regionalnim i manjinskim jezicima. U delegaciji SE bili su: John Lundum, Kimmo Granqvist, Kristof Buza i član iz Crne Gore Igor Lakić.

Razgovor je vođen u prostoriji Galerije solidarnosti u Kotoru, na kojemu su bili prisutni: Ana Vuksanović, tajnica HNV-a i Marin Čaveliš umjesto predsjednika, Tripo Schubert, savjetnik UO HGD CG, Dijana Milošević, pomoćnica direktora OŠ „Savo Ilić“ iz Kotora, nastavnice Ljiljana Radević i Melita Klakor iz OŠ „Drago Milović“ iz Tivta, Tanja Grabić iz Radio Duxa, Tijana Petrović, urednica i Joško Katelan, član Uredi-vačkog odbora časopisa „Hrvatski glasnik“.

23. 2. 2017. Sjednica Upravnog odbora HGD CG

Uz tekuću problematiku i financijski izvještaj o Tripundanskom balu, razmatrano je pitanje prostora za rad Društva u Kotoru

i prostora u Podgorici, kao i usuglašavanje plana aktivnosti u 2017. godini.

Informirani smo da će rekonstrukcija zimskog bazena početi 15. ožujka i da se do tog roka moraju osloboditi prostorije u kojima radi naše Društvo. Dogovorene su aktivnosti za realiziranje tog zadatka. Tražen je prijem kod novoizabranog gradonačelnika Kotora i razgovor s veleposlanikom R. Hrvatske u Crnoj Gori.

Za prostor u Podgorici, koji je uzurpirala novoosnovana hrvatska udruga „Zajednica Hrvata i prijatelja - Crna Gora“, usuglašen je tekst ugovora i čeka se na odobrenje od Agencije za poslovne prostore Podgorice. Taj prostor će se ubuduće zvati „Hrvatski dom“ i koristit će ga sve udruge iz Podgorice s hrvatskim predznakom.

25. 2. 2017. Bokeljska večer u Zagrebu

Na poziv Hrvatske bratovštine „Bokeljske mornarice 809“ iz Zagreba na Bokeljsku večer koja se organizira u hotelu „Sheraton“ u Zagrebu dana 25. veljače, u ime našeg Društva bit će prisutni Andrija Krstović iz Tivta i Slavko Dabinović, član UO HGD CG.

PLAN AKTIVNOSTI U 2017. GODINI

- Tripundanski bal u hotelu Splendid, uspješno organiziran
- Uzvratni posjet KUD-a „Jelsa“ s Hvara, realiziran
- Gostovanje pjevačkog zbora „Stella Maris Hvar“, realizirano
- Promocija pjesmarice „Čudesna Boka“, autora Gracije Marovića, koja je tiskana u nakladi od 300 primjeraka, 15. ožujka
- Organiziranje znanstvenog skupa „Isprepleteni identiteti: Kotor - Dubrovnik i njihovo zaleđe u višestoljetnoj perspektivi“, 21. - 22. travnja
- Sudjelovanje u programu Dana Dubrovačko-neretvanske županije, mjesec svibanj
- Sudjelovanje mandolinskog orkestra na XXII. festivalu mandolina u Imotskom, 12. - 13. svibnja
- Izložba hrvatske umjetnice Nives Čičin Šain - HMI - Split, 3. lipnja
- Sudjelovanje na Reviji tradicijske odjeće i izboru za najljepšu Hrvaticu u narodnoj nošnji izvan RH, od 27. lipnja do 2. srpnja.
- Promocija knjige „Bibliografija članaka Hrvatskoga glasnika 2003. – 2016.“, mjesec lipanj
- Organiziranje XVI. skupštine HGD CG, mjesec lipanj
- Gostovanje Hrvatskoga pjevačkog društva „Matija Petar Katunić“ iz Valpova, Slavonija, 22. – 25. lipnja
- Sudjelovanje na Hrvatskim svjetskim igrama u Zagrebu, od 18. do 21. srpnja
- Sudjelovanje u postavljanju spomen-obilježja sv. Leopoldu Bogdanu Mandiću u Hercegovini
- Sudjelovanje u postavljanju spomen-obilježja poginulima u bitki kod Lepanta
- Organizirati koncert „Od Kvarnera pa do lijepe Boke“, mjesec studeni
- Organizirati božićne koncerte u mjesecu prosincu
- Tiskanje 10 brojeva časopisa „Hrvatski glasnik“
- Uređivanje web portala HGD CG
- Preseljenje u novi prostor u starom gradu
- Suradnja s HKD „Lindō“ iz Neuma i inicijativa da zajednički radimo na projektu IPA programa Hrvatska - Crna Gora - Bosna i Hercegovina
- Do kraja godine izabrati povjerenstva u gradovima gdje su postojale podružnice i izabrati povjerenike po mjestima.

1. 3. 2017.

Posjet veleposlanika R. Hrvatske

Veleposlanik R. Hrvatske u Crnoj Gori Veselko Grubišić posjetio je HGD CG. Razgovoru su prisustvovali Marijo Brguljan, predsjednik, Tripo Schubert, savjetnik UO i Tijana Petrović, urednica časopisa Hrvatskoga glasnika, koji su veleposlanika izvijestili o aktivnostima Društva i aktualnim problemima. Veleposlanik je obećao svesrdnu pomoć u granicama njegovih mogućnosti i ovlasti.

Posjet veleposlanika Grubišića HNV-u i Općini Tivat

Hrvatsko nacionalno vijeće 7. veljače posjetio je veleposlanik RH u Crnoj Gori, gospodin Veselko Grubišić. Predsjednik HNV-a Zvonimir Deković izvijestio je veleposlanika o dosadašnjem radu hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori, kao i problemima s kojima se susreće. Gospodin Deković izrazio je zahvalnost veleposlaniku na izdvojenom vremenu te nadu u što bolju suradnju tijekom veleposlanikova boravka u Crnoj Gori.

Veleposlanik Grubišić također je bio u službenome posjetu predsjednici Općine Snežani Matijević te se informirao o funkcioniranju Općine i zalaganju za dobrobit Tivta.

Sastancima je nazočio i konzul RH u Kotoru, gospodin Hrvoje Vuković.

Predsjednica Općine Matijević izvijestila je cijenjene goste o aktualnoj situaciji u Općini, o nekim do sada postignutim rezultatima, ali i o planovima za sljedeće razdoblje. Također je razmatrana mogućnost povezivanja dviju zemalja na različitim nivoima, a s ciljem zajedničkog prijavljivanja za europske fondove.

Veleposlanik Grubišić prilikom ovog posjeta pohvalio je dobre odnose Republike Hrvatske i Crne Gore, uz posebno naglašavanje potpore koju RH pruža Crnoj Gori na putu euroatlantskih integracija. Veleposlanik je istaknuo i važnost nekih regionalnih projekata, poput plinovoda i jadransko-jonskog puta. Jedna od tema razgovora bila je i zajednica Hrvata u Boki i Crnoj Gori te pružanje potpore njihovim aktivnostima.

Posjet predstavnika Ministarstva prosvjete HNV-u

Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore sredinom veljače posjetio je Rifat Ramčilović, član Međuvladinoga mješovitog odbora i predstavnik Ministarstva prosvjete, na čiju se inicijativu ovaj sastanak i održao.

U ime Hrvatskoga nacionalnog vijeća gospodina Rifata Ramčilovića pozdravio je predsjednik HNV-a Zvonimir Deković, s članovima Školskog odbora HNV-a, u sastavu: prof. Ružica Lazarević, prof. Dijana Milošević, predsjednica Školskog odbora Ljerka Sindik i gospodin Vladimir Marvučić, član HNV-a i član crnogorskog MMO-a.

Sastanku je nazočila i profesorica hrvatske nastave u Crnoj Gori Brankica Vrbat, koja je nazočnima približila rad nastave, kao i potrebe za što kvalitetnijim funkcioniranjem u korist djece koja pohađaju nastavu.

Memorandum Međuvladinoga mješovitog odbora, koji je potpisan u Vladi Crne Gore, a čeka na verifikaciju u Vladi Republike Hrvatske, podrazumijeva da se Crna Gora treba skrbiti o potrebama hrvatske zajednice u Crnoj Gori, kao što će Vlada RH pružiti potporu crnogorskim predstavnicima koji žive i djeluju u RH. Memorandum bi trebao biti u korist obje strane te raditi na što boljoj suradnji manjina između ovih dviju susjednih država.

MMO preporučuje da crnogorska strana i ubuduće, u skladu s institucionalnom zaštitom prava na informiranje manjinskih naroda, nastoji osigurati neophodna financijska sredstva za tiskana medija hrvatske nacionalne manjine i financiranje Dux radija. Također, preporučuje crnogorskoj strani da osigura prostor i materijalne uvjete za održavanje nastave hrvatskog jezika i kulture koju izvodi učiteljica iz Republike Hrvatske, kao i financiranje zimske/ljetne škole učenja hrvatskog jezika u suradnji s hrvatskom manjinskom zajednicom te nastavak financiranja manjinskih udruženja koja su nositelji kulturne autonomije hrvatske manjine u Crnoj Gori i financiranje kulturnih programa, projekata i djelatnosti. MMO preporučuje crnogorskoj strani nastavak povrata imovine fizičkim osobama pripadnicima hrvatske manjine, institucijama i udruženjima manjinskih zajednica, kao i povrat crkvene imovine.

Predstavnici hrvatske zajednice predložili su nove ideje za koje je potrebna potpora, kako financijska tako i logistička, te su se osvrnuli na projekte čija je realizacija naišla na teškoće.

Stoga, ovo je bila iznimna prilika da se nazočni upoznaju s problemima s kojima se susreće hrvatska nacionalna manjina te im u skladu sa svojim mogućnostima i pomognu.

Kultura, jezik, povijest je sve ono što predstavlja jednu nacionalnu zajednicu i očuvanje spomenutih vrijednosti spada u osnovne ciljeve hrvatske zajednice u Crnoj Gori. Pitanja vezana za prosvjetu, Hrvatski glasnik, Radio Dux, kao i Zavod za izučavanje povijesti i kulture Hrvata Boke i Primorja bila su pitanja o kojima su nazočni raspravljali i u čijoj realizaciji će Ministarstvo nastojati pomoći.

Sastanak je završen na obostrano zadovoljstvo i uz očekivanje što uspješnije buduće suradnje.

Predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore u posjetu Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore Zvonimir Deković, u pratnji prof. dr. Vande Babić sa Sveučilišta u Zadru, posjetio je Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje i tom prigodom pozvao ravnatelja Instituta dr. Željka Jožića da posjeti HNV CG te dvije hrvatske škole u Boki kotorskoj.

Dr. Željko Jožić zahvalio je na pozivu te izrazio nadu da će se veze Hrvata u Boki kotorskoj s matičnom domovinom još više pojačati. Ovom prigodom ravnatelj Instituta uručio je predsjedniku HNV-a neka institutska izdanja za Radio Dux te izrazio želju da uskoro posjeti Boku kotorsku i predstavnike hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori.

Bobovac i vanzemaljci

Piše:
Mašo Miško Čekić

Tog jutra, kao staklo prozračno i vedro nebo, zaparala je munja!

Samo nekoliko sekundi kasnije, druga, a za njom još nekoliko. Munje su zaigrale kolo nad Zalivom Velike rijeke.

Gotovo skamenjeni, dolje u polju, ljudi su gledali neke čudne, velike, srebrne ptice i za njima vatreni trag. Zemlja se tresla, stabla povijala grane, a more je, kao za najjačih bura, potjeralo valove niz plodnu ravnicu Bobovišta.

Sve je trajalo kratko, a srebrne ptice nestadoše u moru.

Bobovištem je zavládala tišina.

Sunce je ponovo zagospodáriló poljem. Život se, sa strahom i pogledom u nebo i more,

vraćáo na ulicama grada Bobovca.

Trebaće nekoliko dana da se iz grada uklóne nanosi mulja i zemlje, ostali iza valova.

- Dobro smo prošli, govorili su mještani, čudeći se da nije bilo većih šteta. U luci, tek nekoliko jedara skliznulo je niz katarke brodova, a prazne bačve plutale su u blizini.

- Dobro je, dobro – govorio je Knez okupljenom narodu, najavljujući slavlje u čast i zahvalnost bogovima.

U tom trenutku, ispred gradske kapije, pojavíše se neka čudna bića. Stasom su ličili na ljude, samo su znatno niži. Gotovo patuljci. Odjeveni u ista odijela, svima je nad glavom treperila čudna svjetlost u obliku kruga. Nijesu govorili, a sporazumíjevali su se zviždanjem, bolje reći, nekim čudnim zvucima.

Narod se umiri.

Majke prigrliše djecu dajući im znak da ćute.

Knez se pribra i pođe došljacima u susret. Čim se primakao, uhvatio se za grudi i pao na koljena. Neka sila ili magija nije mu dala dalje.

Došljacima se ne može prići, a domaćini im nijesu ni potrebni – shvatili su ubrzo.

Bobovac, stari trgovački grad, do kojeg su plovili brodovi iz najudaljenijih krajeva dovozeći robu, a sa njom bogatstvo i blagostanje, snašla je velika nevolja.

Strah je proríjedio gužve na rivi. Domaći ljudi su sve rijeđe izlazili iz kuća. I brodova je bilo sve manje.

- Brodovi dođu do ulaza u Veliku rijeku, ali pasaju dalje, ne ulaze – javili su Lušćićani.

Uskoro, više nije bilo razloga da se tu živi, da se ostane na svome, u gradu koji je nastao i trajao zahvaljujući trgovini.

Solila

Došljaci su bili potpuno nezainteresovani za zajednički život, a život pored njih bio je nemoguć. Očigledno je bilo da jedva čekaju da Bobovac ostane samo njima. Istina, nijesu bili agresivni, ali nijesu ni krili da im stanovnici smetaju.

Jednog jutra, ulicama Bobovca kretali su se samo patuljci u srebrnim odijelima. Domaćeg stanovništva više nije bilo. Gore, na kuli stražari još uvijek se viorio gradski barjak. Jedini znak nekadašnjeg života i slave.

Iseljeni narod, zaklon je potražio u brdima. Nije se znalo ko su i odakle su Došljaci. Što traže u Zalivu?

Čim su brodovi prestali uplovjavati u luku, prorijedili su i karavani koji su robu nosili dalje, niz polje ili strmin stazama, gore uz brda.

Prošao je i poslednji.

Sada se u brdima živjelo od onoga što su davali polje i more, u strahu od svakog novog jutra.

Da umire djecu, stariji su pričali o slavnim danima Bobovca, najljepšeg grada za koji su znali.

- Bobovac će opet biti naš – šaputali su, pričajući o bogatim trgovcima, brojnim dućanima prepunim najfinije robe, trgovima i palatama, muzičarima i glumcima, vrtovima cvi-

jeća i feštama. Često se igralo i pjevalo u slavu bogova, žetve, sjetve, dobrog posla ili novog broda. Daće bogovi, opet – govorio je Knez.

Vrijeme je prolazilo u strahu, neimaštini i molitvama. Dugo, predugo!

U zoru jednog prolječnog jutra, Došljaci su se okupili na obali. Na glavama su nosili neke čudne, prozirne lopte. Jedan po jedan, ulazili su u more i nestajali ispod površine. Nad Bobovištem je zavladała tišina.

Muk.

Tek nekoliko ljudi bilo je u polju. Ukočeni, čekali su. Makar ptica da zacvrkuće.

Ništa.

Iznenada, iz zagrljaja mora uzdigle su se srebrne ptice i vinule prema nebu ostavljajući za sobom vatrene putove.

Krenuše munje, zagrmi nebo, zatrese se zemlja!

Ništa se nije vidjelo. Vatra, dim i neka čudna bijeličasta magla prekriše Bobovište.

Zemlja je još podrhtavala kada se magličasta zavjesa digla. Iz Zaliva se uzdizao dim, kao visoka cijev. Gori li Bobovac!?

Gdje je grad?

Ni nakon tri hiljade godina nema odgovora. Ruku na srce, niko ga ne traži.

Dolje je, u moru, prekriven debelim slojem mulja. Strašan zemljotres u more je povukao cijeli grad, livade i okolna polja!

- Kalali su se dolovi u more! – vikao je narod sa okolnih brda.

Kalani dolovi, vremenom, postali su Kalardovo.

A zemljotresi, ko zna koliko ih je bilo, gurnuli su ruševine Bobovca još dublje. Ostala je priča o velikom i značajnom gradu.

Uskrsne Bobovac, po nekada, na nekom slikarskom platnu, u pjesmi i priči.

I uvijek se sve završi pitanjem: Jesu li Bobovac pohodili i uništili vanzemaljci?

Foto - Internet

Iz knjige „Antiki fagot” autora Maša Mička Čekića

Izdavač Cetar za kulturu Tivat, 2016.

Tivatsko polje

*KOTORSKI MUZIČKI „FAGOT“
– OD PROŠLOSTI DO SADAŠNJOSTI! (2)*

150 godina prve privatne muzičke škole „Fiorelli“

Dominikanska crkva
Subota, 31.5.2014. 20 sati

Jerolim Fiorelli
MISA br. 2

MILICA ZDRAVKOVIĆ, sopran
MILICA LALOŠEVIĆ, mezosopran
ALEKSANDRA DOBRIŠA, sopran
LAZAR LAZAREVIĆ, tenor
STEVAN TOMASEVIĆ, bariton

Orkestar i zbor muzičke škole "Vida Matijan" Kotor
RAĐOVAN PARIČIĆ, dirigent

Piše:
Marina Dulović, prof.

Polovinom XIX. stoljeća u Kotoru počinje prvo organizirano muzičko školstvo. U tom razdoblju muzičke historije značajnu ulogu zauzima muzičar koji se doselio s otoka Cresa, Jerolim Fiorelli (1830. – 1875.). On je na poslovima zborovođe i orguljaša u katedrali sv. Tripuna naslijedio svog oca. Otvorio je prvu privatnu Muzičku školu (1866.) u kojoj je „podučavao 32 mladića na klaviru, violini i duvačkim instrumentima“. Već nakon godinu dana od osnivanja škole, uz pomoć prvih podučених učenika, obnovio je gradski puhački orkestar čiji je rad bio prekinut skoro dva desetljeća odlukom austrijskih vlasti. Novi sastav dobio je ime „Banda Fiorelli“, a ostalo je zapisano da je „dirigent vlastitim sredstvima obezbjedio nabavku instrumenata“. Također je s velikim uspjehom vodio komorni gudački orkestar Srpskog pjevačkog društva „Jedinstvo“. Prve

kompozicije koje je Fiorelli objavio bile su pjesme za glas i klavir, obredne pjesme i crkvene himne, kao i više kompozicija za zbor. Napisao je i dvije mise od kojih je najpoznatija Misa br. 2, pisana po uzoru na talijansku „bellcanto“ tradiciju u kojoj nisu izostali ni elementi narodnih motiva iz našeg kraja. U XIX. stoljeću Misa je više puta izvođena u originalu za muški zbor, orgulje i soliste, a u kasnijim razdobljima zahvaljujući skladatelju Željku Brkanoviću ovo djelo je orkestrirano i adaptirano za mješoviti zbor, soliste i orkestar. U takvom obliku izvedeno je 1979. u Splitu u sklopu 25. splitskog ljeta i 29. srpnja 1985. godine na trgu sv. Nikole u povodu otvorenja i useljenja u novu zgradu Muzičke škole u Kotoru. Također, posebni napor je uloženo da se Misa br. 2 izvede u katedrali sv. Tripuna 26. prosinca 2013. godine, u većem dijelu vlastitim snagama gdje su sudjelovali profesori i učenici Muzičke škole „Vida Matijan“ u sklopu božićnih koncerata. Djelo je reprizirano 31. svibnja

Izvođenje Mise br. 2 u kotorskoj katedrali

2014. godine u dubrovačkoj dominikanskoj crkvi, na poziv Glazbene radionice „Sorgo“ i gđe Marije Grazio. Mnogobrojnim ansamblom od 85 muzičara dirigirao je Radovan Papović. Hrvatski tisak zabilježio je pohvale na račun izvođenja muzičara iz Kotora riječima:

„Oduševljenje s razlogom. Tko se prošle večeri nije našao u dominikanskoj crkvi, zacijelo je propustio poseban glazbeni doživljaj.“

Dakle, upravo se navršilo točno 150 godina od osnivanja prve privatne muzičke škole u Kotoru i Crnoj Gori. Zahva-

ljujući Fiorellijevom 22-godišnjem djelovanju u kotorskoj sredini, ostao je značajan trag ove iznimne muzičke ličnosti. On je dao temelj privatnome muzičkom školstvu, a razvoj organiziranoga državnoga muzičkog školstva bio je logičan put.

Nakon Fiorellijeve smrti i dolaskom Dionizija de Sarna San Đorđa (1856. – 1937.) u Kotor (1886.), nastavlja se značajno razdoblje muzičke prošlosti grada Kotora. Također talijanskog podrijetla, rođen u Napulju, čija porodica vuče korijene iz provincije Salerno, de Sarno nije imao lako djetinjstvo i mladost. Otac mu je otrovan kada je imao samo četiri godine, a majka je otišla u samostan. Slučajnim susretom u Trstu s odvjetnikom iz Kotora dr. Radom Kvekićem, koji je bio poslanik u bečkom parlamentu, de Sarno na njegov prijedlog i preporuku dolazi u Kotor. Odmah je preuzeo „Građansku

Misa br 2. u katedrali sv. Tripuna

Opera "Balkanska carica"

glazbu", koju su nakon Fjorelljeve smrti tijekom desetak godina vodili također muzičari stranog podrijetla Ivan Jedlička, Antun Petrarka, Ivan Burati i Ivan Jedlička - stariji. Dolaskom de Sarna počinje vrlo plodno razdoblje za ovo muzičko tijelo. On je uz svoj istaknuti dirigentski i posebno kompozitorski rad pokazao i svoja pedagoška umijeća. Na osnovi njegovih zapisa o prvom sedmogodišnjem radu u Kotoru zabilježio je da je uspio od četrdeset muzičara u orkestru dobiti broj od 112 dobro uvježbanih, „od čega ima priličan broj odličnih“ učenika. Uveo je kvalifikacijski ispit koji su učenici polagali nakon jedne godine učenja teorije i solfeđa, a uspjeh na ispitu bio je uvjet prelaska na instrument. Radio je vrlo predano, sustavno i s velikim autoritetom. Takva posvećenost, veliko znanje i energičnost temperamentnog Talijana za samo sedam godina rada dala je vrlo očigledne rezultate. „Građanska glazba“ postala je ozbiljan orkestar na

koji se računalo za sve važnije gradske, državne i vjerske praznike. Tijekom tog razdoblja ovo tijelo je redovito nastupalo i u bašti kafane „Dojmi“. Put ga je poslije Kotora odveo u Beograd, iz kojeg se u Boku vratio nakon skoro 40 godina. Najbolji pokazatelj poštovanja koje je imao u Kotoru i Perastu, a bio je oženjen Peraštanom Idom Krilović, je koncert koji je priređen njemu u čast 1935. godine, nakon ponovnog dolaska u Boku. Tom prilikom izveden je velik broj njegovih kompozicija, a mnogobrojna publika nije krila oduševljenje. Dionizije de Sarno San Đorđo napisao je veliki broj kompozicija od kojih je svakako najznačajnija „Drama u tri radnje - Balkanska carica“ na tekst crnogorskog kneza Nikole, tiskana u Trstu

1891. godine. Djelo poznato kod nas kao opera „Balkanska carica“ najvjerojatnije je izvedeno dva puta u obliku pjesma za glas i klavir u Trstu iste

СВЕЧАНА ПРЕДСТАВА

КРАЉ. ЦРНОГОРСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
НА ЦЕТИЊУ.

Гостовање Краљ. Хрватског Земалског Казалишта из Загреба.
III. ПРЕДСТАВА **III ПРЕДСТАВА**

У недељу 15. августа 1910. године у Зетском Дому

БАЛКАНСКА ЦАРИЦА

Драма у три чина. Написао Никола I. — Редитељ Јосип Бах.
 Пролог декламације: Андрија Фиџан.

Л И Ц А:

ИВАН-БЕГ ЦРНОЈЕВИЋ, господар Црне Горе и Зете ЂОРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ, нашљедник пријестола СТАНКО ЦРНОЈЕВИЋ, војвода Зетски, млађи син Иван-Бегов КНЕЗ ДЕАН, властелин Зетски КНЕЗ ПЕРУН, властелин Зетски ДАНИЦА, кћи Перунова МАРТА, њена другарица ИБРАИМ-АГА, посленик шара Мурата КАПЕТАН ЈОВАН СТАРАЦ пророк УГЉЕША } слуге Станкове ИВО } ГУСЛАР ЧАСНИК, касније равњаник	Михајло Марковић Боривој Рашковић Јосип Штефанић Андрија Фиџан Фрањо Сотошић Богумил Валдар Мила Дмитријевић Јосип Палић Јосип Анин Миланко Барбарит Стјепан Лијанка Андрија Горашкић Фрањо Стигелић Вјекослав Велић
--	---

Људи, жене, војници српски и турски. Збива се при савршетку XV лијека у пријестоници Жабљаку и њеној околини.

Ц И Ј Е Н Е:

ГОРЊЕ ЛОЖЕ 30 Перпера — ДОЊЕ ЛОЖЕ 21 Перпера — ПАРТЕР I реда
 6 Перпера. ПАРТЕР II. реда 450 Перп. — Стајање у партеру 2 Перп.

Улазнице могу се добити од 9-11 врлије и од 3-5 сати послеје поласку Шарана Књ. Цр. Нар. Позоришта.

Почетак гачно у 8 часова у вече.

Plakat za predstavu Balkanska carica

godine. U „Glasu Crnogorca“ iz 1891. zapisao je nepoznati autor: „Drama je ipak prikazana sa muzikom. Muzika se svijem dopada... Usljed općeg dopadanja i hrabrenja kompozitor se odlučio da svoje djelo dočera i da ga na javnost iznese.“ Također dodaje: „Trebalo bi da jedan književnik udele si 'libret' i da kompozitor po njemu dočera i dopuni svoje kompozicije.“ I sam de Sarno je u prvome tiskanom primjerku zabilježio: „Ipak ova moja radnja ne bi mogla biti na pozornici predstavljena dijelom zato što joj nema sveze potrebite muzikalnoj drami, dijelom radi njezine dužine i mnogijeh 'a solo' protagonista; a kada bi se baš htjela na pozornicu iznijeti, nužno (!) bi bilo mno-

go komada skratiti još i zbog toga da se umanju golemi trud pjevača, osobito tenora.“

U formi opere „Balkanska carica“ prvi put je izvedena 13. srpnja 2008. u atriju Vladinog doma na Cetinju. Nakon 117 godina od njezinog nastanka dogodio se prvorazredni događaj u kulturnom životu Crne Gore. Orkestraciju je priredio Radovan Papović, ansamblom od sto izvođača dirigirao je Aleksej Šatski, a adaptaciju i režiju potpisala je Radmila Vojvodić. Interpretatori glavnih uloga su bili Vedrana Šimić, Dejan Maksimović, Ivica Šarić i Jelena Marković uz dobro uvježban i podmlađen Crnogorski simfonijski orkestar.

Također je ostavio više studija i djela iz Teorije muzike, još

dvije opere koje su izgubljene, a to su „Gorde“ i „Dana“, zbirku peraških pjesama, muziku za balet u jednom činu po libretu Hermana Sikorskog (izveden je u kotorskom kazalištu), više zbornih kompozicija od kojih je napoznatija himna „Srpskog pjevačkog društva Jedinstvo“, kompozicije za klavir, kao i vrlo opsežno djelo za puhački orkestar (marševe, polke, valcere, mazurke i razne druge komade). U povodu proslave pedeset godina rada Građanske muzike, de Sarno je ovom orkestru darovao svu svoju muzičku arhivu „koja se sastoji od preko 400 komada muzičkih kompozicija i muzičkih djela“.

Nastavak slijedi...

*SJEĆANJA UVAŽENOG VATERPOLSKOG POSLENIKA (16)
I ZALJUBLJENIKA U VITEŠKI VODENI POLO*

VIJEK VATERPOLA U KOTORU

Sve ono što iz moga pera bude napisano, a vezano za ovu temu, baziraće se isključivo na mom prisjećanju priča pokojnih aktera, ili, pak, mojoj participaciji u nekim dešavanjima

Bazen 1984

Piše: Dragan Đurčić,
umirovljeni vaterpolo poslenik

Stalno isti problemi – Tijana ne pušta da čovjek počine, kako autor, tako ni čitalac. Treba i dalje pisati o vaterpolu. O čemu? Naravno o aktuelnom problemu.

Danas (1. marta), na sjednici Stručnog savjeta za vaterpolo VPSCG kotorski klubovi (Primorac i Cattaro) zatražili su modifikacije sistema takmičenja, jer od sredine marta kotorski bazen neće biti u funkciji!

Nalog da napustim kancelariju na bazenu, jer **15. marta 2017. godine otpočinju radovi na sanaciji zatvorenog bazena u Kotoru**, doživljam kao lijepu i obećavajuću vijest, uprkos predstojećim dosadnim radnjama oko seljakanja. Crv sumnje ipak radi – dobro, radovi počinju 15. marta, a kada će se okončati? Upućeni prenose garancije odgovor-

nih osoba iz Direkcije javnih radova Crne Gore – radovi na sanaciji bazena će se okončati do kraja septembra ove godine, pa će **od 1. oktobra 2017. godine sanirani bazen u Kotoru biti u punom sportskom pogonu!**

U dobroj vjeri da će ovo, naprijed kazano, biti realizovano za narednih sedam mjeseci prelazim na razradu, dijelom i ponavljanje zadate teme:

KO O ČEMU – DRAGAN O BAZENU

Sve i da hoću, ne mogu pobjeći od istorije, jer kotorski zatvoreni bazen nije došao sam po sebi kao dio društvenog standarda, već je on bio kruna jednog nepisanog i ambicioznog projekta: KOTOR RESPEKTABILNI VATERPOLO CENTAR, plod zavjetnih misli i nadanja generacija kotorskih vaterpolista i funkcionera. Zato, krenimo od **ljetnjeg bazena u Kotoru**.

U ljeto 1954. godine, organizovanjem Omladinskog prvenstva FNRJ u plivanju, Kotorani su shvatili da (zvanično) mandrač za barke Pomorskog tehnikuma (Nautike) kod „Dalmacije“ na početku puta za Dobrotu, može biti centar razvoja plivačkih sportova u Kotoru. Dužnost mi je iskazati poštovanje onim mudrim kotorskim sportskim entuzijastima, koji su uspjeli ubijediti kotorskog zeta, ing. Paja Velimirovića, zamjenika Ministra pomorstva, da se planiranom mandraču odmjere olimpijske dimenzije 50x25 m, kako bi u ljetnjim mjesecima mogao dobiti i sportsku funkciju. To je vješto odradio ing. Lazar Katurić, priznati filatelista iz Kamenara, zaposlen u kotorskoj Lučkoj kapetaniji. Tada je taj objekat slovio za najljepši plivački bazen na istočnoj obali Jadrana! Istine radi, jedini pravi sportski bazen južnije od Splita! Dubrovčani i Novljani, iako za nekoliko klasa vaterpolski afirmisaniji, još dugo su kaskali za Kotorom, kada je bazen bio u pitanju. Bazen je i sada u funkciji (upravlja VK „Primorac“) u ljetnjim mjesecima, ali u dosta derutnom stanju, naročito od posljedica zemljotresa iz 1979. godine i kasnijih potresa (tranzicionih) krajem prošlog vijeka. O sportskom i društvenom životu na bazenu „Primorca“, kako smo ga mi tada zvali, pisao je, u drugom nastavku ovog feljtona, mr Jovica Martinović, kao zreli plivač-učesnik tih događaja. Od živih odgovornih funkcionera iz tog vremena o ovom objektu mogli bi dosta saznati od g. Miša Krivokapića i g. Bora Cicovića.

Da se puno ne ponavljam, ozbiljna djelatnost vaterpola u Kotoru počinje tek dolaskom Trifuna-Mira Ćirkovića, 1958. godine.

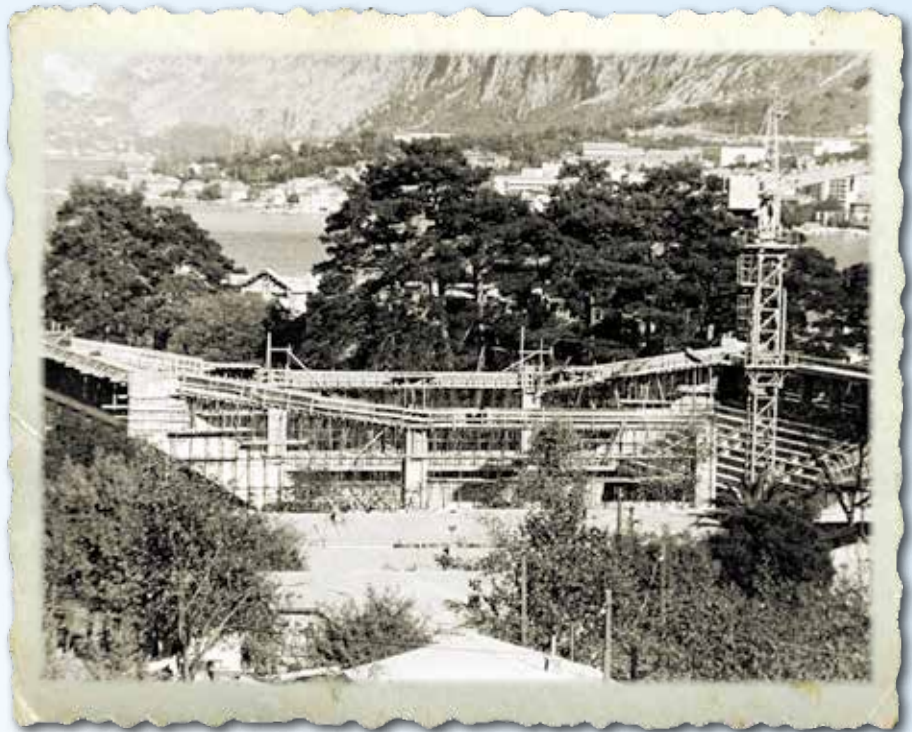
Gradnja bazena

Odvajanjem Vaterpolo saveza Jugoslavije iz Plivačkog saveza Jugoslavije, 1971. godine, počeli su se nametati standardi buduće „Jugoslovenske škole vaterpola“, koja je kao osnovnu aksiomu zacrtala – VATERPOLO CJELOGODIŠNJI SPORT, uz postupni prelazak u zatvorene bazene.

U okviru starog hotela „Fjord“, krajem šezdesetih godina prošlog vijeka, sagrađen je i zimski bazen, za hotelske potrebe. U njemu se nisu mogle igrati vaterpolo utakmice, ali je dobro poslužio za bazične i fizičke pripreme PVK „Primorac“, a kasnije VK „Kotor“. Taj neuslovni bazen bio je preteča pravom bazenu.

Tako su se stvorili uslovi da počne **priča o zatvorenom bazenu u Kotoru.**

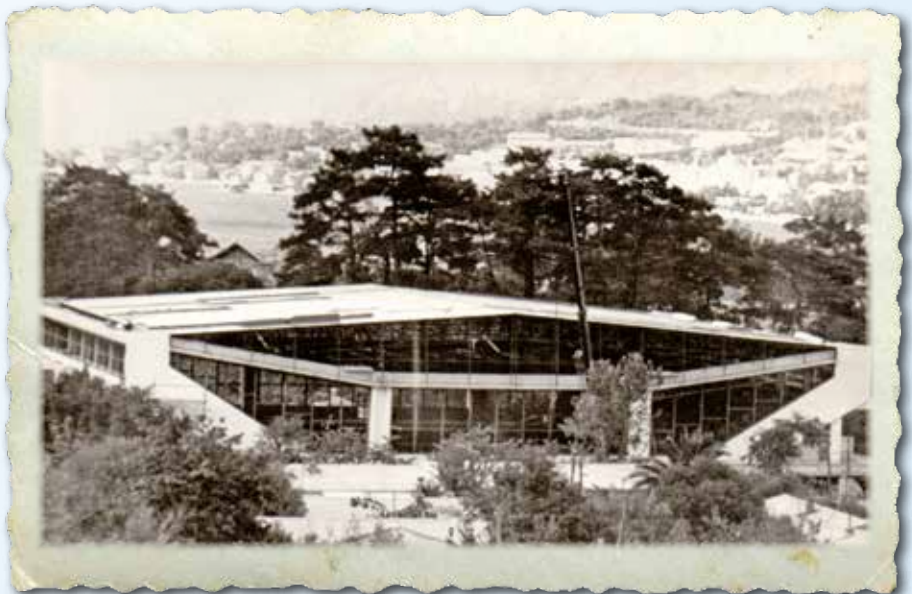
Sedamdesete godine prošlog vijeka protekle su u prikupljanju informacija o mogućnostima gradnje sportskog zatvorenog bazena u Kotoru – na kojoj lokaciji, koliko će da košta, kako stvoriti sredstva za izradu projekta, kako zatvoriti finansijsku konstrukciju, ko će biti investitor...!? Mnogim mlađim ljudima, naročito „guglovcima“, sigurno će biti nevjerovatan i smiješan podatak da tada u čitavoj Jugoslaviji od 23 miliona stanovnika nije postojala firma za izradu projekta bazena, a kamo li firma za izvođenje radova na takvoj investiciji! Ni od koga nisi mogao saznati ni približnu vrijednost koštanja takvog objekta. Nakon obilaska mnogih projektantskih i građevinskih firmi, igrom slučaja, došao sam do podatka od strane našeg inženjera, gastarbajtera u Njemačkoj, da zatvoreni 33-metarski bazen košta 3 miliona, a 50-metarski 5 miliona USA \$, plus/minus 10%, zavisno od šminkeraja! Kada sam taj podatak saopštio kotorskim vaterpolo zanesenjacima, proglasili su me za luđaka i bom-

bižona. Znam li ja kolika je to cifra milion dolara? Moj jedini i vjerovatno neubjedljivi odgovor bio je: a znate li vi koliko je to veliki i komplikovani objekat!?

VK „Kotor“, u funkciji izgradnje takvog objekta, prodao je „Brodoimpeksu“ iz Beograda svoje prostorije na otvorenom bazenu (sada su tamo „Atlas banka“ i kafana „Akustik“).

SIZ za fizičku kulturu Kotor izdvojio je sredstva za izradu projekta, uz uslov da ta sredstva ostanu u Kotoru. Ako me sjećanje još dobro služi, projektni zadatak potpisao je dipl.ing. Pavle Vičević, pa je posao izrade projekta povjeren Projektantskom birou u Kotoru. Odgovorni projektant bio je dipl.ing. Đorđe-Đokan Biskupović, arhitekturu je projektovala dipl.ing. Vahida Miloše-

Današnji izgled bazena

vić, krovnu konstrukciju prof. dr Gojko Nenadić, mašinska postrojenja i električna postrojenja povjereni su „Jugoturbini“ iz Karlovca. Revidovao ga je Republički zavod za građevinarstvo iz Titograda. U to doba, prije četiri decenije, ovo je bio jedini projekat zatvorenog bazena u Crnoj Gori i njegove kopije odlično su poslužile mnogim crnogorskim opštinama pri aplikacijama kod Republičkog fonda za obnovu.

Opština Kotor odredila je lokaciju – u Škaljarima, preko puta stadiona „Bokelja“, na imanju Đoka Nikolića, na mjestu rasadnika Gradskog zelenila.

Svi preduslovi su postojali da se otpočne sa izgradnjom bazena, osim onog najvažnijeg – pare!

Predmjer i predračun radova iz projekta rehabilituju mene i Jugo-švabu – 3 miliona USA \$!

Novo zaprepašćenje u Kotoru. To je nemoguće! Godine proći u ubjeđivanju, moljenju, kukanju, prijetnjama ostavkom – što li sve Miro tada nije bio spreman da uradi za to „svoje čedo“, ali je istina neumitna – razumijevanje potreba i moralna podrška su tu, ali para nema, pa nema! Ne pomaže ni državna statistika – Kotor i Kopar su dvije opštine sa najvećim društvenim standardom u Jugoslaviji! Uložiti tolike pare da bi se brčkao Miro Ćirković i tamo neki njegovi, kako da ne! Naprosto, tada nije bilo razumijevanja za ovako nešto u Kotoru.

Ništa bez Božije pomoći! A ta pomoć, gle apsurdna, stigla je 15. aprila 1979. godine! Možda će mnogi ovaj moj stav primiti kao jeretički, neprimjeren i ciničan, a ja ću se vaditi na narodnu mudrost. Gospo-

do draga, prisjetite se, čim su se zacijelile osnovne rane od zemljotresa, kada se počelo razmišljati o obnovi i razvoju Kotora, kada su počele da pristižu pare od jugoslovenske solidarnosti, zar se iz usta mnogih građana nije čula konstatacija „nekom zemljotres, a nekom dobrotres!“ Uz sav pijetet i saučešće za svakom ljudskom žrtvom i svakom suzom izazvanom tom kataklizmom, ne mogu se oteti utisku: **za Grad Kotor i zatvoreni bazen 15. aprila 1979. godine bio je dobrotres!**

Već smo pisali o postpotrebnim lutanjima vaterpolista, nakon urušavanja zatvorenog bazenčića u okviru Hotela „Fjord“ i otvorenog bazena „Primorca“. Muke vaterpolista i vaterpolo funkcionera su se nagomilavale, ali je zato rasla svijest o nužnosti izgradnje zimskog bazena. Ako tome do-

damo, za mnoge tada samou-
bilački potez – na predlog Mira
Ćirkovića, saveznog kapitena,
Udruženje ligaša i Skupština
VSJ 1980. godine su donijeli
odluku da se od sezone 1982/83.
godine I liga igra tokom jeseni,
zime i proljeća, odnosno u zatvo-
renim bazenima! Vizionarstvo Mira
Ćirkovića nije naišlo na razumi-
jevanje i bilo je napadnuto i u
Kotoru, uz najburniju reakciju
najbližih komšija. Odluka je
ostala, pa je jedino normalno
bilo aktivirati sve snage da se
puno ne zaostane u stvaranju
uslova za njenu primjenu, čitaj:
izgradnju zatvorenog bazena u
Kotoru. Projekat i lokacija su
postojali, samo je trebalo
zatvoriti konstrukciju finansira-
nja i pronaći investitora.

Klima u Gradu, po pitanju
izgradnje bazena, zaista je
bila pozitivna. Nažalost, ostali
smo bez najvećeg propagatora,
pogibijom Trifuna-Mira Ćirkovića
1. avgusta 1981. godine. Taj
tragični događaj po kotorski i
jugoslovenski vaterpolo,

povećao je obavezu svih nas
da u javu pretvorimo njegov
veliki san o zatvorenom bazenu
i prosperitetu vaterpola u
Kotoru. Građanima vezanim
za vaterpolo pridružili se se u
ovoj akciji, ili bolje rečeno stali
na čelo kolone, listom svi od-
govorni političari koji su činili
DPZ (društveno politička za-
jednica) – asocijacija najodgo-
vornijih funkcionera u opštini,
kojom je formalno rukovodio
predsjednik opštinskog SSRN,
a politički opštinski komitet
SKJ, uz podršku sindikata,
boraca, omladine, AFŽ... U
naredne dvije godine donese-
ne su kapitalne odluke i spro-
vedene u djelo:

**Investicija izgradnje zatvo-
renog bazena, u iznosu od 12
milijardi dinara (3 miliona
USA \$) pokrće se iz:** opredi-
jeljenih sredstava od štete na
sportskim objektima u Opštini
Kotor; sredstava od prodatih
prostorija VK „Kotor“ nami-
jenjenih za bazen; sredstava
SIZ za fizičku kulturu Kotor;
te najveći dio iz povratnih

sredstava Zajma za izgradnju
elektroenergetskih objekata
u Crnoj Gori (obveznice); Nije
bilo problema oko sredstava
od štete, VK „Kotor“ i SIZ-a,
ali to je bilo samo 1/6, dok su
5/6 činila sredstva od obve-
znica Zajma. Kako doći do njih
– političko opredjeljenje postoi,
ali formalno treba sprovesti
izjašnjavanje radnih ljudi i
građana da se odreknu prava
na ta sredstva i da ih usmje-
re u funkciju izgradnje baze-
na. To je bila zaista opsežna i
plodonosna akcija održavanja
zborova u svim radnim organi-
zacijama i mjesnim zajednica-
ma i ubjeđivanja radnika/gra-
đana da je prihvate. Rijetko je
ko bio protiv, ili se nije tako
javno izjašnjavao, pa su ovako
opredijeljena sredstva bila po-
kriće za podizanje zajma kod
Bokeljske banke Kotor (10 mi-
lijardi dinara). Posljedica ovog
uspješno sprovedenog „refe-
renduma“ je:

**Građani Opštine Kotor su
glavni finansijeri izgradnje
zatvorenog bazena u Kotoru**

Ljetnji bazen

i imaju pravo i obavezu da i nadalje odlučuju o sudbini ovog objekta!

Zatvoreni bazen u Kotoru gradiće se kao dopuna turističke ponude HTP „Fjord“. Ovo opredjeljenje je bilo nužno premošćavanje zakonske zabrane vanprivrednih investicija. Pored političke saglasnosti DPZ, za sprovođenje ove odluke leđa su morali podmetnuti g. Miloš Vuković, direktor HTP „Fjord“ g. Zvonimir Milošević, direktor SDK.

Poslovi inženjeringa povjeravaju se RO „Obnova“ Kotor, uz pomoć SIZ za fizičku kulturu Kotor.

Koordinaciono tijelo za praćenje realizacije izgradnje zatvorenog bazena u Kotoru, na čelu sa Vukom Radulovićem, predsjednikom SSRN, intervenisaće u ime DPZ Kotor u svim spornim okolnostima.

Neću pogriješiti ako konstatujem da je tada Grad živio sa i za vaterpolo, a samim tim i za bazen!

Već smo pisali o izboru izvođača (GRO „Neimar“ iz Beograda), naknadnim i nepredviđenim radovima, kao posljedica propusta u projektu, intervencijama Koordinacionog tijela, nadmudrivanjima i pritiscima na izvođača radova... Umjesto ugovorenih 11 mjeseci, izgradnja je trajala dvije i po godine! Naravno, pohvalili smo se: **šestog novembra hiljadu devetsto osamdeset četvrte godine u 19 sati svečano je otvoren zatvoreni bazen u Kotoru!** Otvorio ga je Zoran Gopčević, najzapaženiji i najveći vaterpolista u historiji Kotor, koji je predložio, u ime Kluba, da se bazen nazove imenom najvećeg zanesenjaka i oca kotorskog kvalitetnog vaterpola, Trifuna-Mira Ćirkovića! Nažalost, tada se nije pitao glas naroda. Istina, novinari su pisali „...na bazenu Nikša Bućin...“, no ja ne mogu

potvrditi da sam ikada vidio papir sa takvom odlukom! U Kotoru se puno pričalo o nesrećnoj pogibiji divnog mladića Nikše Bućina, SKOJ-evca i fudbalera, ali ne i o njegovim zaslugama za plivački i vaterpolo sport.

Bazen je dat na upravljanje Sportskom centru „Kotor“, kao i svi ostali sportski objekti u vlasništvu Opštine Kotor, na osnovu Elaborata o društveno-ekonomskoj opravdanosti formiranja SRC „Kotor“. Prihodi su bili planirani od rekreacije građana i radnih ljudi. Uz lobiranje DPZ, neke organizacije potpisale su samoupravne sporazume o korišćenju usluga bazena za potrebe njihovih radnika. Međutim, kako je vrijeme odmicalo, potreba za korišćenjem bazena, osim sportista, rapidno je opadala. Posebno su omanule škole. Niko od direktora škola nije prihvatio mogućnost izvođenja dijela nastave fizičke kulture na bazenu. To su pravdali udaljenošću bazena od škola i problemima zgusnutog rasporeda časova. SRC „Kotor“ je nabavio i mali autobus za te svrhe, ali konzervativni i prepisivani rasporedi iz prethodnih decenija bili su nedodirljivi!

Prilikom projektovanja bazena nije se vodilo računa o komercijali, kao izvoru sredstava za samoodrživo finansiranje. Uopšte nisu bili projektovani prostori za iznajmljivanje ili neku drugu, osim sportske, djelatnost koja bi donosila neka sredstva. Samo jedan mali barić u okviru garderobe na istočnoj strani bazena.

Svi problemi koji su doticali društvo i Državu u narednom periodu odražavali su se i na bazenu.

Gašenjem SIZ-ova fizičke kulture izgubili su se izvori finansiranja zakupa termina na bazenu za potrebe sportista,

odnosno generisali su krizu u rukovođenju SRC „Kotor“.

Nastala je borba za osnovnu egzistenciju objekta, a održavanje objekta, umjesto redovnog, stavljeno je na marginu. Ignorirana je činjenica da je tehnologija mašinskog pogona na bazenu vrlo slična brodskoj, odnosno da svako malo mora ići „u klasu“, pa se reagovalo samo onda kada je bilo nužno.

U traženju modaliteta opstanka, na kakve je sve improvizacije bilo osuđeno rukovodstvo bazena i čega li se sve nismo nagledali u posljednjoj deceniji prošlog vijeka:

od sanitarnog prostora na jugoistočnoj strani I sprata napravljena je kuhinja, a od garderobnog prostora restoran, pa se od roštiljskog dima i ape jedva moglo izdržati na plivalištu;

od garderobnog prostora za građanstvo u prizemlju napravljena je samoposluga od komestibile, što je uzrokovalo ukidanje kružnih stepenica između prizemlja i I sprata;

od kancelarijskog prostora za SRC i VK „Kotor“ napravljena je agencija za pružanje usluga „a la studentski servis“;

u vrijeme sankcija, mijenjala se nafta za mlijeko, što je stvorilo krizu u grijanju objekta – umjesto propisanih 25-27°C za vodu i 24°C za zrak, temperature su uglavnom bile 23-24°C vode i 18°C zraka; ukinut je sistem odvlaživanja objekta;

u sezoni 1994/95, angažovanjem VK „Primorac-Pima“, prešlo se sa nafte na sojino ulje, što je zahtijevalo i promjenu gorionika; kršenje dogovora ovog kluba sa VK „Budvanska rivijera“ o nabavci goriva, te na Sudu osporen dogovor tog kluba sa direktorom SRC „Kotor“;

iznevjerene nade da će za vrijeme upravljanja bazenom

od strane VK „Primorac-Jugopetrol“ (1998-2003) doći do sanacije objekta;

vraćanje bazena 2003. godine Opštini, koja ga daje na upravljanje Direkciji za uređenje i izgradnju Kotora; spašavanje i stavljanje u funkciju osnovnog tehnološkog procesa, uz poštovanje sanitarnih i temperaturnih standarda; tekuće održavanje objekta u funkciji, bez većih investicionih zahvata; mišljenje prof. dr Gojka Nenadića, konstruktora nosača krova, da krovna konstrukcija nije u opasnosti; - od većih zahvata urađena je izolacija, ali nije otklonjen glavni uzročnik rapidne devastacije objekta – enormna vlaga, koja, u periodu kada je temperatura zraka u bazenskoj hali veća od spoljašnje, „proizvede“ nekoliko kubika vode, koje nesrećne čistačice jedva izbace iz objekta, a armatura razbija beton!;

na Apelacionom sudu odbacena (srećom-primjedba autora) odluka SO Kotor da se bazen da na upravljanje VK „Primorac“ i vraćanje objekta Direkciji;

Direkcija za javne radove (Podgorica) stavlja od 2014. godine sanaciju kotorskog bazena u prioritete; urađen je projekat od strane Projektantskog biroa iz Danilovgrada; planirani troškovi da te glava zaboli; najava te Direkcije, kao investitora je: radovi na potpunijoj sanaciji bazena odrađiće se od 15.03-30.09.2017. godine!?

Sam sebi kažem: dosta više sa nabranjima problema i kukanjima. Treba unijeti što više pozitivne energije i vjerovati investitoru! Valjda je nekom u Državi postalo jasno da Kotor više ne živi sa i za vaterpolo i bazen, te da mora da reaguje.

Mojim prijateljima iz vaterpola nije milo čuti da sam rezervisan oko termina završetka radova, a ja im odgovaram da ću biti najsrećniji čovjek kada oni djelom rasprše moje rezerve i obećavam da ću se tada, po drugi put (prvi put 27.04.1986., nakon osvajanja šampionske titule) **okupati u kotorskom bazenu 1. oktobra**

2017. godine, javno priznati moje zablude i tražiti oproštaj! Neka tako bude!

Na kraju pisanja da se podsjetimo – prilikom proslavljanja 20-godišnjice otvaranja bazena, 6. novembra 2006. godine, uručena su priznanja svim zaslužnim, živim i upokojenim osobama, za izgradnju ovog objekta (navešću ih po ABCD-i) Milanu Begoviću, Slobodanu Berberoviću, Trifunu Ćirkoviću, Srđanu Gopčeviću, Slobodanu Kaleziću, Vladimiru Lipovcu, Mirku Maslovaru, Zvonimiru Miloševiću, Milenku Pasinoviću, Iliji Stanovčiću, Petru Radnjiću, Vuku Raduloviću, Krstu Sevaljeviću, Pavlu Vičeviću, Ivanu Županoviću..., kao i direktorima za održavanje objekta: Draganu Bačanoviću, Antunu Miloševiću, Željku Avramoviću, Zoranu Kovačeviću, Tripu Schubertu, Andriji Popoviću.

Sa moje strane, **hvala svima koji su bazen gradili i održavali i koji će ga sanirati!**

(Po želji autora, tekst nije lektoriran.)

Ljetnji bazen

Prvi fotografi u Kotoru¹ Stara i nova istraživanja i saznanja (I DIO)

Kada se govori o počecima ove nove vještine u Kotoru i Boki kotorskoj, treba uzeti u obzir da je u vrijeme ovog epohalnog pronalaska šire područje Boke bilo pod Drugom austrijskom upravom, pa je realno za očekivati da se ovaj zanat istovremeno razvijao ovdje kao i u svim ostalim krajevima Austrijske carevine

Niepce Joseph Nicephore

Snežana PEJOVIĆ, arhivist
Državni arhiv - Istorijski arhiv Kotor
E-mail: pejsib@t-com.me

Kako je poznato, prva fotografija na svijetu napravljena je 1826. godine kada su Žozef Nisefor (*Joseph Nictéphore*) i Klod Nijeps (*Cla-*

¹ Rad je izložen na naučnom skupu o zanatima u Kotoru u organizaciji Bodeljske mornarice Kotor. Objavljen je 1997. godine. U ovoj verziji su unesene određene izmjene i dopune u skladu sa novim saznanjima o ovoj temi. Vidi: Snežana Pejović, Prvi fotografi u Kotoru, "Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru", XLI-XLII, Kotor (Crna Gora), 1993-1994, 219-233.

ude Niepce) poslije osam sati eksponiranja uspjeli verificirati svoj eksperiment dobivanjem slike na ploči. Bio je to snimak dvorišta, prva prava fotografija. Tako su se početkom 19. stoljeća ostvarili više vijekova stari pokušaji raznih umjetnika, optičara, astronoma, farmaceuta, i drugih, da crtež zamjene fotografijom. Postupak fotografiranja se potom vrlo brzo usavršava od strane Dagera (*Daguerre*) preko dagerotipija, kada se proces fiksiranja smanjuje sa desetak sati na nekih 30-45 min. Godine 1839. svoja istraživanja je objelodanio Vilijam Henri Foks Talbot (*William Henry Fox Talbot*), koji primjenjuje metodu sa papirnim negativom i pozitivom i tako omogućava izradu većeg broja originalnih fotografija, tzv. talbotipija ili kalotipija. Premda je ovo bio znatno jeftiniji postupak, dugo je još ostala u upotrebi dagerotipija, jer je pružala daleko veću preciznost. Nakon Talbotovog izuma uslijedio je Arčero izum sa staklenim pločama (pozitiva-negativa), potom pronalazak Pecvalovog sočiva 1840. godine i 1854. god. otkriće poznatog francuskog fo-

Daguerre

tografa Dizderija (*Disdéri*) i pojeftinjenog načina snimanja sa istovremenom izradom osam različitih negativa na jednoj staklenoj ploči. Tako je za nepuna tri desetljeća ovaj novi tehnološki izum u potpunosti osvojio cijeli svijet.

Gledajući na izum fotografije u širem društvenom, privrednom, uopće povijesnom kontekstu, njen nastanak možemo povezati sa ubrzanim razvojem gradova i građanskog društvenog sloja, koji je u novom industrijskom, tehnološkom i uopće razvijenijem ekonomskom miljeu, tražio i drukčije oblike umjetničkog izraza, što je više moguće materijaliziranog. Fotografija je, u suštini, početkom 19. stoljeća premostila jaz između plastičnosti baroka, koji je težio podražavati objektivni svijet, i realizma koji je odražavao stvarnost i kao takav bio rezultat tadašnjih ekonomskih okolnosti. Zaostajući za slikarstvom i minijaturistima u mogućnosti reproduciranja boje, fotografija, prvobitno isključivo tretirana kao zanatska vještina, prerasta kod nadrealista u umjetnost i sredstvo umjet-

ničkog stvaranja. Tako, razmatrajući početke razvoja ove nove tehnologije, o fotografiji se može prvenstveno govoriti kao o zanatu, a o prvim fotografima kao zanatlijama, što se najbolje može vidjeti kroz arhivsku građu stvaranu u radu tadašnjih administracija. Tako, u prilog ovome govori i jedan podatak iz arhivske građe Istorijskog arhiva Kotor, iz statističkog pregleda *Opšte obrtne škole usavršavanja za šegrte u Kotoru* iz 1911. god. gdje se u pobrojanim „obrnim skupinama“ fotografi svrstavaju u tzv. **umjetni obrt**.²

Kada se govori o počecima ove nove vještine u Kotoru i Boki kotorskoj, treba uzeti u obzir da je u vrijeme ovog epohalnog pronalaska šire područje Boke bilo pod Drugom austrijskom upravom, pa je realno za očekivati da se ovaj zanat istovremeno razvijao ovdje kao i u svim ostalim krajevima Austrijske carevine. Iako je fotografija pronađena u Francuskoj, a usavršavala se u Engleskoj, Beč je odmah 1839. godine dobio dvije izrađene dagerotipije, poklon caru Ferdinandu i knezu Meternihu (*Metternich*). Kako su obje dagerotipije bile izložene u Akademiji likovnih umjetnosti sv. Ane u Beču, one su bile dostupne široj javnosti i to je svakako uticalo da upravo Beč postane europski centar razvitka fotografije. Godine 1841. u Beču je otvoren prvi profesionalni foto-atelje, na što je nesporno utjecala pojava Pevčulovog portretnog objektiva koji je fotografiranje na otvorenom pod jakim dnevnim svjetlom izmjestio u zatvoren prostor, studio. Tako su se u drugoj polovici 19. stoljeća počeli su

se masovno u svim većim mjestima otvarati fotografski ateljei i fotografiranje postaje tijekom godina dostupno širem sloju građanstva. Uz to, već spomenuti Dizderijev pronalazak iz 1854. godine dobivanja 8 fotografija na jednom negativu znatno je pojeftinio postupak. On prvi uspijeva raditi portrete u formatu tzv. „vizit karte“ ili cijelu figuru. Tako i počinju da se izrađuju fotografije malog formata (8,5 x 5,5 cm), portreti poprsja ili cijele figure, tzv. suvenir-fotografije ili „visit-portrait“. U posjedu Istorijskog arhiva Kotor postoji znatan broj takvih fotografija, uglavnom u Arhivskoj zbirci *Fiorelli* (FIOR) i *Zbirci fotografija* (FOT). Kasnije, nakon 1866. godine, izrađuju se fotografije, u tzv. kabinet formatu (15 x 10 cm), koje su u upotrebi sve do Prvog svjetskog rata.

Da bi se proučio razvoj ovog zanata u Kotoru kroz arhivsku građu neophodno je bilo da se pored dokumenata arhivskog fonda Opštine Kotor i nekih drugih fondova istraži po prvi put detaljnije i foto-dokumentacija kako ona u Arhivu, tako i u Pomorskom muzeju u Kotoru. Na žalost, kada smo krenuli u ovo istraživanje zapazili smo da je u odnosu na drugi arhivski i muzejski materijal foto-dokumentacija prilično

Talbot William Henry Fox

² Državni arhiv Crne Gore Istorijski arhiv Kotor, Škola učenika u zanatstvu – produžnica Kotor, signatura DACG IAK ŠUZ I, 10. oktobra 1912. god.

Djedovic Nikoleta FIOR III, 48

zapostavljena, kako u postupku oko prikupljanja, valorizacije, čuvanja i zaštite, tako i u samoj njenoj stručnoj obradi. Možemo kazati da je u Kotorском arhivu foto-dokumentacija uglavnom obuhvaćena arhivskom zbirkom fotografija (FOT), premda se znatna količina ovog materijala nalazi pohranjena u obiteljskim i ličnim arhivskim fondovima i zbirkama. Na žalost, ova vrsta dokumenta je slabo zaštićena, neadekvatno pohranjena (obično u plastičnim i/ili papirnim omotima nepropisne kiselosti), većinom je nestručno obrađivana i u svakom slučaju je nedovoljno znanstveno istražena.

Istraživanjem izvora u Arhivu i dijelom u Pomorskom muzeju Kotor, ustanovljeno je da ovaj zanat svoje početke bilježi šezdesetih godina prošlog stoljeća u foto-ateljeu prvog kotorskog fotografa, **Antona**

Jelaske,³ a potom slijede fotografiji: Karlo Veber, stariji i mlađi, Franc Laforest i njegovi nasljednici, Rudolf Smodlaka, Eleonora Prelesnik, i dr.

O prvom kotorskom fotografu saznajemo iz dokumenta arhivskog fonda Opština Kotor kada Jelaska 1866. godine tuži grupu mladića koji su vrijeđali njega i njegovu obitelj, pa su čak razbili prozor njegovog fotografskog ateljea smještenog na Pjaci sv. Tripuna, dok su se fotografije rasule po zemlji. (slike 03 i 04) Kao svjedok nemilog događaja pojavljuje se i učenik fotografskog zanata, Arnaldo Paolov Konfalonieri, star 16 godina.⁴ Istražujući unazad dokumentaciju koja bi pružila iscrpnije podatke o ovom, kako nam se čini prvom fotografu u Kotoru sa vlastitim ateljeom u ovom gradu, na žalost pronađen je još samo jedan raniji spomen Antona Jelaske, također u dokumentu Opštine Kotor od 26. juna 1854. godine, kada traži da mu se odobri da prodaje „putem javne prodaje drangulije“⁵, dakle otvaranje trgovine sitnom robom.⁶ Tako, u dosadašnjem istraživanju arhivske

³ Pod odrednicom "fotografija" u Enciklopediji Jugoslavije, sv. 4 (E-Hrv), Zagreb 1986., str. 212, 213, u dva navrata spominje se Anton Jelaska. Prvo je spomenut u prikazu razvoja fotografije Crnoj Gori, gdje se kaže da su u Kotoru sedamdesetih godina djelovali fotografi Anton Jelaska i Karlo Veber, a krajem vijeka Franc Laforest. U prikazu razvoja fotografije u Hrvatskoj, također se spominje Anton Jelaska, koji je radio u Dubrovniku u drugoj polovini XIX vijeka. Autor priloga za Crnu Goru je Dušan Bogdanović.

⁴ DACG IAK Opština Kotor (OK) XXX - 147 (br. u Djelovodnom protokolu: 236, 249), 1866. god.

⁵ Chincaglierie, ital. sitnice, drangulije.

⁶ o., c. OK, Pomoćne knjige – Djelovodni protokol za 1854. godinu, br.

Djedovic Nikoleta FIOR III, 48 poledjina

građe Kotorskog arhiva nije pronađen dokument u kojemu bi fotograf Jelaska tražio odobrenje za otvaranje ateljea ili obavljanje obrta fotografa. Pretpostavka je da prihod od fotografije u ranim godinama razvoja ovog novog zanata nije bio dovoljan za izdržavanje, pa je moguće da je radnja za prodaju razne sitne robe ujedno bila i atelje, odnosno u slučaju Antona Jelaske vjerojatno je takva radnja vremenom prerasla u fotografski atelje.

Važno je možda napomenuti da u ovom periodu više ne postoje bratovštine kao specifičan vid staleške organizacije zanatlija koje su u Kotoru postojale još u srednjem vijeku, a drugi oblik udruživanja zanatlija, tzv. zanatske zadruge, počinju se osnivati tek početkom 20. stoljeća. Zato u pogledu preciznih podataka o zana-

dokumenta je 1081. Dokument nije sačuvan.

tima i zanatlijama u arhivskim izvorima u Kotoru postoji određeni vakuum. Nedostatak takvih udruga se odrazio i na točnost evidencija zvaničnih vlasti o registraciji novootvorenih obrta. Osim toga, Kotor je nakon Drugog svjetskog rata nemarom vlasti ostao bez važnog arhivskog fonda, Kotarskog poglavarstva, odnosno kasnije Šreskog načelstva, koji su po prirodi svog posla brinuli i o registracijama zanatlija i dodjeli dozvola za njihove lokale u gradu. Rad zanatlija u gore spomenutom periodu koordinira *Trgovačko-zanatska komora u Dubrovniku i Kotoru*.

U Arhivskoj zbirci Fiorelli (FIOR) i Zbirci fotografija (FOT), zatim u Obiteljskom arhivskom fondu Vujović (VUJ), sačuvan je izvjestan broj fotografija koje je izradio Anton Jelaska. Radi se o portretima ličnosti iz Kotora, uglavnom onih javnih ličnosti koje su zauzimale neko značajno mjesto u općinskoj vlasti (npr. portreti predsjednika općine, načelnika, i sl.). Fotografije su izra-

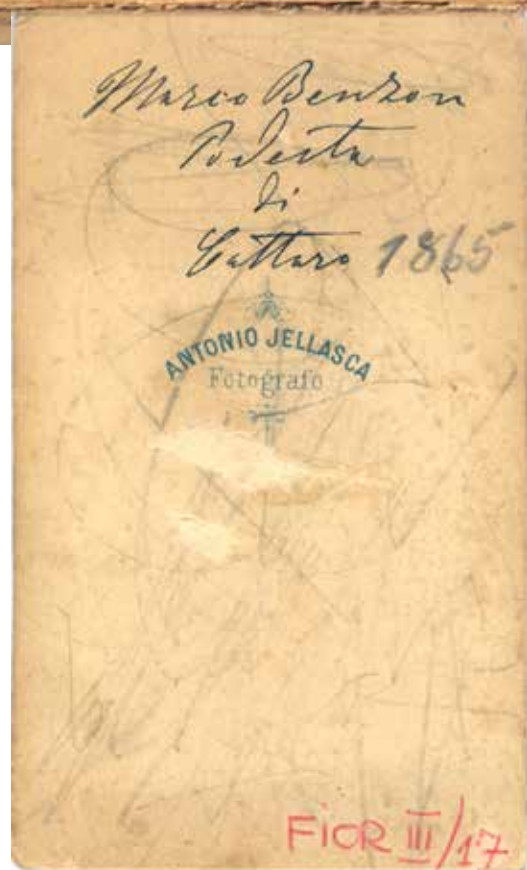

Marko Benzon,
predsjednik Općine 1965

đene na vrlo tankom papiru slabog kvaliteta, koji je možda i sam Jelaska pripremao za obradu. One su izrađene u crno-bijeloj tehnici koja sada ima oker-braon ton. Pretpostavljamo da se radi o tzv. albuminskom papiru koji se koristio za pozitiv. Format je vizit-portret, a svaka fotografija zalijepljena je na kartonsku podlogu na čijoj poledini je na različite načine utisnut znak i ime fotografa. Na osnovu portretiranih ličnosti može se pretpostaviti da su ove fotografije nastale šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Pretpostavka je da je Jelaska imao na raspolaganju kameru relativno većeg formata (možda i do 18x24 cm) i odgovarajući adapter. Na taj način Jelaska je mogao u slučajevima kada je želio negativ malih dimenzija, postaviti ga u kameru pomoću adaptera koji bi mu zaklonio sav ostali prostor i koristio je samo sredinu slike koju projektira. Na sačuvanim Jelaskinim fotografijama su uglavnom portreti ličnosti u stojećem ili sjedećem stavu, ili poprsja ličnosti sa kružnim oreolom po ivici slike, koje je naknadno dodavao tokom kopiranja pozitiva (pomoću uređaja, tzv. kopirkom).⁷

Analizom pozadine, odnosno ateljeskog dekora moglo bi se zaključiti da svi portreti nisu rađeni u istom prostoru. Poledine kartonske podloge za fotografije u izrađenom litografskom znaku i natpisu uglavnom imaju oznaku Jelaskinog fotografskog ateljea

⁷ Za ispravku nekih dijelova objavljenog teksta u *Godišnjaku Pomorskog muzeja*, koji se tiču tehnike izrade ranih fotografija dugujem stručnjaku Goranu Maliću, (likovni umjetnik-fotograf; povjesničar fotografije; publicist, prozni pisac, *vidi*: http://www.fotogram.in.rs/gm/goran_malic.htm). Ispravke su ovom prilikom unesene shodno njegovim uputama.

Marko Benzon,
predsjednik Općine 1965 poledina

u Dubrovniku. Ipak, u zbirci fotografija Pomorskog muzeja na poledini jedne od fotografija utisnuto je da postoji atelje i u Dubrovniku i u Kotoru.⁸ Na drugoj je utisnuto slijedeće: „A. Jelaska, fotograf presvijetlog knjaza Crne Gore. Fotografski atelje Dubrovnik i Kotor. Pravo umnožavanja rezervisano.“⁹ Na osnovu analize više detalja na pregledanim Jelaskinim fotografijama, moglo bi se pretpostaviti da je najstarija ona sa utisnutim tekstom na poledini: „Fotografski atelje A. Jelaska i F. Deng u Dubrovniku“, na njemačkom jeziku, a na kojoj je fotografiran predsjednik Opštine Kotor M. Paskvali (bio je predsjednik 1841-1842.)¹⁰

Nakon 1878. godine saznajemo da je Anton Jelaska zvanič-

⁸ Pomorski muzej Kotor, V/B, (na slici je kapetan Vido Radoničić).

⁹ DACG IAK Arhivska zbirka Fiorelli, FIOR III – 21, (Urbano Vida).

¹⁰ o., c. FIOR III – 34.

Crnogorski oficir VUJ IV - 7

ni fotograf Crnogorskog dvora i crnogorskog knjaza Nikole I i ima na poleđini upisan nagrađeni studio u Dubrovniku.¹¹ Učestvujući na raznim europskim izložbama obrtnika, Jelaska u periodu od 1867. do 1878. godine osvaja 10 raznih medalja. Sve to je utisnuto na poleđini njegovih kasnijih fotografija i to litografijom Karla Krzivaneka iz Beča¹². U zaglavlju je utisnut zaštitni znak za nagrađeni proizvod na izložbama u više gradova. Bile su to izložbe u Beču, Napulju, Lincu, Larinu, Parizu.¹³

Nedostatak arhivskog materijala na osnovu kojeg bi se mogao kontinuirano i faktografski točno pratiti život i rad ovog fotografa tokom druge polovine prošlog vijeka, ostav-

¹¹ o., c. FIOR, fascikla sa nesređenom i neobrađenom arhivskom građom.

¹² Karl Krziwanek (prije 1870 - poslije 1890.) Beč. U 19. vijeku vodeći austrijski dobavljač za litografsku štampu za kartone koji su služile fotografima kao noseći materijal za fotografije.

¹³ DACG IAK *Porodični arhivski fond Vujović, VUJ IV - 7.*

Crnogorski oficir VUJ IV - 7 poleđina

lja jedino mogućnost da se barata pretpostavkama. Jedna od njih je da je vjerojatno Jelaska imao svoj glavni atelje u Dubrovniku,¹⁴ a pomoćni

¹⁴ Na jednoj od vjerojatno ranije snimljenih fotografija ovog autora iz zbirke FIOR stoji: A. Jellaska, Stabili-

Ministerium atelje Ragusa

u Kotoru, s obzirom da je bio zvanični fotograf crnogorskog dvora. Dodatno, kako Kotor ni Boka kotorska nisu imale u ovom periodu svoj dnevni list, a dnevni tisak nekih drugih dalmatinskih gradova koji imamo u Istorijskom arhivu Kotor datira iz kasnijeg perioda, otpala je i ta mogućnost da se detaljniji podaci o Jelaski dobiju eventualno iz reklama ili drugih natpisa u štampi. Mogućnosti za dopunska istraživanja o ovom fotografu postoje u dokumentaciji Muzeja Cetinje, posebno Dvorcu kralja Nikole i Arhivskom odjeljenju Muzeja Cetinje, potom u drugim kolekcijama fotografija, bilo onim u vlasništvu institucija, ili onim u privatnom vlasništvu.

Pomanjkanje podataka u arhivskoj građi kako o Jelaski, tako i o fotografskom zanatu uopće u ovim početnim godinama njegovog razvoja, gotovo

mento fotografico borgo Bilde a Ragusa. Slika prikazuje ministre Ugarskog ministarstva, ukupno osam ličnosti u kružnim oreolima, 1867. godina.

Ministerium atelje Ragusa poleđina

je obeshrabrujuće za istraživača. Veoma precizno vođene evidencije o svim dokumentima Opštine Kotor, indeksi ili registri, ne bilježe uopće pojam „fotograf“, „fotografska radnja“ ili nešto slično, sve do 20. stoljeća. Očito je da su „svjetlo-pisci“ ili „zrakopisci“, kako se još nazivaju fotografi u nekim od dokumenata Kotorskog arhiva, u početku predstavljali zaista veliki i nedovoljno jasan tehnološki fenomen. Istovremeno zapanjujuće i previše skupo za široki sloj građanstva, fotografiranje je u početku dostupno samo odabranim pojedincima, obično ličnostima sa važnim javnim funkcijama. Očigledno je da ono ne predstavlja društveno koristan obrt, što se može vidjeti i u jednom dopisu Trgovačko-obrtne komore u Dubrovniku i Kotoru, koji sadrži ponudu za stipendije za školovanje mladih zanatlija iz Kotora.¹⁵ Uz nabrojane zanate i zanatlije (zlatar, urar, svjećar, zidar, krojač, stolar, itd.), te 1865.

¹⁵ o., c. OK XXVIII – 331, 1865. god.

Josip Peci predsjednik
Opštine 1892-96

godine nema nikakvog spomena fotografskog zanata. Svojevrsan spoj zanatske vještine i umjetnosti, ova djelatnost je vjerojatno opstojala van stroge kontrole lokalne vlasti i njihovih registara, čak i kada su u pitanju bile redovne prijave za obavljanje svakog obrta.

Tek znatno kasnije, 12. kolovoza 1892. godine na traženje

Josip Peci predsjednik
Opštine 1892-96 poledina

Kotarskog poglavarstva, načelnik Opštine Kotor, Jovović obavještava o obrtu Antona Jelaske:

„1) I drugi slični obrti postoje u ovom gradu, a uopšte spala je ovdje trgovina.

2) Ovaj je obrt ograničen na prodaju ovom građanstvu i slučajno rijedkim dolazkom stranaca, te poduzetnik mnogo umjerene koristi može pobrati.“¹⁶

Već u drugom dokumentu Kotarskog poglavarstva upućenog Opštini Kotor 23. decembra 1892. godine, traži se odgovor da li je radnja Antona Jelaske zatvorena, jer je on, kako kažu u dopisu, u međuvremenu umro. U odgovoru Opštine (dana 16. marta iste godine) kaže se da je „fotografski zavod“ Jelaske bio zatvoren, ali da je u ovaj grad svoj fotografski obrt prenio **Karlo Veber** (Carlo Weber).¹⁷

Na osnovu pronađenih dokumenata ne nalazimo trag da je u Kotoru usporedo sa

¹⁶ o., c. OK, CV – 357 (br. dokumenta u Djelovodnom protokolu je 1064), 1892. god.

¹⁷ o., c. OK, CVI – 537 (br. dokumenta u Djelovodnom protokolu je 1772), 1892. god.

Jelaskom radio neki drugi fotograf, sve do 1880. godine. Ipak, treba spomenuti jedno novo saznanje od prije nekoliko godina. Poznato je da su se fotografijom posebno u prvim godinama njenog nastanka, često bavili ljudi nekih drugih zanimanja, poput farmaceuta. Tako se u privatnoj kolekciji Radivović (Kotor-Beograd) sačuvala fotografija kotorskog apotekara Florencija Martinelija (*Florenzio Martinelli*) na kojoj je portret starijeg muškarca sa dječakom. Na poleđini na litografskom ispisu stoji: *Fotografia di F. Martinelli, Cattaro*.¹⁸ Tragom ove informacije pretraživali smo arhivske podatke o ovom fotografu-apotekaru. U dokumentu datiranom 12. maja 1875. Općinski ured Kotor na traženje Florencija Martinelija izdaje potvrdu o njegovom skromnom imovnom stanju kao apotekara, kako bi njegov sin Vjekoslav Martineli bio oslobođen plaćanja školske takse za pohađanje Gimnazije u Kotoru.¹⁹ Za sada

¹⁸ Ljubaznošću kolekcionara Radivovića prije više godina, dok je još bio živ, Istarski arhiv Kotor je skenirao nekoliko novih stvari kojima je ovaj kolekcionar naknadno dopunio svoju bogatu kolekciju. Ovim digitalnim kopijama smo dopunili već postojeću arhivsku zbirku kopija kolekcije Radivovića.

¹⁹ o., c. OK LVI – 385 (br. u Djelovodnom protokolu je 451, 1875). Na

raspoložemo samo sa dvije fotografije sa imenom autora F. Martinelija i pretpostavkom da se radilo o apotekaru u Kotoru, tako da sve rečeno o ovom fotografu treba još provjeriti i nadograditi.

Što se tiče fotografa Karla Vebera, u jednom njegovom zahtjevu Opštini Kotor od 3. decembra 1902. god. kojim traži „zavičajno pravo“ za sebe i za svog maloljetnog sina, Veber iznosi ukratko podatke iz svoje biografije, točnije o mjestima svog prebivališta sve dok se nije nastanio 1880. godine za stalno u Kotoru.²⁰ Prema ovom dokumentu, Karlo Veber je rođen u Dubrovniku 22. marta 1846. godine. Njegov otac koji se takođe zvao Karlo, je bio profesor u Gimnaziji u Zadru, gdje je i Veber živio do svoje osme godine, to jest negdje do 1854. godine. Potom se seli u Split, gdje živi do 1866. godine, a potom tri godine živi ponovo u Dubrovniku. U vremenu od 1869. god. kada je napustio Dubrovnik prema kazivanju u svojoj molbi Opštini, živio je po nekoliko mjeseci u Splitu, Šibeniku, na Korčuli, Visu, u Starom gradu, i još nekim drugim mjestima. Kada se 1880. godine

žalost ni u ovom dokumentu, niti još jednoj sličnoj potvrdi izdatoj 4. septembra 1882. god. (OK LXXV -18, br. u protokolu je 1036), također Vjekoslav Martineliju, nismo našli podatke na koji način se Florenzio Martineli bavio fotografijom, da li iz hobija ili motiviran da dodatno prihoduje za sebe i svoju mnogobrojnu porodicu.

²⁰ o., c. OK, CXXXVI – 496 (br. dokumenta u Djelovodnom protokolu je 2817), 1902. god. Karlo Veber želi ostvariti svoje pravo o stalnom boravku na osnovu novog zakona iz 1896. godine, koji predviđa tu mogućnost nakon više od 10 godina boravka u jednom mjestu. Iz dokumenta se saznaje da ga je 1898. godini napustila supruga i da mu maloljetni sin već dvije godine živi u Ljubljani.

Fabrika ribe na Mulu

za stalno nastanio u Kotoru vjerojatno je odmah otvorio fotografski atelje. Slijedeće godine se u Kotoru rodio njegov sin, Karlo Veber mlađi, koji je kasnije i sam fotograf. Iz istog dokumenta takođe saznajemo da je Karlo Veber mlađi negdje od 1900. god. nastanjen u Ljubljani. Opština Kotor je udovoljila njegovoj molbi i 19. aprila 1903. godine Karlo Veber i njegov sin su dobili „zavičajno pravo“ u Kotoru.

Pretpostavka da je već 1880. godine Veber radio kao fotograf u Kotoru potkrjepljuje drugi dokument iz 1881. godine kada se Karlo Veber obraća molbom Kotarskom poglavarstvu da posreduje i da mu se omogući da pošalje na poklon nadvojvodi Rudolfu četiri „fotografske vedute Kotora“, koje je izradio prilikom posjete ovog uvaženog gosta Kotoru. Kotarsko poglavarstvo prosljeđuje Veberovu molbu Opštinskoj upravi i traži od njih podatke o ovom fotografu. Opština Kotor 28. maja 1881. godine objavljuje slijedeće: „... da moralno političko ponašanje fotografa Karla Vebera u Kotoru jeste posve pohvalno, da je pripoznat kao dobar zanatlija i da je njegovo familijarno-eko-

nomsko stanje dobro“.²¹ Značaj ovog dokumenta je u tome što izvjesno saznajemo da je Karlo Veber napravio panoramski prikaz Kotora na fotografiji. Također, dokazuje i to da je Karlo Veber vjerojatno prvi fotograf u Kotoru koji se nije bavio samo portretnim fotografiranjem, već izrađuje i panorame grada.²² U pomenu- tom dokumentu sadržana je i kratka polemika o cijeni izrade ovih fotografija, što potkrjepljuje činjenicu da fotografski obrt osamdesetih godina prošlog vijeka u Kotoru počinje da podliježe zvaničnoj kontroli vlasti i oporezivanju kao svi ostali obrti. Kako se u ovom slučaju radilo o izradi četiri fotografije za poklon, Opšti-

²¹ o., c. OK, LXXI – 563 (br. dokumenta u Djelovodnom protokolu je 664), 1881. god.

²² Dodajemo opasku Gorana Malića uz objavljeni tekst o fotografijama dio teksta gdje se govori o izradi panoramskih fotografija. Prema njegovim navodima Nikola Andrović, fotograf koji je radio u Herceg-Novom i Zadru je 1875. godine uradio foto-album pod nazivom „Putovanje cara Franje Josipa I po Dalmaciji 1875“ u kojem se nalaze njegove fotografije, vedute i panorame, Kotora, Risna i Perasta. Album je po riječima Malića pohranjen u Državnom arhivu u Zadru.

na Kotor odgovara da nije u mogućnosti za njih odrediti cijenu, jer one nisu izrađene u uobičajenom postupku, dakle tokom redovitog rada ovog fotografa na način kako je to bilo registrirano u općinskim evidencijama.

Devedesetih godina prošlog stoljeća posao Karla Vebera doživljava svoj uspon, pa Opština Kotor 1894. godine mu određuje znatno veći porez.²³ Pretpostavka je da je Veber tih godina otvorio i atelje u Herceg-Novom koji je, sudeći po kabinet-formatu i kvalitetu papira ovih fotografija sa litografskom oznakom radnje u Kotoru i Herceg-Novom, otvoren poslije ovog u Kotoru. Iz tog perioda imamo sačuvanu fotografiju fabrike za preradu ribe u ribarskom mjestu Muo kod Kotora. (slika 16) Ova grupna fotografija je snimljena na otvorenom vjerojatno oko 1895. godine. Na poledini je utisnuto da je Karlo Veber fotograf Crnogorskog dvora kao i podatak za atelje u Kotoru.²⁴ Međutim, krajem stoljeća Veberov obrt bilježi nagli pad i on 8. veljače 1897. godine moli da mu se snizi porez koji mu je određen 1894. godine.²⁵

Godine 1903. godine Veberov atelje se nalazi u kući sa anagrafskim brojem 273, vjerovatno u objektu u blizini crkve sv. Klare. Međutim, 19. februara iste godine Karlo Veber, poslije mnogo godina fotografskog rada u Kotoru i Herceg-Novom, želi da se „oprusti od dužnosti“ i podnosi svjedočanstvo o nesposobnosti obavljanja ovog posla.²⁶ Već krajem

²³ o., c. OK, CXIX – 267 (br. dokumenta u Djelovodnom protokolu je 334), 1897. god.

²⁴ Fotografija se čuva u privatnoj kolekciji porodice Jovanović, Muo, Kotor.

²⁵ isto kao pod br. 18.

²⁶ o., c. OK, Pomoćne knjige, Djelovodni protokol za 1903. god., br. dokumenta je 432.

1903. godine on se nalazi na liječenju u bolnici u Trstu, gdje vjerojatno i umire.²⁷

U Istorijskom arhivu Kotor u spomenutim arhivskim zbirkama FIOR i FOT, čuva se nekoliko fotografija iz opusa Karla Vebera starijeg. Fotografirao je ličnosti u stojećem stavu ili samo poprsja sa bijelim oreolom po ivici slike. Na ranijim fotografijama (format *visit-portrait*) na poledini je pečatom ili litografskom izradom navedeno da je Karlo Veber zvanični fotograf crnogorskog knjaza Nikole I sa ateljeom u Kotoru. Fotografije kasnije izrade, većeg tzv. kabinet-formata, imaju naznačen ured u Herceg-Novom. Za razliku od Jelaske, Veber radi na mnogo boljem papiru, a i kartonska podloga je tvrđa i kvalitetnija. Litografsku izradu znaka na kartonskoj podlozi radi mu, kao i Jelaski, Karl Krzivanek iz Beča. Oprema u studiju, kao i ateljski dekor kvalitetniji je nego kod Jelaske. U pozadini ličnosti je veliki pano sa slikom zaliva i broda, tako da nije bilo potrebno retuširati podlogu.²⁸

KRAJ PRVOG DIJELA

²⁷ o., c. OK, Pomoćne knjige, Djelovodni protokol za 1903. god., br. dokumenta je 2657.

²⁸ o., c. FIOR, III – 11, 12, 45 i dvije fotografije iz fascikle sa arhivistički nesređenim dokumentima.

PRČANJSKI JEDRENJACI U ZBIRCI SLIKA ŽUPNE CRKVE ROĐENJA BLAŽENE DJEVICE MARIJE U PRČANJU

(6)

Piše: Željko Brguljan

Župna zbirka crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Prčanju (u narodu zvane Mala Gospa, a popularno Bogorodičin hram) nepresušan je izvor vrijednih i zanimljivih likovnih radova, crnogorskih, srpskih i hrvatskih autora, ali i onih iz drugih europskih zemalja, pa i s drugih kontinenata. Istražujući već niz godina, nastojimo obraditi i objaviti pojedine dijelove ove kompleksne zbirke kako bi se konačno profilirala kao povijesno konzistentna cjelina i postala vrijedan izvor podataka svim istraživačima kulturne baštine Boke kotorske.

Neki dijelovi ove bogate kolekcije, koja je skupljena velikodušnošću mještana, a ponajprije velikim entuzijazmom i trudom pokojnoga prčanjskog župnika don Nika Lukovića, imaju osim likovne i

znatnu povijesnu vrijednost. Takav je primjer zbirke maritimnog slikarstva – portreta brodova (jedrenjaka i parobroda) koji su pripadali prčanjskim brodovlasnicima ili su njima zapovijedali ovdašnji kapetani, a koja nam otkriva dio pomorske prošlosti Prčanja kao značajnoga pomorsko-trgovačkoga centra Boke kotorske i južnoga Jadrana tijekom 18. st., a posebno 19. stoljeća kojem pripada i većina radova zbirke.

Kako bi šira javnost mogla biti upoznata sa slikama brodova prčanjske zbirke (a objavljeni su u dvojezičnom izdanju istog autora, naziva: *Na granici mora i neba/At the Border of Sea and Sky*, u izdanju izdavačke kuće „Gospe od Škrpjela“ iz Perasta), odlučili smo ih prezentirati i ovim serijalom u *Hrvatskome glasniku*.

Bark Columbus (Giovanni Luzzo)

Bark Columbus

Prčanjski bark *Columbus* zahvaćen uraganom u Atlantskom oceanu godine 1860. prikazan je na potpisanom i datiranom gvaš-akvarelu (39,7 x 58,5 cm) Giovannija Luzzza iz 1863. godine. Prema zapisu ispod slike: *L'Austriaco Bark „Columbus“ comandato dal Capitano T. B. Florio nel suo viaggio da Nuova York per Inghilterra alle ore 10 a.m. del giorno 10 Dicembre 1860 nelle vicinanze// del gran Banco di Terranuova con Uragano di vento i mare da Tramontana, bark je, pod zapovjedništvom kap. Tripuna Florija, na putu iz New Yorka za Englesku, 10. prosinca 1860. zahvaćen olujom s jakim sjevernim vjetrom kraj podvodnog praga nedaleko od St. John'sa na kanadskom otoku Newfoundlandu.*

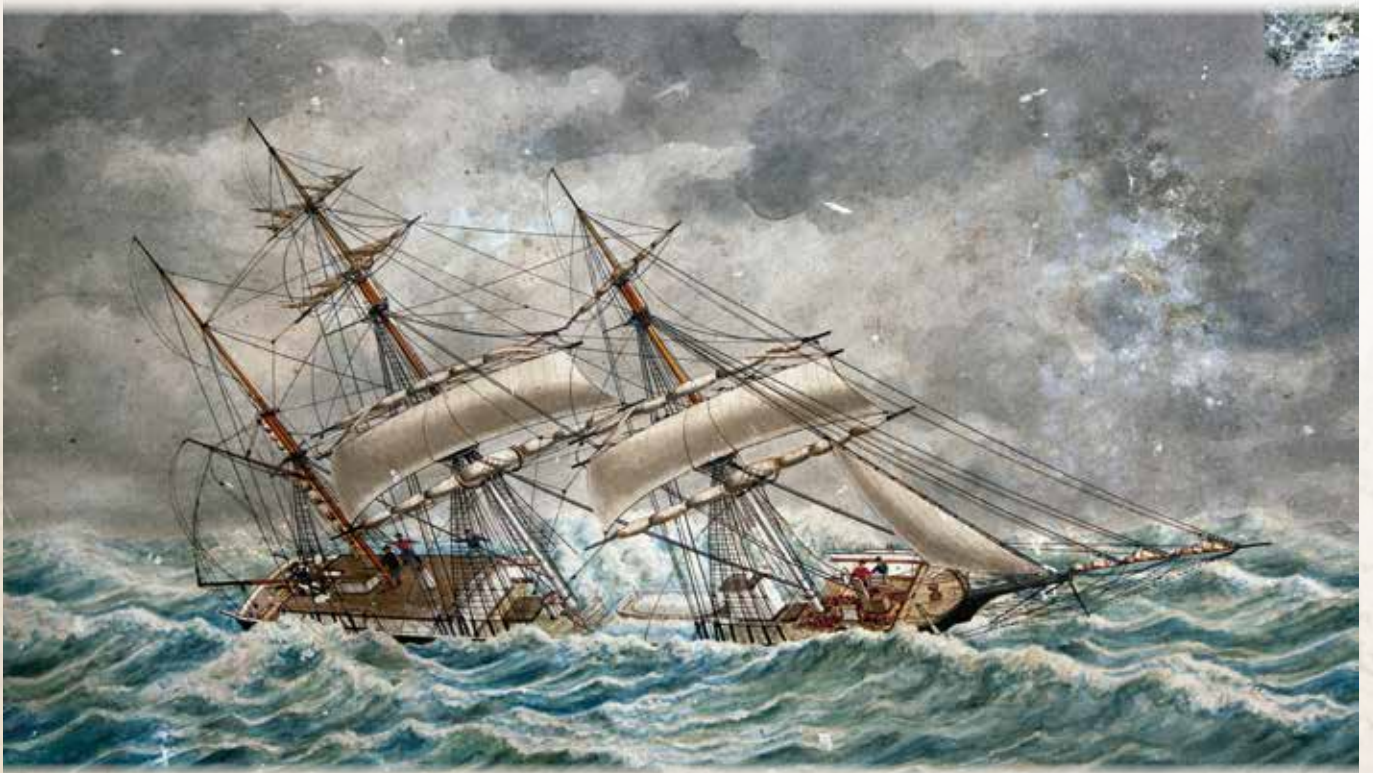
Bark *Columbus*, nosivosti 439 t, sagrađen je 1858. u Veneciji, a bio je u vlasništvu Ilije (14 k) i Marka (7 k) Florija te Bernarda Gjurovića (3 k). Od 1864. vlasnički udjeli se mijenjaju u korist novih suvlasnika: Tripuna (5 k) i Emila (2 k) Florija, a zatim se od 1868. kao suvlasnici pojavljuju Anton i Ivan Florio i Regina Gjurović (po 1 k), Tereza i Rahela Gjurović (po 1/4 k), Katarina Bellavita (1/4 k) i Katarina Sbutega (1/3 k). Od 1871. suvlasnici su Ilija (6 i 1/3 k), Tripun (6 i 1/3 k) i Antonija (1 k) Florio, Bernard (4 k) i Regina (1 k) Gjurović i Katarina Sbutega (1/3 k) iz Prčanja te Emil (4 k) i Ivan (1 k) Florio iz Istanbula. Manje promjene u suvlasništvu imamo i 1875., a od 1880. vlasnici su Ilija i Tripun Florio (svaki s po 9 i 1/2 k) te Bernard (4 k) i Regina (1 k) Gjurović. *Columbusom* su zapovijedali kapetani Tripun, Emil i Ilija Florio, Josip Đurđević, Marino Bartoli, Tripun Gjurović, Paolo Menegetti i Nikola Visin, koji njime zapovijeda od 1876. do 1879., nakon čega prelazi u službu austrougarskoga Lloydja. Prodan je 31. ožujka 1885. u Trstu nekom turskom državljaninu.

Slikar je uspješno prenio na papir svu dramatičnost

borbe barka *Columbus* s pobješnjelim morem. Jedrenjak plovi među golemim valovima, koji prekrivaju više od pola palube. Na tom dijelu broda iz zapjenjene vode proviruju glave petorice članova posade. Na pramcu šest mornara pokušava spasiti jedrilje ili se samo bore da ih valovi ne bace u more. Dvojica od njih pridržavaju jedan od čamaca koji su možda valovi istrgnuli s krmenog dijela ili su ga sami spustili očekujući skoro potonuće barka. Ispred jedrenjaka, među golemim valovima plutaju dijelovi drvenog inventara broda koje je uragan odnio s palube. Dramatičnost situacije, za koju nismo sigurni hoće li je jedrenjak prebroditi, pojačava i nebo prekriveno olujnim oblacima, bogatog kolorita.

Drugi prikaz barka *Columbus* zahvaćenog ciklonom, iz iste zbirke, nije ništa manje dramatičan od onog već opisanog na akvarelu Giovannija Luzzza i spada u ljepše primjere likovnih prikaza olujom zahvaćenih brodova ne samo u ovoj zbirci, nego i na cijelom području Boke kotorske. Riječ je o potpisanom akvarelu (45 x 66 cm) iz 1879., autora Louisa Francois Prospera Rouxa, člana znamenite marinističke obitelji iz Marseillea. Jedrenjak je izbjegao

Bark Columbus (Giovanni Luzzo)

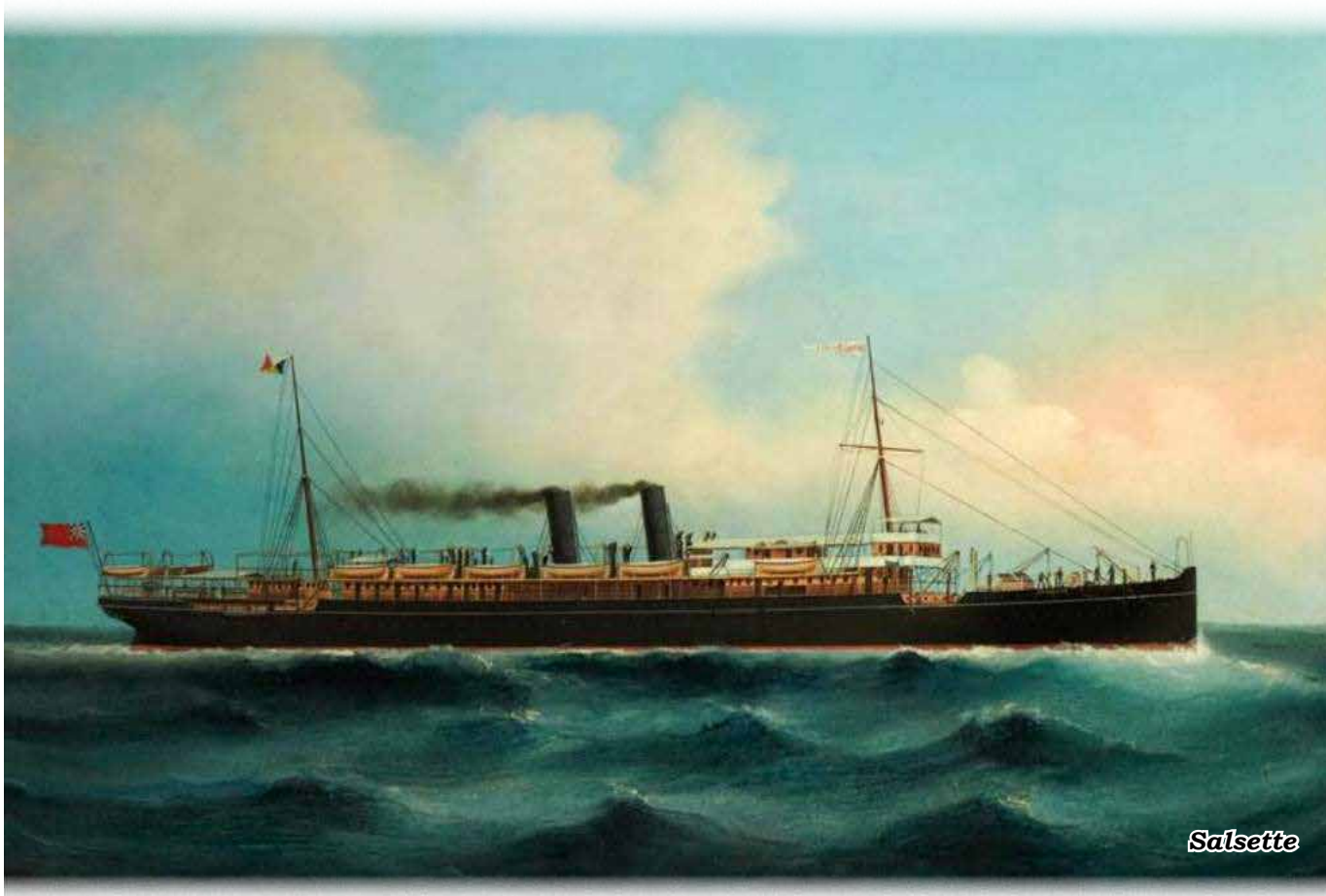
opasnost od prevrnuća zbog klizanja tereta na desnu stranu skladišnog prostora broda. Na tamnoj pozadini u donjem dijelu slike čitamo samo dio rekonstruiranog zapisa koji nam ne odaje sve detalje događaja: *Per Grazia ricevuta dalla [vjerojatno: Beatissima Vergine di Perzagno]... giorno 16 (...) 1879 il Barck Austro Ungarico „Columbus“ Capt^{vo} Nicolo P. Visin// (...) onore offre (...)*. Kapetan Nikola Paskov Visin, čiji se portret također čuva u župnoj zbirci, preuzeo je zapovjedništvo nad barkom *Columbus* 1876., u dobi od 24 godine, i njime je zapovijedao sve do 1879. Te je godine jedrenjak bio zahvaćen ciklonskom olujom u Atlantskom oceanu i tom prilikom došao u opasan položaj, zvan *ingavonato*, zbog prelaska većine tereta na istu stranu broda. Pravilnim manevriranjem kap. Visin je spasio *Columbus* od prevrtanja i potapanja. Nakon

toga Visin 1880. ulazi u službu austrougarskog Lloydja i plovi na parobrodima kao prvi časnik do 1886. godine. Umire u Carigradu 5. siječnja 1887. od kužne bolesti, u 35. godini života.

Ovom dojmljivom slikom neupitne likovne kvalitete Louis Roux je na način vrsnog marinista ispričao dirljivu priču o stradanju i spasenju još jednoga prčanjškog jedrenjaka. Bark *Columbus*, zahvaćen ciklonom na oceanu, plovi nagnut na desni bok na granici prevrtanja. Valovi prebacuju preko središnjeg dijela broda, a malobrojna posada, u živopisnim crveno-plavim odorama, bori se na gornjoj palubi s nevremenom kako bi se održala na brodu. Većina jedara su smotana, a gornja jedra velikog jarbola rastrgana. U donjoj trećini formata naslikano je more dinamikom plavih tonova i bjeline zapjenjenih valova. Ostatak slike ispunja-

vaju sivi ciklonski oblaci. Na mjestu sraza olujnog mora i uskovitlanog neba odvija se borba jedrenjaka s nadom u spasenje. A ono se i dogodilo, zahvaljujući iskustvu kapetana, hrabrosti posade i osobito zagovoru Bogorodice, prčanjške zaštitnice. U desnom gornjem kutu slike vidljivi su ostaci naknadno aplicirane ikonice. To nam potvrđuje i reprodukcija ove slike u monografiji „Prčanj“ (Kotor, 1937., str. 141.) gdje primjećujemo da je na otpaljoj tiskanoj ikonici bila figura stojeće Bogorodice s Djetetom na oblaku. Slika je zavjetni dar kapetana Nikole Visina Maloj Gospi, kao čin zahvalnosti za spasenje iz gotovo bezizgledne situacije u kojoj se našao zajedno sa svojom posadom, a srodna je slici barka *Svisda Mimbelli* u dobrotskoj crkvi sv. Mateja te s njom čini jedine, poznate mi, radove Louisa Rouxa u Boki kotorskoj.

SALSETTE

Piše:
Neven Jerković

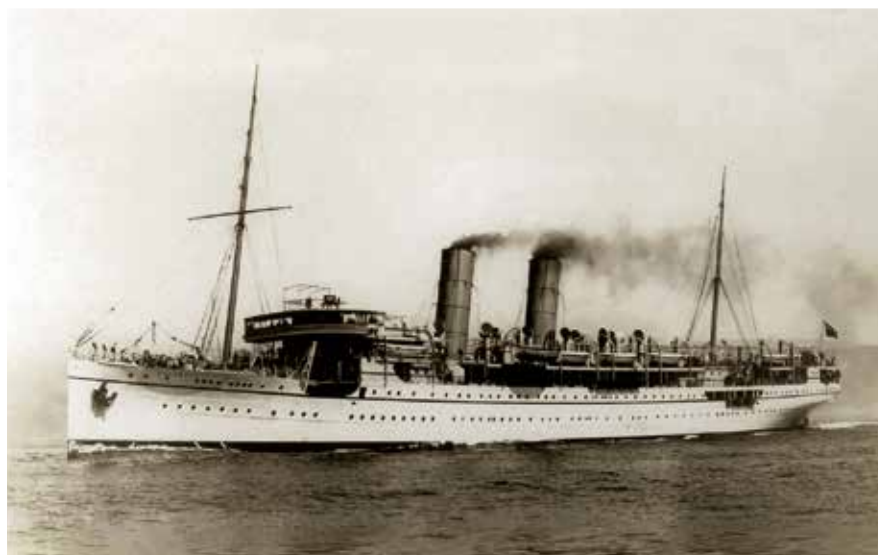
20. rujna 1908. pod kotorskim je zidinama sidro bacio jedan doista nesvakidašnji gost. Bio je to britanski putničko-teretni brod SALSETTE koji je na turističkom kružnom putovanju istočnim Sredozemljem u jednodnevni posjet Kotoru doveo skupinu od 141 putnika. Navečer je otplovio put Dubrovnika i ovamo se više nikada nije vratio.

SALSETTE i danas leži na dnu mora u Lyme Bayu, na dubini od 43 metra. Njegova olupina je velika atrakcija koja je postala najpoznatijim turističkim podmorskim ciljem u Velikoj Britaniji.

Britanski brodar Peninsular and Oriental Steam Navigation Company, ili jednostavnije P&O, ugovorio je 1907. s bro-

dogradilištem Caird u Greenocku po cijeni od 210.689 tadašnjih funti izgradnju novogradnje 314, broda od 5842

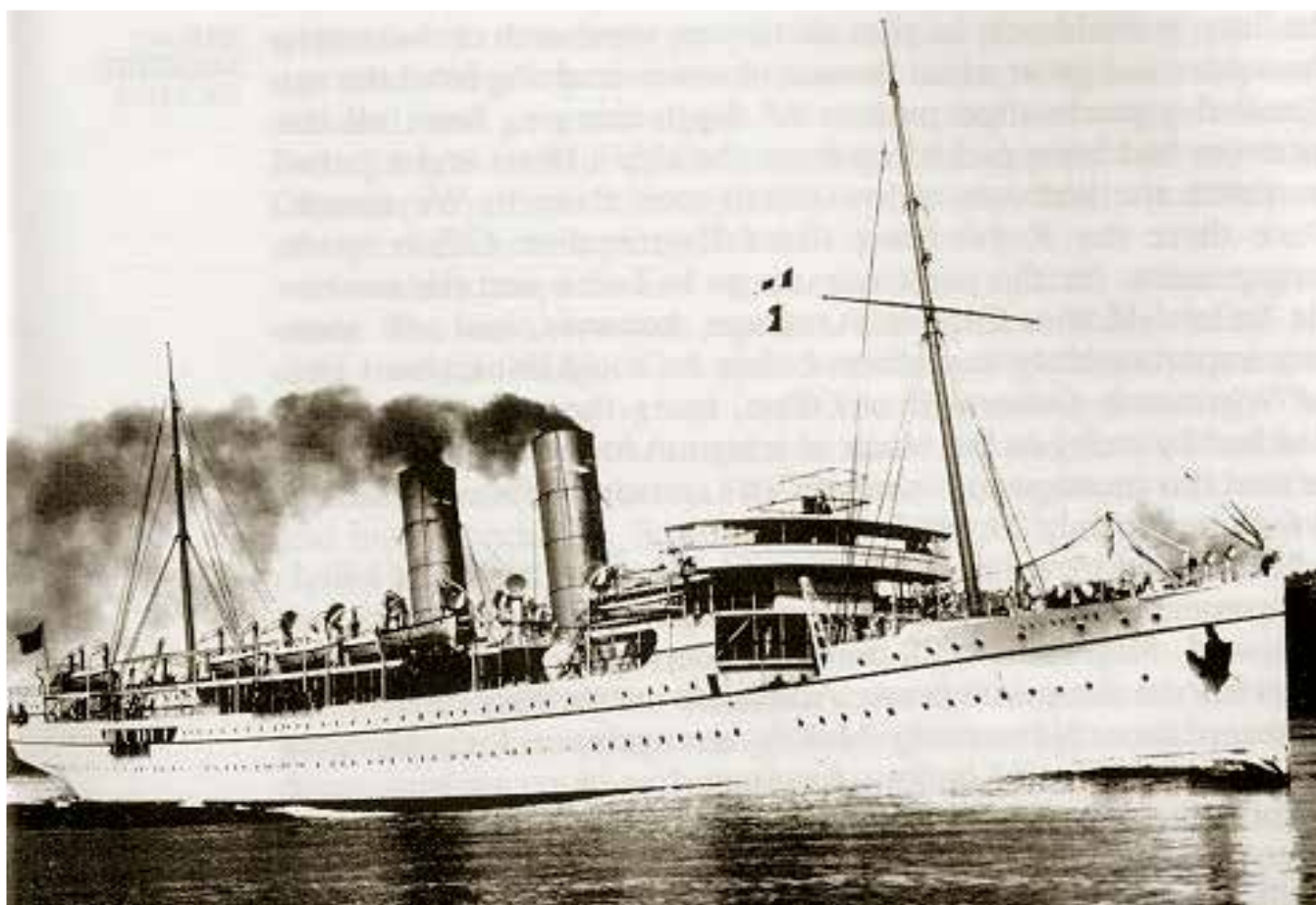
GT ukupne dužine 139 metara. Bio je to vjerojatno najljepši brod u povijesti jedne od najpoznatijih svjetskih brodarskih kompanija a mogao je ugostiti 100 putnika u prvom i 120 u drugom putničkom razredu. Namijenjen je redovnim poštanskim putničko-teretnim prugama u plovidbi između Adena i Bombaya. SALSETTE, koji je ime dobio po jednom otoku nedaleko Bombaya, u Adenu je preuzimao poštu, robu i putnike sa P&O poštanske pruge iz Velike Britanije do Australije te ih prevezio dalje prema Indiji. Povratno putovanje do Bombaya je zbog usklađivanja redova vožnje trajalo dva tjedna, pa je brod morao imati nešto veću brzinu od uobičajene. Plovidbom od maksimalno 20 čvorova, što su mu je omogućavali snažni parni glavni pogonski strojevi ukupne

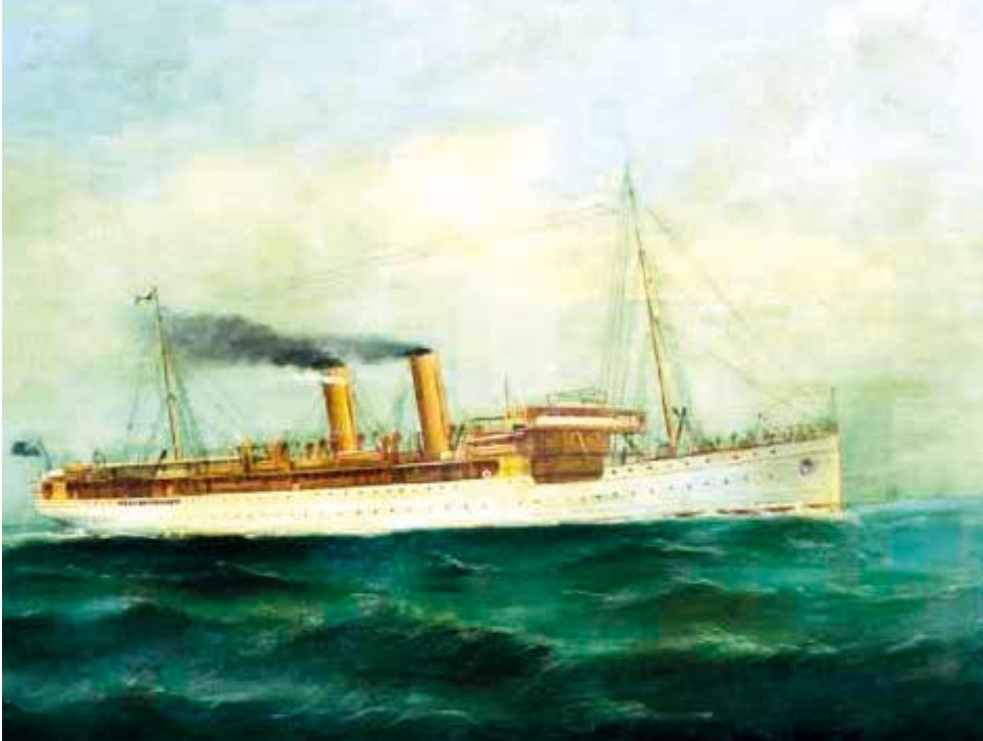

Salsette

snage 10000 KS, zadovoljavao je ovaj značajni uvjet koji mu je osigurao besprijekorno obaviti jedan ovako nadasve zahtjevan posao. Ipak, na prve je komercijalne plovidbe

SALSETTE otputovao na dva kružna putovanja, jedno itinererom Tilbury – Amsterdam – Christiana – Copenhagen – Kronstadt – Helsingfors – Kiel – Tilbury a drugo Tilbury – Gi-

Hansa Howaldta, koja ga je potopila s jednim jedinim direktnim pogotkom torpeda. Agonija broda trajala je svega 45 minuta a s njim su u morskim dubinama nepovratno izgubljeni i životi 15 članova posade.

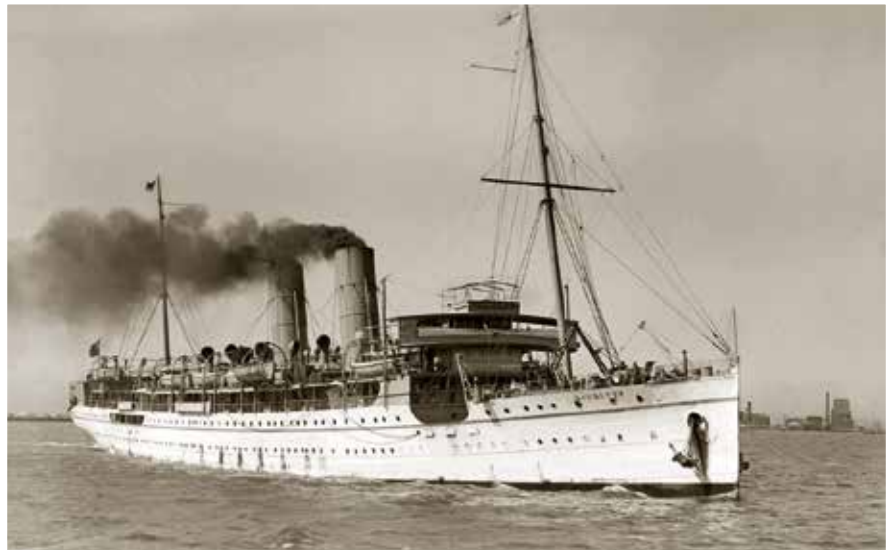
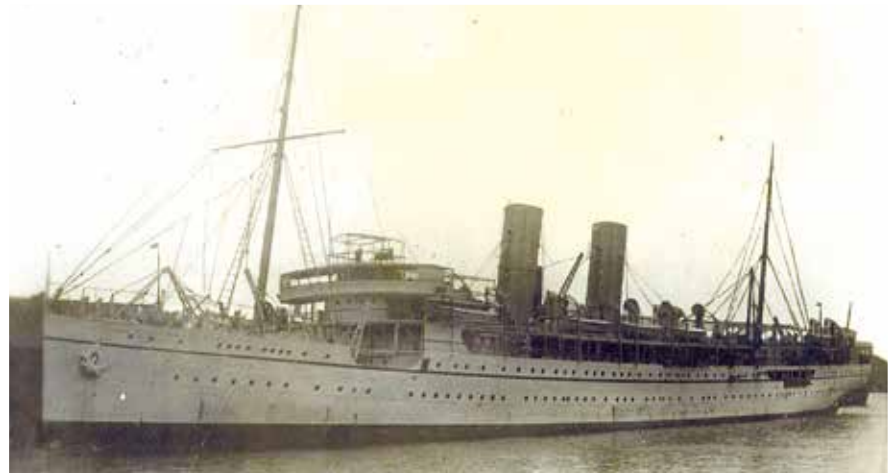
SALSETTE i danas leži na dnu mora u Lyme Bayu, na dubini od 43 metra. Njegova olupina je velika atrakcija koja je postala najpoznatijim turističkim podmorskim ciljem u Velikoj Britaniji a ronilačke se posjete reklamiraju kao događaji izuzeto uzbudljivi na potopljenom brodu kojeg Britanci poštuju kao najelegantnijeg što ga je ova bogata pomorska nacija ikada posjedovala.

braltar – Alžir – Krf – Kotor – Dubrovnik – Venecija – Messina - Marseilles.

Iz Marseillesa je SALSETTE otplovio prema Bombayu, gdje je plovidbom od 20 čvorova stigao po redu plovidbe unatoč višesatnom neplaniranom tehničkom zadržavanju u Sueskom kanalu. Tada je već pokazao svoju tehničku nadmoć i sigurnost u obavljanju ove strateške kolonijalne poštanske pruge na kojoj uspješno i bez ijednog incidenta plovi sve do 1915. Cijelo to vrijeme na pramcu ponosno nosi figuru zlatnog pijetla kao znak najbržeg broda koji u to vrijeme plovi Indijskim oceanom.

Ali kako je Prvi svjetski rat zahtijevao angažman sve većeg broja brodova u vojnoj službi, tako su se i dalekostočne pruge postupno reducirale pa je i SALSETTE 1915. zaplovio prema Londonu, odakle je preuzeo novu redovnu prugu za Bombay, Colombo i Sydney. Kada je 1917. sa 31 putnikom, 20 tona tereta i 23 poštanske pošiljke započeo još jedno putovanje prema Australiji na njega je 20. srpnja u zaljevu Lyme Bay kod Portland Billa na Le Mancheu naletjela njemačka

podmornica U-40, pod zapovjedništvom Oberleutnanta

„REGENT“ u čeljustima neprijatelja

Piše:

Siniša Luković

Rano ujutro 22. travnja 1941. periskop britanske podmornice „Regent“ zaparao je površinu Jadrana pred ulazom u Boku kotorsku. Njezin komandant, kapetan korvete Hju Kristofer Braun, napeto je promatrao

obalu na kojoj nije znao što ga čeka – jugoslavenska vojska u rasulu pod žestokim udarima Talijana i Nijemaca koji su 16 dana ranije iznenada izvršili napad na Kraljevinu Jugoslaviju, ili čak možda i same talijanske i njemačke snage

s kojima su Britanci tada već godinu i po dana ratovali na Mediteranu.

Braun je s „Regentom“ isplovio 17. travnja s Malte na specijalnu misiju, s naredbom da uplovi u glavnu jugoslavensku pomorsku bazu u Boku kotorskoj i odatle evakuira britanskog veleposlanika u Kraljevini Jugoslaviji RONALDA KEMPBELA i osoblje veleposlanstva. Među njima je bilo i dosta operativaca britanske obavještajne službe SOE, koji su se krili pod lažnim diplomatskim identitetima, pa je Londonu bilo jako stalo da dobije barem njihove izvještaje u diplomatskoj torbi veleposlanika koji bi se ukrcao na podmornicu. Iz bombardiranog Beograda Kempbel je, naime, u međuvremenu stigao u Boku gdje se u Herceg Novom smjestio u poznatom hotelu „Boka“. Tu ga je zatekla i jugoslavenska kapitulacija 16. travnja. Talijanske vojne snage okupirale su Boku gdje je već šest dana vladao pravi kaos, u kome su jugoslavenski vojnici, za njih pri kraju rata, napuštali svo-

Podmornica Regent

je dužnosti u mnogobrojnim mornaričkim objektima duž obala zaljeva i odlazili kućama. Okupator je „tek hvatao konce“ u svoje ruke i osjećao se prilično sigurno pa izviđačke stanice na brdu Obosnik i na Prevlaci još nisu bile u punoj funkciji.

U takvim okolnostima ulazu u Boku približavala se britanska podmornica – „Regent“ je plovio u tzv. ratnom trimu, odnosno poluuronjenom stanju u kome je iznad morske površine bio samo njegov toranj. Komandant Braun i promatrači napeto su s tornja dvogledima promatrali obalu i utvrđenja na ulazu u Boku, strepeći hoće li topovi s njih otvoriti vatru na „Regent“. Ne znajući da su oko njega stotine morskih mina kojima su Jugoslaveni prije izbijanja rata osigurali prilaze Boki, Braun je s velikom dozom sreće „pogodio“ od mina čisti prilazni kanal i uskoro se „Regent“ našao u zaljevu, ploveći pokraj Igala, Herceg Novog, Savine, Meljina, Zelenike... Na ulazu u Kumborski tjesnac podmornica se morala zaustaviti jer se pred njom ispriječila dvostruka baraža od protupodmorničkih mreža i mina, koja je branila daljnje napredovanje ka Tivtu.

„Regent“ koji je na jarbolu imao veliku britansku vojno-pomorsku zastavu začudo nije privukao pažnju nijednog od mnogobrojnih talijanskih vojnika koji su špartali obalama. Puna dva sata ostao je ovaj britanski ratni brod neopažen i neometan od ljudi i oružja koji su se nalazili posvuda na

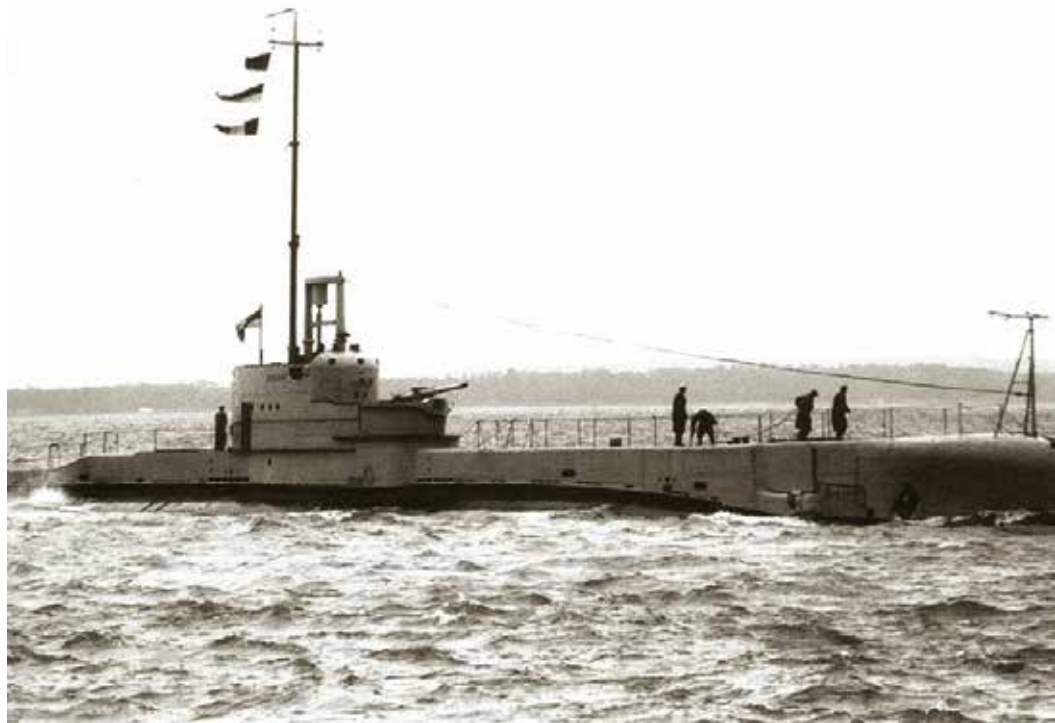
Gledajući durbinom na obalu Braun nije mogao dokučiti kakvo je stanje jer je posvuda okolo mogao vidjeti vozila, grupe ljudi i vojnika čiju nacionalnu pripadnost nije mogao utvrditi. Znao je, međutim, da ne smije dugo oklijevati pa je vidjevši na obali dvojicu oficira u mornaričkim uniformama

počeo povcima i mahanjem ruku skretati njihovu pažnju na poluzaronjenu podmornicu. Napokon su ga ovi primijetili i ubrzo se čamcem dovezli do „Regenta“ gdje su gosti za koje se ispostavilo da su jugoslavenski oficiri iznenađenog Brauna obavijestili da je Jugoslavija potpisala bezuvjetnu kapitulaciju i da su Boku već preuzeli Talijani. Kao gromom ošinut, Braun je tek tada spoznao svu težinu svog položaja jer je njegova podmornica bila duboku u neprijateljskoj bazi, opkoljena sa svih strana. Ipak, i uz to odlučni Britanac nije odustao od izvršenja povjerenog mu zadatka - svoje jugoslavenske goste u zamjenu za obećanje da će ih povesti sa sobom na Maltu kada „Regent“ isplovi poslao je u Zeleniku da telefonom pokušaju stupiti u kontakt s britanskim veleposlanikom u Herceg Novom i obavijeste ga da je „Regent“ došao po njega.

Podmornica se primaknula molu u Zelenici, ali nije prista-

la na nega. U međuvremenu i Talijani su se trgli iz letargije i počeli pokazivati zanimanje za neprijateljski ratni brod koji im je bio pod nosom. Začudo, nisu odmah napali podmornicu, već je s obale čamcem na „Regent“ došao jedan talijanski kapetan i Braunu priopćio da će mu omogućiti da uspostavi vezu s britanskim veleposlanikom uz uvjet da podmornica pristane u zeleničkoj luci.

„Dolazak moje podmornice u ovu bazu nema ofanzivni karakter. Imam zadatak da ukracam našeg veleposlanika koji se poslije kapitulacije ovdje sklonio“, odgovorio je Braun Talijanu i odbio da podmornicom pristane uz molo gdje bi ona u tim okolnostima najvjerojatnije bila zarobljena. Talijani su prema instrukcijama koje su dobivali od svoga glavnokomandirajućeg admirala, koji je tek bio uspostavio svoju bazu u Tivtu, pokušali nabrojiti načine da privole Brauna da siđe s podmornice na oba-

Britanska podmornica Regent

lu, što je ovaj uporno odbijao. Tenzije su postupno rasle, a na obali su se mogli vidjeti talijanski vojnici kako posjedaju topove obližnje obalne baterije u Kumboru i njihove cijevi okreću prema „Regentu“. Stigla je i posljednja ponuda talijanskih parlamentaraca – komandant „Regenta“ uputit će u Tivat jednog od svojih oficira s podmornice da razgovara s talijanskim admiralom i da stupi u vezu s veleposlanikom. Braun je pristao, pod uvjetom da talijanska komanda istodobno pošalje na njegovu podmornicu kao taoca jednog svog oficira.

„Učinit ćemo to, ali ako pokušate zaroniti, otvorit ćemo na vas vatru iz obalnih baterija“, upozorio je talijanski pregovarač iako je Braun već znao da se nalazi u klopci u kojoj mu opasnost prijeti i s mora i s kopna i iz zraka.

Uskoro je na „Regent“ stigao talac – poručnik talijanskog 94. pješadijskog puka Armando Boneti, dok se na obalu u talijansku kladu uputio Braunov prvi oficir Lember.

Obećavajući svom kolegi da ga neće ostaviti osim u slučaju krajnje nužde, Braun je znao da mu vrijeme polako istječe jer je gledanje preko nišana s Talijanima trajalo već više od pet sati. Na odlasku, Lemberu je rekao: „Vaš zadatak je da što prije završite razgovor s talijanskim admiralom i da stupite u vezu s našim veleposlanikom. Talijani će nastojati da Vas u razgovoru što duže zadrže kako bi dobili detaljne podatke o svim aspektima našeg zadatka. Vaši odgovori trebaju biti kratki i bez ikakva drugog objašnjenja osim ovih koja smo im već dali. Obavijestite veleposlanika da noćas namjeravamo isploviti.“

Znajući da igra „na ivici noža“ i da njegova podmornica može lako biti onesposobljena i za-

robljena, Braun je naredio da se zbog mjera sigurnosti spali najveći dio povjerljivih dokumenata i šifrnika na podmornici. Oko 15.30 telegrafisti je naložio da pošalje radio-depešu britanskoj komandi na Malti u kojoj je izvijestio o svome neuobičajenom položaju gdje su ga u tim trenucima štitile samo tanke niti kojima se talijanski admiral pridržavao Ženevske konvencije i odnosa prema parlamentarcima neprijateljske strane...

I dok su se Talijani ipak pridržavali diplomacije, na scenu stupaju njihovi saveznici Nijemci koje nitko nije obavijestio o tome što se događalo. Vidjevši usred Boke podmornicu pod britanskom ratnom zastavom, dva njemačka bombardera tipa „junktors JU-87 štuka“, oko 15.35 obušila su se na „Regent“. More oko podmornice zasule su avio-bombe koje su eksplodirale u neposrednoj blizini „Regenta“, nanijevši mu lakša oštećenja. Oglasilo se zvono za uzbunu i „Regent“ je počeo zaranjati, ali su se avioni vratili prije nego što je nestao pod vodom, pa su mitraljeski rafali zadobivali po čeličnoj oplati podmornice i njenom tornju gdje su ranili komandanta Brauna i dvojicu članova posade. Na britanskoj podmornici na trenutak je nastala panika jer je posada pomislila da su bliske eksplozije bombi probile trup broda i da on tone, ali je red brzo uspostavljen hladnokrvnošću dvojice mlađih oficira, Sautvuda i Andersona te ranjenog komandanta Brauna kome je bolničar davao pomoć na tornju podmornice. U takvim okolnostima Braun je naredio da se „Regent“ odmah udalji od obale u dublju vodu, okrene pramac prema izlazu iz Boke i zaroni. Znao je da nema nikavih izgleda protiv Talijana i Nijemaca koji su svoje save-

znike natjerali da prekrše diplomatski protokol i napadnu podmornicu.

Poluzaronjeni „Regent“ plovio je punom brzinom prema rtu Oštro. Na njegovom jarbolu i dalje se ponosno vijorila britanska zastava, a grmljavina topova i štektanje mitraljeza s obale pratile su napredovanje podmornice prema izlazu iz zaljeva. U visini Herceg Novog podmornica je napokon mogla potpuno zaroniti u duboku vodu i time se spasiti od gotovo sigurnog uništenja usred neprijateljske vojne baze. Veleposlanika nisu uspjeli izvući, a u zaljevu Boke, kao zarobljenik Talijana, ostao je poručnik fregate Lember. Uzdrmani „Regent“ u podvodnoj vožnji uspio je opet sretno proći kroz minska polja pred Bokom i pobjeći južno, prema Otrantu. Podmornica je izronila te večeri, negdje daleko od crnogorske obale na putu prema Otrantskom tjesnacu. Zajedno s njezinom izmucenom i istraumatiziranom posadom, svježi noćni morski zrak koji je nahrupio u unutrašnjost „Regenta“ udisao je i talijanski talac, poručnik Amando Boneti. Za njega se Drugi svjetski rat završio 26. travnja 1941. kada je „Regent“ uplovio u svoju bazu na Malti, a talijanski oficir upućen u britanski kamp ratnih zarobljenika. Tako se završio jedan od najčudnijih događaja Travanjskoga rata 1941. na Jadranu – devetosatni boravak britanske podmornice usred tada već talijanske pomorske baze Boke kotorske. „Regent“ je nastavio ratovati još dvije godine, sve do 18. travnja 1943. kada je podmornicu napustila njezina dotadašnja sreća - naletjevši na minu sjeverno od talijanske luke Barleta, „Regent“ je potonuo na dno Jadrana. Nije preživio nitko od 53 člana posade podmornice.

REPUBLIKA HRVATSKA

VELEPOSLANSTVO REPUBLIKE HRVATSKE U CRNOJ GORI

Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Crnoj Gori, sukladno članku 3. Pravilnika o uvjetima i postupku za dodjelu financijske potpore programima i projektima udruga, ustanova i organizacija hrvatske nacionalne manjine (KLASA: 011-02/15-03/01, UBRBOJ: 537-03-02/1-15-01 od 13. ožujka 2015. godine) i Odluci državnog tajnika Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske o raspodjeli financijske potpore namijenjene hrvatskoj nacionalnoj manjini u inozemstvu za 2017. godinu (KLASA: 011-02/17-04/05, URBROJ: 537-03-01/4-17-01 od 14. veljače 2017. godine)

raspisuje JAVNI NATJEČAJ

za prijavu programa i projekata udruga, ustanova i organizacija hrvatske nacionalne manjine u svrhu ostvarenja financijske potpore za 2017. godinu

1. VRSTE FINANCIJSKIH POTPORA

Na natječaj se mogu prijaviti udruge, ustanove i organizacije čija je djelatnost vezana uz ostvarivanje, zadovoljavanje i unapređenje općih i javnih potreba hrvatske manjinske zajednice u inozemstvu kao što su:

- programi i projekti hrvatskih udruga, ustanova i organizacija u ostvarivanju i jačanju manjinskih prava (očuvanje hrvatskoga jezika, identiteta, kulturne baštine, kulture, obrazovanja, znanosti, sporta i sl.)
- programi i projekti hrvatskih udruga, ustanova i organizacija s ciljem razvoja manjinskih medija i djelovanja manjinskih institucija
- ostali programi i projekti koji zadovoljavaju i unapređuju opće javne potrebe hrvatske manjinske zajednice u inozemstvu.

Napomena: Iz ovih sredstava nije predviđeno financiranje programa i projekata prijavljenih od organizacija ovisnih o bilo kojem političkom usmjerenju ili stranci.

2. UVJETI ZA PRIJAVU

Na ovaj natječaj se mogu prijaviti sve udruge, ustanove i organizacije hrvatske nacionalne manjine u inozemstvu koje udovoljavaju sljedećim uvjetima:

- registrirane su i posjeduju važeći statut, poslovnik ili neki drugi odgovarajući dokument iz kojeg je razvidna osnovna djelatnost
- aktivno i kontinuirano djeluju najmanje godinu dana do dana raspisivanja natječaja
- programi i projekti koje provode od posebnog su interesa za opće/javno dobro te usmjereni na stvarne potrebe hrvatske zajednice u inozemstvu
- imaju ljudske i materijalne resurse potrebne za provedbu prijavljenih programa i projekata
- vode transparentno financijsko poslovanje.

3. SADRŽAJ PRIJAVE

Sve zainteresirane udruge, ustanove i organizacije dužne su svoje programe/projekte prijaviti na propisanim obrascima uz detaljan opis programa/projekta koji prijavljuju za dobivanje financijske potpore iz državnog proračuna Republike Hrvatske za 2017. godinu.

Prijava mora sadržavati:

- Obrazac prijave (word format)
- Obrazac proračuna (excel format)
- Obrazac životopisa – Europass (word format) voditelja/ice programa/projekta s datumom i potpisom
- Potvrdu o registraciji udruge, ustanove, organizacije hrvatske nacionalne manjine u inozemstvu

- Presliku poslovnika o radu, statuta ili nekog drugog odgovarajućeg dokumenta iz kojeg je razvidna osnovna djelatnost
- Presliku financijskog izvješća o poslovanju u prethodnoj godini
- Presliku Plana i programa rada za sljedeću godinu

Neobavezna dokumentacija:

- Materijali, publikacije, novinski članci i ostala dokumentacija koja ilustrira rad prijavitelja
- Preporuke (npr. jedinica lokalne uprave i samouprave, tijela državne uprave, institucija u zemlji i inozemstvu, drugih donatora)
- Obrazac izjave o partnerstvu (word format) ukoliko se program/projekt provodi u partnerstvu

Napomena: Obrasci za prijavu dostupni su za preuzimanje na mrežnoj stranici nadležnog veleposlanstva Republike Hrvatske u inozemstvu.

4. NAČIN I ROK ZA PODNOŠENJE PRIJAVA

Obvezne obrasce popunjene na hrvatskome jeziku i propisanu dokumentaciju potrebno je poslati nadležnom diplomatsko-konzularnom predstavništvu Republike Hrvatske u inozemstvu, isključivo poštom, uz napomenu "Prijava na natječaj".

Rok za prijavu na natječaj je od 31. ožujka 2017. godine.

5. PRIJAVE KOJE SE NEĆE RAZMATRATI

- dostavljene nakon roka za podnošenje prijava
- nepotpune ili sadrže odstupanja ili dijelove koji nisu u skladu s natječajem i dokumentacijom za prijavu
- nisu napisane na propisanom obrascu za natječaj te su podnesene na drugi način, suprotno uvjetima ovog Natječaja
- obrasci za prijavu nisu čitko i u cijelosti popunjeni, odnosno napisani na računalu.
- prijave udruga, ustanova i organizacija kojima su ranije doznačena financijska sredstva putem javnog natječaja/javnog poziva iz članka 3. Pravilnika, a koje nisu dostavljale uredna financijska izvješća.

6. ODABIR I NAČIN PROCJENE PRIJAVA

Veleposlanik temeljem prijedloga Povjerenstva i sukladno raspoloživim sredstvima donijet će Prijedlog odluke o raspodjeli sredstva za prihvaćene programe/projekte.

Izvješće o provedenom natječaju i Prijedlog odluke veleposlanik dostavit će na suglasnost državnog tajniku Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Nakon dobivene suglasnosti na prijedlog Odluke veleposlanik će donijeti konačnu Odluku o raspodjeli sredstava za prihvaćene programe/projekte.

7. OBAVIJEST O DONESENOJ ODLUCI O DODJELI BESPOVRATNIH SREDSTAVA

Odluka o dodjeli bespovratnih sredstava projektima/programima u sklopu natječaja bit će objavljena na mrežnim stranicama nadležnog Veleposlanstva Republike Hrvatske u inozemstvu.

KLASA: 016-02/17-03/1
URBROJ: 521-MNE-01-17-2
Podgorica, 20. veljače 2017.

SERIJAL GRBOVI (1)

KOTORSKE VLASTELE XIV VIJEKA

Korijeni heraldike, načina postavljanja određenih likovnih simbola ili karakterističnih oznaka zemalja te vladarskih i plemićkih rodova dosežu u dubine srednjeg vijeka, odnosno, u početak XI vijeka, a vezuju se za početak krstaških ratova, kada su pojedini vojskovođe počeli da svoje zastave, šlemove i naročito štitove svojih vojnika obilježavaju raznim karakterističnim simbolima u određenim bojama, kako bi postigli izdvajanje svoje vojničke družine.

U toj prvoj razvojnoj fazi grbove su mogli imati svi slobodni ljudi, građani i njihova udruženja, zanatski cehovi, bratovštine ili gradovi. Nešto kasnije, pravo posjedovanja grbova se ograničava isključivo na svjetovni ili crkveni plemićki stalež, zatim na gradove i bratovštine, a pravo dodjeljivanja grba postaje isključiva privilegija svjetovnih vladara.

Osim na zastavama, šlemovima, oklopima i naročito štitovima, grbovi se počinju pojavljivati kao dekorativni elementi na pročeljima plemićkih palata, na namještaju tih palata, priboru za jelo, zatim naročito na pečatima, novcima i medaljama, na portretima i na nadgrobnim spomenicima.

U prvim vjekovima svoga razvoja, otprilike do kraja XV vijeka, ta takozvana „živa“ heraldika razvijala

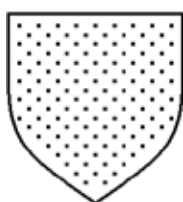
se po strogo utvrđenim pravilima, koja su se malo razlikovala u pojedinim zemljama Evrope.

Štitovi grbova su ispočetka bili izduženog, skoro trouglastog oblika, poput vojničkih štitova toga doba, da bi se tokom XIV v. pretvorili u oblik izdužene poluelipse sa šiljkom na dnu, a tokom XV v. prerasli u potpuni polukružni oblik, takođe sa šiljkom na dnu.

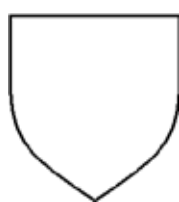
Međutim, od kraja XV do kraja XIX v, u periodu tzv „mrtve“ heraldike, oblici štitova na grbovima postaju sve razuđeniji, sa posebnim urezima na desnoj i gornjoj ivici štita, koji su na pravim viteškim štitovima služili za proturanje teških turnirskih koplja, ili se štitovi rade u obliku tzv. „konjske glave“. Tokom XVII i XVIII v. štitovi postaju ovalni a okružuje ih okvir sa bogato ornamentisanim ukrasima baroknog stila. Štit grba dobija posebni nakit, prije svega šlemove raznih tipova, sa ili bez vizira, na kojima se pojavljuju dodatni simboli: perjanice, rogovi, krila, zastave, figure ljudi ili životinja, a ponekad se nad štitom javljaju krune različitih stepena plemstva: nižeg plemstva, barona, grofova, kneževa, vojvoda i slično. Sa jedne i druge strane šlema na štit padaju lepršajući plaševi, obavezno u bojama koje figuriraju na samom štitu.

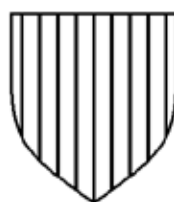
Grbovi kotorskih plemića

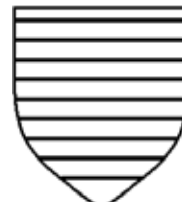
ZLATO

SREBRO

CRVENA

PLAVA

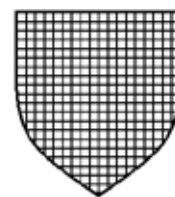
ZELENA

PURPURNA

CRNA

CRNA

UPomorskom muzeju Crne Gore u Kotoru nalazi se zbirka od preko 100 grbova plemićkih porodica Boke kotorske, izrađena za raniji Muzej Bokeljske mornarice prema zborniku »Grbovnik kraljevine Dalmacije« njemačkog heraldičara Heyera von Rosenfelda iz 1872. godine. Ti grbovi su pripadali ili starim vlasteoskim porodicama prije svega Kotora, zatim Dobrote, Prčanja, Perasta, Risna i Herceg Novog. ili su dobijeni od Venecije za iskazane zasluge u ratovanju na moru.

Takođe se veliki broj grbova klesanih u kamenu nalazi ugrađen na palatama i kućama plemića u gotovo svim naseljima Boke kotorske, najčešće nad ulaznim portalima i na glav-

nim fasadama, ali isto tako i na nadgrobnim pločama u crkvama ili starim grobljima. Najveći dio tih grbova je snimljen i evidentiran te pripremljen za objavljivanje ali se nije mogao naći izdavač, pa će se ovdje donijeti samo grafički prikazi.

Već početkom XIII v. ustalio se u heraldici način grafičkog prikazivanja boja u obliku šrafura u raznim pravcima, pa je svaka boja dobila svoju šrafuru, i to: crvena = vertikalne crte, plava = horizontalne crte, zelena = kose crte, crna = sitni kvadratići, zlatna = male tačke, srebrna = bez šrafura.

(Po želji autora, tekst nije lektoriran.)

Memoriam

SREĆKO ŠUTIĆ (08.09.1943-25.02.2017.)

U sred ratnog vihora II. svjetskog rata rodio se Srećko u prekrasnom zaljevu Boke kotorske, iza starovjekovnih zidina grada Kotora. Bila su to teška ratna vremena.

Srećko je u Kotoru završio Srednju pomorsku školu - smjer strojarstvo, i tako postao pomorac. Kao oficir stroja plovio je na različitim brodovima, po morima svijeta. A zbog želje za znanjem iz područja elektrotehnike sudbina ga je odvela do ljubljanskoga fakulteta elektrotehnike.

U godinama studija u Ljubljani upoznao je mladu plavokosu djevojku i zaiskrile su iskricе ljubavi.

Život ga je opet uputio na brod, a srce mu je ostalo u Ljubljani. Ubrzo se vjenčao s Nevenkom i rodio im se sin Nikola te donio u obitelj puno radosti. I tako je ostao u Ljubljani, počeo je raditi kao elektroinženjer na RTV Ljubljani. A kada je započela izgradnja Kulturnoga centra Cankarjev dom, bio je u dijelu nadzora gradnje, kad je centar stavljen u funkciju vodio je područje elektroenergetskih sistema, i to sve do odlaska u mirovinu. Volio je svoj posao i volio je ljude s kojima je radio.

Tako je život tekao dalje u brizi za svoju familiju i u predanom radu na poslu.

A polako ga je počelo zdravlje napuštati. Prvo se javilo srce

i lijekovi su pomogli. No, bez obzira na sve, njegovu srcu polako se smanjivala snaga. Kasnije se pojavio i maligni melanom koji su kirurški odstranili. Ali ponovilo se opet i liječnici su predložili hitnu, drastičnu operaciju.

Međutim, Srećko je odlučio drukčije i započeo svoju vlastitu borbu s rakom. Čitavo to vrijeme bila mu je od velike pomoći supruga i sin, koji su poštovali sve njegove odluke.

Za Srećka je borba s bolešću bio dug i težak put.

Kad se čovjek približi mogućnosti kraja svog života, otvore mu se novi horizonti.

Tako se Srećku, čovjeku od tehnike, koji je vjerovao samo u dokazane činjenice, otvorio nov svijet spoznaje, da postoje i skriveni kutići duše do kojih vodi vrlo zahtjevan put, da postoji puno širi svijet, svijet koji ne mogu osjetiti čula čovjeka. Taj svijet može osjetiti samo srce i duša.

Usvojio je mnoge spoznaje s područja samozdravljenja i rado ih je dijelio s drugim ljudima.

Nakon mirovine preselio se sa suprugom u kraj pokraj Ljubljane, okružen s puno zelene prirode kojom se rado šetao.

U ovoj okolini našao je svoj mir i svoj životni ritam.

U subotu 25. 2. 2017. otišao je na tržnicu, ali nije se vratio kući. Doživio je srčani udar i

tako mu se zaustavilo njegovo plemenito, ali umorno srce.

Jako je volio Kotor i u njega često dolazio. Tripundanske svečanosti i ove godine nisu mogle proći bez njega. Srećko se s mnogim prijateljima i s njima razmjenjivao životna iskustva.

Bio je član Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore i redoviti čitatelj časopisa Hrvatskoga glasnika. Prije odlaska za Ljubljanu došao je u ured Društva i obnovio pretplatu za 2017. godinu. Nakon toga je oputovao za Ljubljanu, svojoj obitelji, na put bez povratka.

Kotor je siromašniji za još jednoga uzornog, vrijednog, a nadasve velikog zaljubljenika Boke.

Memoriam

Sjeta za prijateljem

U kapelici sv. Nikolaj pred ovozemaljskim ostacima sle-tjela su dva kosa i pjevala našem prijatelju.

A samo prije nekoliko dana bio je u Boki, u Kotoru, razgovarao s prijateljima, poznanicima, s morem. Vječna čežnja za morem, Kotorskim zaljevom, prijateljima, vukla ga je svake godine u naš Kotor. Ostala je neispunjena želja da se mi stari prijatelji nađemo na Pjaci od mlijeka ili kod bl. Ozane i evociramo uspomene iz djetinjstva i mladosti. Zadnjih mjeseci u Kotoru Srečko se sudbinski opraštao od djetinjstva.

Moj zadnji kratki susret sa Srečkom bio je 9. lipnja 2016. u bistrou „Amfora“ na zagrebačkom Dolcu, gdje smo uz sredelice i čašicu crnog vina zapjevali „Bokeljsku noć“ i osjećali se silno zadovoljni što smo se susreli nakon toliko godina.

Bilo je dirljivo slušati anđeoske glasove na oproštaju od Srečka na ljubljanskom groblju Žale pred mnogim ožalošćenim prijateljima, suradnicima, susjedima. Duboko emotivno smo doživjeli taj čas oproštaja uz pjesme: „Da te mogu pismom zvati“, „Ave Maria“, a nadasve „Bokeljska noć“.

Dragi Srečko, do susreta u vječnosti.

Joško Usmiani

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Časopis bez granica

Časopis Hrvatski glasnik, izdavača Hrvatskog građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore. Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim... ali je i u stalnoj misiji povezivanja dvaju država Hrvatske i Crne Gore

Distribuirana se u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Europi, SAD, Kanadi, Australiji...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe.

Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

ČASOPIS MOŽETE PRONAĆI:

- U katedrali sv. Tripuna u Kotoru
- U uredu HGD CG
- U Tivtu kod Andrije Krstovića

Tiskanje časopisa potpomogli:

* FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA

* DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA

* TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA

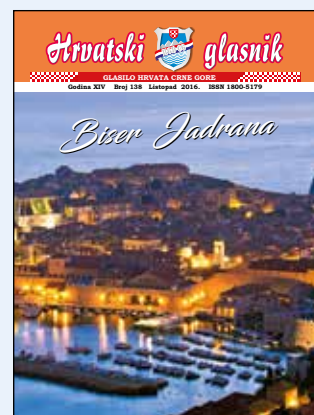
* DRŽAVNI URED ZA HRVATE IZVAN HRVATSKE

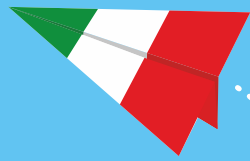
MEDIJSKI PARTNERI

99,0 MHz i 95,3 MHz

LOKALNI JAVNI EMITER RADIO KOTOR

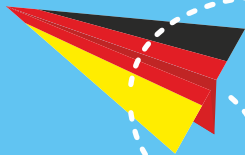
S ponosom nosimo ime svoga grada!

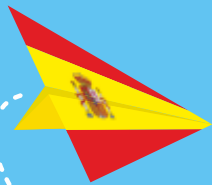

Croatia Airlines
Rim
Venecija
Vueling
Rim
Volotea
Venecija
easyJet
Milano

Izravni letovi iz Dubrovnika!

Croatia Airlines
Düsseldorf
Frankfurt
Lufthansa
Frankfurt
München
Eurowings
Berlin
Düsseldorf
Hamburg
Hannover
Stuttgart
EasyJet
Berlin
Air Berlin
Düsseldorf
Transavia München

easyJet
Edinburgh
London
Bristol
British Airways
London
Monarch
Birmingham
London
Jet2.com
Belfast
Edinburgh
Leeds
Manchester
Newcastle
Nottingham
Norwegian
London
Thompson Airways
Bristol
Glasgow
London
Manchester
Newcastle
Birmingham

Vueling
Barcelona
Iberia
Madrid
Norwegian
Barcelona
Madrid

SAS
Kopenhagen
Oslo
Stockholm
Norwegian
Bergen
Helsinki
Kopenhagen
Oslo
Stavanger
Stockholm
Trondheim
Finnair
Helsinki

Croatia Airlines
Pariz
Nica
easyJet
Lyon
Pariz
Toulouse
Volotea
Bordeaux
Nantes
Marseille
Transavia France
Pariz

DUBROVNIK AIRPORT
ZRAČNA LUKA DUBROVNIK

☎ headoffice@airport-dubrovnik.hr / ☎ +385 (0) 20 773 100 / ☎ +385 (0) 20 773 322

Ledo Pizze
opasno dobre!

NOVO!

PIZZETE
Esrnka Sir

www.ledo.hr

ZG

CROATIA
Full of life

ZAGREB

GRAD KULTURE / CITY OF CULTURE

pogledajte poslušajte osjetite / see listen feel

ISKORISTITE
MOGUĆNOSTI
KOJE VAM PRUŽA
ZAGREB CARD

USE THE
POSSIBILITIES
OFFERED BY
ZAGREB CARD

tel. + 385 (0)1 481 40 51

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA
ZAGREB TOURIST BOARD

infozagreb.hr